17206

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KENTSEL MEKÂNDA SU ELEMANI: BOĞAZİÇİ'NE DÖKÜLEN DERELER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Şehir Plancısı Gülcemal ALHANLIOĞLU

(502011445)

Anabilim Dalı: Disiplinler Arası

Programı: Kentsel Tasarım

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih: 10 Mart 2006

Tezin Savunulduğu Tarih: 1 Şubat 2006

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Mehmet OCAKÇI

Diğer Jüri Üyeleri: Prof.Dr. Cengiz GİRİTLİOĞLU (İ.T.Ü.)

Prof.Dr. Ayşe Sema KUBAT (İ.T.Ü.)

Mart 2006

ÖNSÖZ

Tez çalışması süresince, çok yakın alakaları ile yardımlarını esirgemeyen, kaynaklara ulaşmamı kolaylaştıran ve çalışmama olumlu tavırlarıyla yön veren, tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Mehmet OCAKÇI' ya, her sıkıştığımda yardımını esirgemeyen çok değerli arkadaşım Şehir Plancısı Ahmet ZEYTİNCİ'ye, öğrenimim boyunca beni destekleyen sevgili hocam Ayşe Sema KUBAT' a, bu çalışmanın gerçekleşmesinde emeği geçen herkese ve eğitim hayatım boyunca her zaman arkamda olup bana güç veren, hiçbir fedakârlığı esirgemeyen aileme çok teşekkür ederim.

Aralık, 2005 Gülcemal ALHANLIOĞLU

İÇİNDEKİLER

TABLO LİSTESİ v

ŞEKİL LİSTESİ vi

ÖZET ix

SUMMARY xi

1. BÖLÜM: GİRİŞ 1

1.1. Çalışmanın Amacı 1
1.2. Hipotezler 2
1.3. Çalışmanın Yöntemi 2
1.4. Çalışmanın Sınırları ve Kapsamı 4

2. BÖLÜM: DOĞAL ÇEVRE KAYNAKLARINDAN SU ÖGESİ KENTSEL MEKÂN İLİŞKİSİ 5

2.1. Sürdürülebilirlik Açısından Su Öğesi 5
2.2. Kentsel Yaşam Kalitesi Açısından Su Öğesi 6
2.3. Kent Formu Açısından Su Öğesi 10
2.4. Kent Kimliği Açısından Su Öğesi 15
2.5. Kentsel Mekânda Doğal Su Öğesi Örnekleri 18

3. BÖLÜM: İSTANBUL BOĞAZİÇİ DERELERİNİN KENTSEL MEKAN İÇERİSİNDE ETKİSİNİN ARAŞTIRILMASI 21

3.1. Araştırma Alanlarının Seçimi 21
3.2. Fiziksel Çevreye Yönelik Araştırma Bulguları Ve Değerlendirilmesi . 27
3.2.1. Beykoz Çubuklu Deresi Örneği 27
3.2.2. Üsküdar İstavroz Deresi Örneği 31
3.2.3. Göksu Deresi Örneği 35
3.2.4. Sarıyer Deresi Örneği 38
3.2.5. Tarabya Deresi Örneği 42
3.2.6. Araştırma Kapsamındaki Derelerin Genel Değerlendirilmesi 45
3.3. Sosyal Çevreye Yönelik Araştırma Bulguları Ve Değerlendirilmesi ... 48
3.3.1. Beykoz Çubuklu Deresi Anket Bulguları ve Değerlendirilmesi 48
3.3.2. Üsküdar İstavroz Anket Bulguları ve Değerlendirilmesi 53
3.3.3. Göksu Deresi Anket Bulguları ve Değerlendirilmesi 57
3.3.4. Sarıyer Deresi Anket Bulguları ve Değerlendirilmesi 62
3.3.5. Tarabya Deresi Anket Bulguları ve Değerlendirilmesi 68
3.3.6. Boğaziçi Dereleri Bütünsel Anket Bulguları Ve Değerlendirilmesi 74
3.3.7. Boğaziçi Dereleri Anket Bulgularının Genel Değerlendirilmesi..... 78

4. BÖLÜM: Sonuçlar 84

KAYNAKLAR **88**

EK 1 ..... **91**

EK 2 ..... **92**

EK 3 ..... **93**

EK 4 ..... **94**

EK 5 ..... **95**

EK 6 ..... **96**

ÖZGEÇMİŞ **98**

TABLO LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 1 Boğaziçi Derelerinin Sınıflanması 24
Tablo 2 Boğaziçi Derelerinin Sınıflanması 25
Tablo 3 Boğaziçi Dereleri Genel Değerlendirilmesi 47
Tablo 4 Boğaziçi Dereleri Sosyal Çevre Analizi 83

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa No

Şekil 2-1 Doğal Su Öğesinin Kentsel Mekana Etkisi, Venedik [33] 8
Şekil 2-2 Derenin Kentsel Mekâna Etkisi 9
Şekil 2-3 Doğal Su Öğesinin Rekreatif Amaçlı Kullanımı, Alanya [34] 9
Şekil 2-4 Texcoco Gölü İçinde İçerisinde Kurulmuş Olan Tenochtitlan Kenti [17] 11
Şekil 2-5 Su Ve Duvarın Beraber Koruma Sağladığı Kentlere Örnek, İstanbul [17] 11
Şekil 2-6 İçerisinden Irmak Geçen Yerleşime Örnek, Batı Avrupa Kenti Ceske Krumlov [17] 12
Şekil 2-7 Su Ve Yüksekliğin Beraber Bulunduğu Duvarlara Çevrili Kent Tipine Örnek, Mont St. Michell [11] 12
Şekil 2-8 Düz Alanda Kurulmuş Kentler Örnek, Hammamet [14] 13
Şekil 2-9 Tepede Kurulmuş Kentlere Örnek, Sarzburg [35] 13
Şekil 2-10 Su Kenarına Kurulmuş Kentlere Örnek, Sarlzburg [35] 14
Şekil 2-11 İklimin Kent Formu Üzerindeki Etkisine Örnek, Hammamet [14] .. 14
Şekil 2-12 Su Kıyısına Kurulmuş Kentlere Örnek, [14] 15
Şekil 2-13 Doğal Kimlik Öğesi Olarak Su Elemanı, Venedik [33] 17
Şekil 2-14 Venedik Kanallarında Görünüm [33] 18
Şekil 2-15 Amsterdam'da Su Öğesinin Görünümü Ve Çevresindeki Bisiklet Yolu [34] 19
Şekil 2-16 Saraybosna'dan Görünüm [36] 19
Şekil 2-17 Mostar'dan Görünüm, [36] 19
Şekil 2-18 Amasya'dan Görünüm, [34] 20
Şekil 3-1 İstanbul Dereleri [34] 21
Şekil 20 İSKİ Dere Kesitleri 26
Şekil 3-3 Beykoz Çubuklu Deresi Ulaşım İlişkileri 27
Şekil 3-4 Beykoz Çubuklu Deresi Arazi Kullanımı 28
Şekil 3-5 Beykoz Çubuklu Deresi Çevresel İlişkiler 28
Şekil 3-6 Beykoz Çubuklu Deresi Morfolojisi 29
Şekil 3-7 Beykoz Çubuklu Deresi Hava Fotoğrafı 29
Şekil 3-8 Beykoz Çubuklu Deresi Görünüm 30
Şekil 3-9 Beykoz Çubuklu Deresi Yeşil Alan Düzenlemesi 30
Şekil 3-10 Yol ile Çubuklu Deresi İlişkisi 31
Şekil 3-11 İstavroz Deresi Ulaşım İlişkileri 32
Şekil 3-12 İstavroz Deresi Arazi Kullanımı 32
Şekil 3-13 İstavroz Deresi Çevresel İlişkiler 33
Şekil 3-14 İstavroz Deresi Üç Boyutlu Mekansal Analizi 33
Şekil 3-15 İstavroz Deresi Hava Fotoğrafı 34
Şekil 3-16 Üsküdar İstavroz Deresi Mevcut Durum 34
Şekil 3-17 Göksu Deresi Ulaşım İlişkileri 35

Şekil 3-18 Göksu Deresi Arazi Kullanımı 36
Şekil 3-19 Göksu Deresi Çevresel İlişkiler 36
Şekil 3-20 Göksu Deresi Morfolojisi 37
Şekil 3-21 Göksu Deresi Hava Fotoğrafı 37
Şekil 3-22 Göksu Deresinin Boğazla Birleştiği Yer 38
Şekil 3-23 Sarıyer Deresi Ulaşım İlişkileri 39
Şekil 3-24 Sarıyer Deresi Arazi Kullanımı 39
Şekil 3-25 Sarıyer Deresi Çevresel İlişkiler 40
Şekil 3-26 Sarıyer Deresi Üç Boyutlu Mekansal Analizi 40
Şekil 3-27 Sarıyer Deresi Hava Fotoğrafı 41
Şekil 3-28 Sarıyer Deresinin Üzerinin Açıldığı Kısım 41
Şekil 3-29 Sarıyer Deresi Açık-Kapalı Kısımdan Görünüş 42
Şekil 3-30 Tarabya Deresi Ulaşım İlişkileri 42
Şekil 3-31 Tarabya Deresi Arazi Kullanımı 43
Şekil 3-32 Tarabya Deresi Çevresel İlişkiler 43
Şekil 3-33 Tarabya Deresi Morfolojisi 44
Şekil 3-34 Tarabya Deresi Hava Fotoğrafı 44
Şekil 3-35 Tarabya Deresi Açık – Kapalı Kısımdan Görünüm 45
Şekil 3-36 Beykoz Çubuklu Deresi, Denek Yaşları 48
Şekil 3-37 Beykoz Çubuklu Deresi, Denek Cinsiyetleri 48
Şekil 3-38 Beykoz Çubuklu Deresi, Deneklerin Doğum Yerleri 48
Şekil 3-39 Beykoz Çubuklu Deresi, Deneklerin Eğitim Durumu 49
Şekil 3-40 Beykoz Çubuklu Deresi, İstanbul'da Yaşam Süreleri 49
Şekil 3-41 Beykoz Çubuklu Deresi, Semtte Yaşam Süreleri 49
Şekil 3-42 Beykoz Çubuklu Deresi Kentsel Kimlik Öğeleri 50
Şekil 3-43 Beykoz Çubuklu Deresinin Farkında Olma Durumu 50
Şekil 3-44 Beykoz Çubuklu Deresinin Eski Hali 51
Şekil 3-45 Beykoz Çubuklu Deresinin Çevreye Kattığı Olumlu Özellikler 51
Şekil 3-46 Beykoz Çubuklu Deresinin Olumlu Özelliklerin Geliştirilmesi 52
Şekil 3-47 Beykoz Çubuklu Deresi Olumsuz Özellikleri 52
Şekil 3-48 Beykoz Çubuklu Deresi Olumsuz Özelliklerin Giderilmesi 53
Şekil 3-49 Üsküdar İstavroz Deresi, Denek Yaşları 53
Şekil 3-50 Üsküdar İstavroz Deresi, Denek Cinsiyetleri 54
Şekil 3-51 Üsküdar İstavroz Deresi, Deneklerin Doğum Yerleri 54
Şekil 3-52 Üsküdar İstavroz Deresi, Deneklerin Eğitim Durumları 54
Şekil 3-53 Üsküdar İstavroz Deresi, İstanbul'da Yaşama Süreleri 55
Şekil 3-54 Üsküdar İstavroz Deresi, Semtte Yaşam Süreleri 55
Şekil 3-55 Üsküdar İstavroz Deresi Kentsel Kimlik Öğeleri 56
Şekil 3-56 Üsküdar İstavroz Deresinin Farkında Olma Durumu 56
Şekil 3-57 Üsküdar İstavroz Deresinin Eski Hali 57
Şekil 3-58 Göksu Deresi, Denek Yaşları 57
Şekil 3-59 Göksu Deresi, Denek Cinsiyetleri 57
Şekil 3-60 Göksu Deresi, Deneklerin Doğum Yerleri 58
Şekil 3-61 Göksu Deresi, Deneklerin Eğitim Durumu 58
Şekil 3-62 Göksu Deresi, İstanbul'da Yaşama Süreleri 59
Şekil 3-63 Göksu Deresi, Semtte Yaşama Süreleri 59
Şekil 3-64 Göksu Deresi Kentsel Kimlik Öğeleri 59
Şekil 3-65 Göksu Deresinin Farkında Olma Durumu 60
Şekil 3-66 Göksu Deresinin Eski Hali 60
Şekil 3-67 Göksu Deresinin Olumlu Özellikleri 61

Şekil 3-68 Göksu Deresinin Olumlu Özelliklerin Geliştirilmesi 61
Şekil 3-69 Göksu Deresinin Olumsuz Özellikleri 62
Şekil 3-70 Göksu Deresinin Olumsuz Özelliklerinin Giderilmesi 62
Şekil 3-71 Sarıyer Deresi Denek Yaşları 62
Şekil 3-72 Sarıyer Deresi Denek Doğum Yerleri 63
Şekil 3-73 Sarıyer Deresi Denek Doğum Yerleri 63
Şekil 3-74 Sarıyer Deresi Eğitim Durumu 63
Şekil 3-75 Sarıyer Deresi İstanbul'da Yaşama Süreleri 64
Şekil 3-76 Sarıyer Deresi İstanbul'da Semtte Süreleri 64
Şekil 3-77 Sarıyer Deresi Kentsel Kimlik Öğeleri 65
Şekil 3-78 Sarıyer Deresi Farkında Olma Durumu 65
Şekil 3-79 Sarıyer Deresinin Eski Hali 66
Şekil 3-80 Sarıyer Deresi Olumlu Özellikler 66
Şekil 3-81 Sarıyer Deresinin Olumlu Özelliklerinin Geliştirilmesi 67
Şekil 3-82 Sarıyer Deresi Olumsuz Özellikleri 67
Şekil 3-83 Sarıyer Deresi Olumsuz Özelliklerin Giderilmesi 68
Şekil 3-84 Tarabya Deresi Denek Yaşları 68
Şekil 3-85 Tarabya Deresi Denek Cinsiyetleri 69
Şekil 3-86 Tarabya Deresi Deneklerin Doğum Yerleri 69
Şekil 3-87 Tarabya Deresi Eğitim Durumu 69
Şekil 3-88 Tarabya Deresi İstanbul'da Yaşama Süreleri 70
Şekil 3-89 Tarabya Deresi Semtte Yaşama Süreleri 70
Şekil 3-90 Tarabya Deresi kentsel Kimlik Öğeleri 71
Şekil 3-91 Tarabya Deresinin Eski Hali 71
Şekil 3-92 Tarabya Deresinin Olumlu Özellikleri 72
Şekil 3-93 Tarbaya Deresi Olumlu Özelliklerinin Geliştirilmesi 72
Şekil 3-94 Tarabya Deresinin Olumsuz Özellikleri 73
Şekil 3-95 Tarabya Deresinin Olumsuz Özelliklerinin Giderilmesi 73
Şekil 3-96 Boğaziçi Dereleri Denek Yaşları 74
Şekil 3-97 Boğaziçi Dereleri, Denek Cinsiyetleri 74
Şekil 3-98 Boğaziçi Dereleri, Doğum Yeri 74
Şekil 3-99 Boğaziçi dereleri, Deneklerin Eğitim Durumu 75
Şekil 3-100 Boğaziçi Dereleri ,İstanbul'da Yaşam Süreleri 75
Şekil 3-101 Boğaziçi Dereleri, Semtte Yaşama Süreleri 75
Şekil 3-102 Boğaziçi Dereleri, Kentsel Kimlik Öğeleri 76
Şekil 3-103 Boğaziçi Dereleri Farkındalık Durumu 76
Şekil 3-104 Boğaziçi Derelerinin Eski Hali 77
Şekil 3-105 Boğaziçi Derelerinin Olumlu Özellikleri 77
Şekil 3-106 Boğaziçi Dereleri Olumlu Özelliklerin Geliştirilmesi 77
Şekil 3-107 Boğaziçi Dereleri Olumsuz Özellikler 78
Şekil 3-108 Boğaziçi Dereleri Olumsuz Özelliklerin Geliştirilmesi 78

ÖZET

Ülkemizde hızlı kentleşmeyle birlikte kentsel alanlarda doğal kaynakların yok olması, mevcut doğal kaynakların kentsel mekân içerisinde etkin bir şekilde kullanılamaması, kentlerde yaşam kalite düzeyinin yükseltilmesi ve sürdürülebilirlik hedeflerini zorlaştırmaktadır. Bu tez çalışmasının amacı, doğal çevrenin sürdürülmesi kapsamında, ülkemiz kentlerinde, üzeri kapatılan ve kentsel mekan içerisinde sağlıksız olarak bulunan derelerin, kente yeniden kazandırılması bağlamında, kent kimliğinin bir öğesi olarak kentsel açık alan sistemi içerisindeki öneminin araştırılmasıdır. Böylelikle kentsel yaşam kalite düzeyini artırmak için yapılacak çalışmalara yardımcı olmaktır. Tez çalışmasının hipotezi;

- Derelerin sağlıklı biçimde kentsel mekân içerisinde yer almaları veya kentlere yeniden kazandırılmaları, kentlere kimlik, estetik ve görsel açıdan zenginlik katacak ve yaşam kalite düzeyini olumlu yönde etkileyecektir, şeklinde belirlenmiştir.

Bu hipotezin test edilmesi için İstanbul Boğazının formu göz önüne alınarak, Boğaziçi'ne dökülen dereler araştırma kapsamına alınmıştır. Yapılan sınıflamaya göre İstanbul Boğazı'nda; Beykoz Çubuklu deresi, Üsküdar İstavroz deresi, Göksu deresi, Sarıyer deresi ve Tarabya deresi farklı özellikleri yansıtan, analiz alanları olarak tespit edilmiştir. Bu alanlar üzerinde değerlendirme yapabilmek üzere alansal ve morfolojik analizler yapılmıştır.

Yapılan araştırmalar sonucunda görülmüştür ki; üzeri açık olan dereler, kentsel mekan içinde görsel ve işlevsel olarak sağlıksız bir şekilde yer almaktadır. Bu durum kentsel yaşam kalite düzeyini olumsuz yönde etkilemektedir. Derelerin üzerinin kapatılması, geçmişten bu yana derenin varlığına göre şekillenmiş olan kentin formunun değişmesine ve doğal çevreden kaynaklanan kimliğin kaybolmasına neden olmaktadır.

Yapılan analizlerden elde edilen bulguların ışığında, derelerin üzerinin açılması ve üzeri açık derelerin sağlıklı bir şekilde kentsel mekân içinde yer almaları, görsel,

işitsel, psikolojik ve estetik nedenlerin yanı sıra, iklim ve gürültü kontrolünün sağlanması ve rekreasyonel açıdan kullanım olanakları tanıması bakımından da kentsel yaşam kalite düzeyini arttırıcı etkileri bulunmaktadır.

Bu sonuçlardan yola çıkılarak, ülkemizde üzeri kapatılarak yok edilen derelerin üzerinin açılarak kente yeniden kazandırılması, yaşamsal kaliteyi olumlu yönde etkileyeceği gibi kentin doğal faktörlerden kaynaklanan kimliğinin korumasına ve doğal verilerin gelecek kuşaklara iletilmesine imkân tanıyacaktır.

SUMMARY

In our country, disappearance of the natural resources in urban areas and inability to use existing natural resources effectively in urban space together with the high speed of urbanization make it harder to reach the aims of raising the quality of life in urban area and sustainability. The aim of this thesis is, in the context of regaining the streams which are covered and unhealthy in urban space in cities of our country, to research the importance of these streams as an urban identity in urban open space system, in the scope of sustaining the natural environment. In this way, to support the studies that will help to improve the level of urban life quality. Hypothesis of this thesis study is;

- Streams' taking a healthy place in the urban space or regaining them for the cities improves the cities both identity, esthetically, visually and positively affects the level of urban life quality.

In order to test these hypothesis, streams flowing into Bosphorous are included in the research regarding form of Istanbul Strait. According to the completed classification, Beykoz Çubuklu stream, Üsküdar İstavroz stream, Göksu stream, Sarıyer stream and Tarabya stream in Istanbul Strait are established as areas of analysis that reflect different characteristics. Physical and morphological analyses were done in order to make evaluations about these areas.

It was seen after the researches that uncovered streams are in an unhealthy position in urban space both visually and functionally. This situation affects the level of urban life quality negatively. Covering of streams causes the variation of the city form which was developed according to the existence of the stream in the past and disappearance of the identity coming from the natural environment.

With the data obtained from the analyses, uncovering of streams and uncovered streams' taking a healthy place in urban space have improving effects on the level of urban life quality because of esthetic causes like visual, audio and psychological causes, and also provision of climate and noise control and giving opportunity for recreational usage.

In this manner, uncovering and regaining the streams that were destroyed by covering in our country will affect the urban life quality positively and also enable the protection of urban identity coming from the natural factors and delivering the natural elements to next generations.

1. BÖLÜM: GİRİŞ

1.1. Çalışmanın Amacı

Yerleşmelerin formunun, kimliğinin ve yaşam kalitesinin önemli bir parçası olan doğal faktörlerin devamlılığının sağlanması, gelecek kuşaklara aktarılması ve kentsel mekan organizasyonu içerisinde yaşanabilir mekanlar elde edilebilmesi açısından dereler doğal faktörlerin azaldığı yapılaşmış alanlar içerisinde önemli yer tutmaktadır. Ülkemizde gerek sürdürülebilir kentsel planlama yaklaşımı, gerek kentsel yaşam kalite standartları ve kentsel kimlik öğesi olarak üzerinde önemle durulması gereken dereler ihmal edilmekte ve yok sayılmaktadır. Hızlı ve plansız kentsel gelişimin etkisiyle, kentlerimizde kirliliğin artması ve alt yapı yetersizlikleri derelerin atık su kanalları olarak kullanılmasına sebep olmaktadır. Bu durum derelerin kent içinde sağlıksız bir şekilde yer almasına neden olmaktadır. Geçmişten beri varlığını sürdüren, kentin formuna yön veren dereler sağlıksız koşulları nedeniyle kapatılmaktadır. Derelerin kentin kurulumundan beri kentsel doku içerisinde yer almaları, hem topografya açısından uygunluğu, hem de güçlü aks etkisi üzeri kapatıldıktan sonra ulaşım sistemindeki aksaklıklara çözüm olarak görülmektedir. Ancak bu çözüm kentlerin doğal çevre kaynaklarının yitirilmesine, bu çevrenin kente kazandırdığı kimliklerinin kaybolmasına ve yaşam kalitesinin azalmasına yol açmaktadır. Üzeri kapatılmayan, açık olarak varlığını sürdüren dereler ise sağlıksız koşulları nedeniyle kentsel mekân organizasyonu içerisindeki yerini alamamaktadır. Kentlerimizde günlük yaşam içerisinde açık alan ihtiyacının yeterince karşılanamadığı gerçeği göz önüne alınacak olursa, kentsel yaşam kalite standartlarının sağlanması yönünden, derelerin varlığı doğal bir potansiyeldir. Kentlerin doğal çevreden kaynaklanan kimliklerini korumak, doğal kaynakların devamlılığını sağlamak ve kentlerin daha yaşanabilir mekânlar haline gelmesi için derelerin varlığı göz ardı edilmemelidir.

Bu araştırmanın amacı; doğal çevrenin sürdürülmesi kapsamında, ülkemiz kentlerinde, üzeri kapatılan ve kentsel mekân içerisinde sağlıksız olarak bulunan

derelerin, kente yeniden kazandırılması bağlamında, kent kimliğinin bir öğesi olarak kentsel açık alan sistemi içerisindeki öneminin araştırılmasıdır. Böylelikle kentsel yaşam kalite düzeyini artırmak için yapılacak çalışmalara yardımcı olmaktır. Bu amaca yönelik olarak hedefler;

- Kentsel mekân organizasyonu içerisinde derelerin öneminin araştırılması
- Sürdürülebilir planlama çerçevesinde derelerin üzerinin açılarak kentsel yaşam kalite düzeyinin artırılması için çözüm önerilerinin tartışılmasıdır.

1.2. Hipotezler

Tez çalışmasına yön veren hipotez;

- Derelerin sağlıklı biçimde kentsel mekan içerisinde yer almaları veya kentlere yeniden kazandırılmaları, kentlere kimlik, estetik ve görsel açıdan zenginlik katacak ve yaşam kalite düzeyini olumlu yönde etkileyecektir.

1.3. Çalışmanın Yöntemi

Araştırmanın kapsamı doğrultusunda hipotezin ispatlanmasına yönelik olarak İstanbul Boğaziçi'de yer alan dereler incelenmiş, Boğaziçi dereleri fiziki özellikleri ve çevresi içindeki konumları bakımından sınıflandırılmıştır. Bu sınıflamaya göre Boğaziçi'nde beş tip dere bulunmaktadır. Her tip dereden bir örnek seçilerek alansal analitik değerlendirmeler yapılmıştır. Fiziksel ve çevresel özelliklerine göre seçilen örnek dereler;

1. Tip: Üzeri açık olarak açık alan içerisinden geçen dere;
   — Beykoz, Çubuklu Deresi
2. Tip: Üzeri kapalı olarak yerleşik alan içerisinden geçen dere;
   — Üsküdar, İstavroz Deresi
3. Tip: Üzeri açık olarak açık alan ve yerleşik alan içerisinden geçen dere;
   — Göksu Deresi
4. Tip: Bir kısmının üzeri açık bir kısmı kapalı olarak, yerleşik alan ve açık alan içerisinden geçen dere;
   — Sarıyer Deresi.
5. Tip: Bir kısmının üzeri açık bir kısmı kapalı olarak, yerleşik alan içerisinden geçen dere;
   — Tarabya Deresi olarak belirlenmiştir.

Seçilen örnek dereler üzerinde tez çalışmasında ortaya konulmuş olan hipotezlerin sınanması için, araştırma kapsamında alansal analitik değerlendirmeler ve yüz yüze görüşme metoduyla anket çalışması yapılmıştır.

Alansal analitik değerlendirmelerde, derelerin mevcut durumları fotoğraflarla tespit edilmiş, günümüze ait hâlihazır haritalar üzerinde ulaşım ilişkileri ve çevresel arazi kullanımı analizleri yapılmıştır. Kent formunun mekânsal değerlendirilmesi, hali hazır haritalar üzerinde yapılan morfolojik çalışmalar ve üç boyutlu modelleme tekniği ile derelerin bulunduğu alanların mekânsal değerlendirilmeleri ile yapılmıştır. Seçilmiş olan örnek derelerin çevresel doluluk boşluk durumu hava fotoğrafları ile değerlendirilerek, hava fotoğraflarında olmayan yapılanmalar, yerinde yapılan analitik çalışmalar ile çevresel arazi kullanımı üzerinde belirtilmiştir. Böylelikle derelerin kentsel mekânla olan ilişkileri ve kentsel mekâna sağlayacağı katkılar araştırılmıştır. Alansal analitik değerlendirmelerden elde edilen bulguların ışığında, seçilen tip dereler için puanlama matris oluşturulmuştur. Matris oluşturulurken derenin özellikleri, çevresel ilişkiler, kullanıcıların dere ile kurduğu ilişkiler için kriterler belirlenmiştir. Belirlenen kriterler için olumludan olumsuza doğru 5 ile 0 arasında puan verilmiştir. Sonuç olarak verilen puanlar toplanarak, derelerin tiplerine göre kentsel yaşam kalitesi yönünden değerlendirilmesi yapılmıştır.

Kullanıcılara yönelik alansal anket çalışmaları yapılırken yüz yüze görüşme metodu benimsenmiştir. Anket soruları iki bölümde oluşturulmuştur. Birinci bölümde deneğin kimliğine ilişkin sorular sorularak deneklerin profilleri tanımlanmıştır. İkinci bölümde derenin kent ve mekânla olan ilişkileri sorgulanmıştır. Kent ve mekâna ilişkin sorular deneğin düşüncelerini sınırlamamak düşüncesiyle açık uçlu bırakılmıştır. Alınan cevaplar anket dökümleri yapılırken ortak bir dilde sınıflandırılmıştır. Kadın ve erkek deneklerin oranı eşit tutulmuştur. Anketler yapılırken, mekâna ilişkin geçmişe ait bilgileri sorgulandığı için 20 yaşın altında denekle görüşülmemiştir. Anket bulgularının değerlendirilmesinde tümevarım metodu benimsenmiştir. Seçilmiş olan her dere örneği için ayrı değerlendirilmeler yapıldıktan sonra Boğaziçi dereleri için bütünsel bulgular ve değerlendirmeler ortaya koyulmuştur.

Derelerin sınıflaması, alansal analitik değerlendirmeler ve anket bulguları hakkında detaylı açıklamalar, 3. Bölümde, araştırma alanlarının seçimi başlığında yapılmıştır.

1.4. Çalışmanın Sınırları ve Kapsamı

Kentsel mekân içerisinde derelerin araştırıldığı, sürdürülebilirlik, doğal çevreden kaynaklanan kimlik ve yaşamsal kalite yönünden derelerin mevcut durumlarındaki sorunlarının tespit edildiği ve sağlıklı kullanılmalarına ve yeniden kazandırılmalarına yönelik önerilerin getirildiği bu tez kapsamında; İstanbul Metropoliten alanda bulunan dereler incelenmiş ve farklı özelliklere sahip dereleri içeren bölge olarak Boğaziçi seçilmiştir. İstanbul, Anadolu ve Avrupa yakasında yer alan, açık, kapalı ve yarı açık durumda bulunan ve açık ve yerleşik alan içerisinden geçen derelere örnek olarak; Sarıyer deresi, Tarabya deresi, Beykoz deresi, Göksu deresi ve İstavroz deresi seçilmiştir. Seçilen örnek dereler üzerinde yapılan bu araştırma dört bölümden oluşmuştur;

Birinci bölümde, araştırmanın amacı ve hedefleri, amacına yönelik hipotezleri, kapsamı ve yöntemi ortaya konulmuştur.

İkinci bölümde, doğal çevre kaynaklarından su öğesi kentsel mekân ilişkisi adı altında, sürdürülebilirlik, kentsel yaşam kalitesi, kent formu ve kent kimliği açısından su öğesi ele alınmıştır. Aynı bölüm içerisinde, kentsel mekân su ilişkisinin ortaya konulması amacına yönelik olarak dünya ve Türkiye yerleşmelerinden su öğesinin kentsel mekan içerisinde farklı kullanımlarını gösteren örnekler incelenmiştir.

Üçüncü bölüm, İstanbul Boğaziçi derelerinin kentsel mekan içerisinde etkisinin araştırılmasında, araştırmanın yöntemi araştırma alanlarının seçimi ve araştırma alanlarından elde edilen bulgular ve bu bulguların değerlendirilmesi yapılmıştır.

Son bölüm olan dördüncü bölümde, kentsel mekânda derelerin yeniden kazandırılmasına ilişkin değerlendirmeler ve sonuçlar verilmiştir.

2. BÖLÜM: DOĞAL ÇEVRE KAYNAKLARINDAN SU ÖGESİ KENTSEL MEKÂN İLİŞKİSİ

2.1. Sürdürülebilirlik Açısından Su Öğesi

Sürdürülebilir gelişim gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama becerisini tehlikeye atmadan günümüz ihtiyaçlarını karşılayan gelişmedir [1].

Sürdürülebilirlik kavramı hem çevrenin korunması hem gelişmenin gerçekleşmesi, sürdürülebilmesi anlamını taşımaktadır. Sürdürülebilir kalkınma bu gün ile geleceğin bir uzlaşmasıdır. Mevcut gereksinimlerle gelecek kuşakların gereksinimlerinin karşılanmasına yönelik bir gelişim modelidir.

Sürdürülebilirlik üç ana ilkeyi içermektedir;

- *Kuşaklar arası eşitlik ilkesi (gelecek prensibi)*; günümüz ve gelecek kuşakların gereksinimlerinin birlikte düşünülmesi

- *Sosyal adalet ilkesi (nesil içi eşitlik)*; mevcut durumda kullanılacak kaynakların eşit dağıtılması ve kullanılmasıdır.

- *Ortak çevre sorumluluğu* ilkesi; kaynakların global ölçekte sınırlar ötesi sorumluluk bilinciyle korunmasıdır [2].

Sürdürülebilir kent doğal, sosyo-kültürel ve yapılaşmış çevre değerlerini dikkatle korumalı güçlendirmeli ve gelecek kuşaklara aktarmaya yönelik organize olmalıdır. Çevresel kalitenin yerel bölgesel ülkesel ve uluslar arası ölçekte zenginleştirilmesi için fırsatlar yaratmalıdır. Sürdürülebilirlik kent kimliğini oluşturan doğal sosyal yapılaşmış çevreden oluşan kimlik öğelerinin sürüp gitmesini mümkün kılmalıdır [1].

Sürdürülebilir kent doğal çevre verilerine saygı göstererek, kaynak kullanımın korunması ile yerel ve daha geniş çerçevede doğal çevreye olumsuz etkilerin en aza indirilmesi için gelişir.

Sürdürülebilir gelişmenin üç boyutu vardır, çevresel, ekonomik ve sosyal sürdürülebilirlik. Doğal çevre öğesi olarak su elemanları, sürdürülebilirliğin çevresel boyutunun konusudur. Sürdürülebilirliğin çevresel boyutu, kaynak tüketimin ve atıkları en düşük seviyede tutmayı, çevrenin taşıma kapasitesini dikkate almayı, yenilenebilir kaynakların kullanımını ve ekolojik yapıya saygıyı esas almaktadır. Su

kaynaklarının gelecek nesillere aktarılması, sürdürülebilir kullanılması sürdürülebilir gelişmenin öncelikli indikatörlerindendir.[3]

Su kaynakları, insan hayatı ile ekosistemin devamı ve ekonomik gelişme için gereklidir. Su kaynakları, içme suyu, gıda üretimi, balıkçılık, endüstri, hidrolik güç, ulaşım – taşımacılık ve rekreasyonel olarak kullanılmaktadır. Su kaynaklarının yok olması yada kirletilmesi, elde edilecek gıdadan, iklime kadar bir çok çevresel faktörü doğrudan etkilemektedir. Bu bağlamda sürdürülebilirlik açısından su kaynaklarının iki ana unsuru söz konusudur, suyun miktarı ve kalitesinin sürdürülmesi [3].

Sürdürülebilir gelişme, yenilenemeyecek kaynakların, çevrelerin tüm öğelerinin taşıma kapasitesine zarar vermeyecek kadar ve ekosistemin devam etmesine imkan verecek şekilde kullanılmasını ve gelişmesini ifade etmektedir [2].

Sürdürülebilirlik sadece doğal kaynakların etkin kullanımını değil aynı zamanda, doğal ve kültürel çevrenin güzelliği ve estetik değerinin korunmasını da içermektedir. Bu bağlamda doğal çevre öğesi olarak su elemanların ketsel yaşam içerisinde sürdürülmesi ve gelecek nesillere aktarılması da sürdürülebilir gelişmenin başka bir yönüdür.

2.2. Kentsel Yaşam Kalitesi Açısından Su Öğesi

Yaşam kalitesinin belirlenmesi için çeşitli tanımlamalar yapılmaktadır. Yaşam kalitesi farklı bireyler için farklı anlamlar içerir ve genel olarak bir çevrenin yaşanabilir olmasını ifade etmektedir [4]. Yaşam kalitesi fiziksel duygusal zihinsel ve ruhsal açılardan insanın ihtiyaçlarını karşılamak üzere, yaşanılan çevrenin özellikleri ve niteliklerinin tamamının belirli bir düzeyin üzerinde olmasıdır [5]. Yaşam kalitesi bireyle yaşadığı çevre ve yaşama şekli arasındaki ilişkinin karmaşık, dinamik ve öznel ölçümüdür [6]. Değişik kaynaklarda yapılan bu tanımlamalara göre yaşam kalitesinin kapsamının net olarak belirlenemese de genel olarak insanın yaşadığı fiziksel çevrenin özellikleri ile psikolojik yapısını kapsadığı söylenebilir. Bu bağlamda yaşam kalitesi tanımının iki temel göstergeyi içermesi gerekmektedir.;

1. hoşnutluk duygusunu oluşturan bir psikolojik, fizyolojik mekanizma
2. bu mekanizma ile bağlantılı dışsal olgular [5]

Rapoport'a göre [7] yaşam kalitesini belirleyen bileşenler iki ana grupta toplanmaktadır.

1. Fiziksel Bileşenler;
    a. Çevrenin genel görünümü
    b. Mimari çeşitlilik ve zenginlik
    c. Çevre kirliliği
    d. Estetik ve güzellik
    e. İşletme bakım ve onarımı
    f. Yoğunluk
    g. Gürültü düzeyi
    h. Doğal faktörler (topografya, iklim, su vs.)
2. Sosyal Bileşenler;
    a. Çevrede sağlanan servislerin çeşitliliği ve kalitesi
    b. Suçluluk oranı ve güvenirlilik
    c. Sosyal özellikler ve sosyal kompozisyon
    d. Çevrenin prestiji
    e. Komşuluk ilişkileri
    f. Sosyal homojenlik

Kentsel mekân kullanıcılarının çevrelerinden bekledikleri bir yaşamsal kalite düzeyi vardır. Konunun toplumsal ve sosyal içeriğini bir kenara bırakıp kentsel mekân ölçeğinde değerlendirdiğimizde, yaşam kalitesini genelden özele doğru şu şekilde ele almak mümkündür;

Yaşamsal Kalite – Kentsel Mekân Kalitesi – Konut Kalitesi – İç Mekân Kalitesi

Bu aşamada çalışma kapsamında yaşam kalitesini etkileyen doğal faktörlerden su öğesinin kentsel mekân kalitesine katkıları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Su yaşamın kendisi ve insan varlığı için hayati bir öneme sahiptir. Aynı zamanda ilgiyi çekme, zihni uyarma gibi benzersiz bir güce sahiptir. Su kentsel mekan kalitesinin artırılmasında önemli bir element ve belki de tasarımcının en fazla yöne sahip aracıdır [8].

Kentsel mekân içerisinde doğal su öğesinin varlığı, kentsel mekân kalitesine, görsel, psikolojik ve işitsel verilerin ön planda olduğu estetik nedenler kadar, iklimsel konfor, gürültü kontrolü ve rekreasyonel kullanım imkanlarının sağlandığı fonksiyonel nedenlerle de katkı sağlamaktadır.

Su öğesinin kentsel mekân kalitesine kattığı estetik değerler, görsel, işitsel ve psikolojik olarak sınıflanabilir. İnsan psikolojik olarak suya birincil ve yaşamın devamlılığını sağlayan bir element olarak yönelir. Suyun sesi ve serinliği yakın

olmayı ve dokunmayı çağrıştırması çevremizde yer alan suya verdiğimiz duygusal bir tepkidir [9].

Görsel olarak su öğesi mekânda odak noktası olarak rol oynar. Su bulunduğu mekânda baskın bir karaktere sahiptir ve bulunduğu mekânın formunu belirler. Venedik'te bulunan kanallar, su öğesinin kentsel mekânın formu üzerindeki etkisine en güzel örneklerdendir. Psikolojik olarak, suyun mekânda yer alışı kişilerde farklı duygular uyandırır. Hızlı ve yoğun kitle teşkil eden suyun varlığı heyecan, canlılık hissi uyandırırken, sakin bir dere veya göl sessizlik ve huzur hissini verir. Çevresindeki ve gökyüzündeki farklılıkları yansıtarak su öğesi kentsel mekân kalitesinde hem görsel hem psikolojik açıdan katkı sağlamaktadır [10]. Dere yatağına, göl veya deniz kenarına yönelmek insan davranışının temel gereksinimleriyle ilişkilidir. İnsanlar ya su kenarında yaşamakta ya da kanallar borular kullanarak yaşadığı yere suyu taşımaktadırlar [9]. Görsel olduğu kadar işitsel olarak da su öğesi kentsel mekânda odak oluşturmaktadır. İnsanlar işitsel nedenlerle su sesine yönelme eğilimindedirler. Su sesinin varlığı kentsel mekana huzur, dinginlik, sakinlik yada coşku ve heyecan katmaktadır [11].

Şekil 2-1 Doğal Su Öğesinin Kentsel Mekana Etkisi, Venedik [33]

Şekil 2-2 Derenin Kentsel Mekâna Etkisi

Su öğesinin kentsel mekân kalitesine estetik katkılarının yanı sıra, işlevsel katkı sağladıkları gerçektir. İşlevsel olarak su öğesinin varlığı, kentsel mekânda iklimsel konfor, gürültü kontrolü ve rekreasyonel çeşitlilik sağlaması açısından yaşam kalitesini arttırıcı rol oynamaktadır.

İklimsel açıdan su havayı ve sıcaklığı değiştirmektedir. Bölgesel ölçekte geniş su yüzeyleri, çevresindeki alanların hava sıcaklığını düzenlemektedir. Geniş su yüzeylerinin yer aldığı alanlar, yavaş soğur ve ısınır bu nedenle bu yerleşimler komşu yerleşimlere göre yazın daha serin, kışın daha ılıktır [12]. Motor ve endüstri ve insandan dolayı gürültünün yüksek seviyelerde olduğu kentsel bölgelerde, geniş su öğesinin varlığı doğal bir tampon oluşturmaktadır. Kentin içinde yer alan derenin varlığı, su sesinin rahatlatıcı özelliği ile trafik gürültüsünün algılanmasını azaltmaktadır. Rekreasyonel olarak doğal su öğesi yüzme, avlanma, sörf, su kayağı ve sandalla gezinti gibi pek çok farklı aktiviteye imkan tanımaktadır. Böylelikle yaşamsal kalite açısından kentin sunduğu olanakları arttırmaktadır.

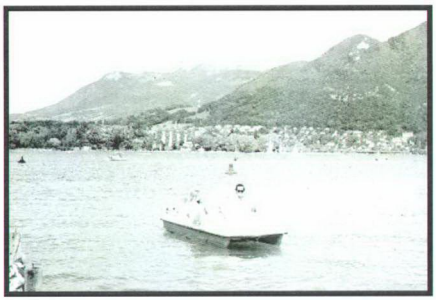

Şekil 2-3 Doğal Su Öğesinin Rekreatif Amaçlı Kullanımı, Alanya [34]

2.3. Kent Formu Açısından Su Öğesi

Kelime olarak morfoloji Yunan kökenli olup "form" anlamındaki "morph" kökünden "bilim" anlamına gelen "logy" ekiyle türetilmiştir. Fiziki coğrafya ve buna bağlı disiplinlerde form ve yapı üzerine yapılan bilimsel çalışmaları ifade etmektedir [13]

Kent formu çalışmaları tarihi coğrafya kapsamında çok eskilere dayanmaktadır. Günümüzde kent morfolojisi tarihi coğrafya biliminin konusu olmaktan çok ötede kentsel coğrafya, planlama ve planlama tarihi, kentsel tasarım, mimarlık ve kent tarihi bilimlerinin konusu durumuna gelmiştir. Kent morfolojistlerinin çalışma konusu kentlerin tarihsel süreçte genel görünümünü araştırmak ve form-yapı arasındaki ilişkilerini ortaya koymaktır [14]. Burada form biçimsel anlamıyla ele alınırken yapı sosyal içerikli bir kavram olarak kullanılmaktadır.

Kentsel ve mimari anlamda morfoloji mekânsal yapının bütünü olarak kentin tamamını, özgün parçaları olarak ta binaları ele almaktadır [15].

Kurulumlarından bu yana kentler farklı dönemlerde farklı formlar almışlardır. Kentlerin oluşmasında etkili olan kriterler geleneksel yerleşmelerde doğal faktörlerin etkisine bağlı olarak gelişmiştir. Kentlerin formu içinde bulunulan dönemin gerekleri ve teknolojinin gelişmesine bağlı olarak gerek fiziksel özellikleri ve gerekse ihtiyaçları doğrultusunda şekillenmiştir. Bir kentin formunu etkileyen faktörlerin tamamı olarak ifade edebileceğimiz morfolojik kriterler bağlamında kentler geçmişten günümüze çeşitli formlarda oluşmuştur. İlk kentlerin kurulumunda ve yer seçim kararlarında temel olarak dört morfolojik faktör etkili olmuştur [16].

1. Savunma (defans) Uygunluğu
2. Ulaşım – İrtibat Açısından uygunluk
3. Topografya
4. İklimsel Koşullar

Bu dört faktöre, kentin fiziki dokusunun oluşumu bağlamında, kentte yaşayan topluluğun kültürel yapısını da eklemek gerekmektedir.

İlk çağlarda yer seçim kararlarını savunma ve korunma kriterleri belirlemiştir. Savunma ve korunma avantajı sağlayan iki tip alandan söz edilmektedir; su öğesinin korunma sağladığı alanlar (dere kıyısı, göl kıyısı, deniz kıyısı gibi) ve yükseklikten dolayı erişilmesi kolay olmayan, doğal olarak korunaklı olan alanlar (yüksek tepeler, kayalıklar gibi).

Suyla çevrili alanlar yani adalar tam savunma sağlayan yerleşim yerleri olarak tercih edilmişlerdir. Venedik ve Aztek İmparatorluğunun başkenti olan Tenochtitlan kenti, komşu ülkelerin saldırılarına karşı güvenlikli yerler aranırken bulunmuştur [16].

Suyla tamamen çevrili olmayan, sadece suyla sınırlanmış olan yerleşimlerde ise tam korunaklı yerleşimler olmadıkları için yapma bir takım savunma yöntemlerine ihtiyaç duyulmuştur. Su öğesinin bulunmadığı yönde yerleşim duvarlarla çevrelenerek korumaya çalışmıştır. Su öğesi sadece saldırılara karşı bariyer görevi görmekle kalmamış yerleşimin diğer yerleşimlerle iletişimini sağlayan kanal olmuşlardır.

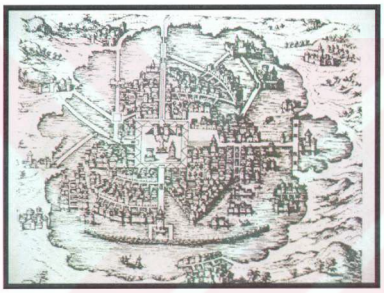

Şekil 2-4 Texcoco Gölü İçinde İçerisinde Kurulmuş Olan Tenochtitlan Kenti [17]

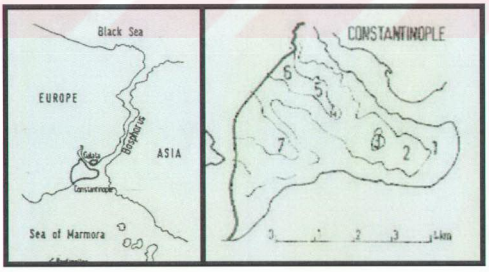

Şekil 2-5 Su Ve Duvarın Beraber Koruma Sağladığı Kentlere Örnek, İstanbul [17]

Su ve yüksekliğin yapay ve doğal çeşitleri kentlere bir çok yönde koruma sağlarken kent formunun biçimlenmesinde de etkili olmuştur. Kentlerin savunması duvarların yapım zorluğu ve maliyetini değil,ulaşım maliyetini de arttırmaktadır. Yüksek yerleşimlerde ise defans hem ulaşımın teknik olarak güçlüğü hem de ulaşım maliyetlerinin yüksek olmasından dolayı sağlanmıştır. Yükseklik savunma açısından

değil aynı zamanda sosyal açıdan da kent formunu etkilemiştir. Saraylar Ortaçağ'da zengin sınıfın gücünü temsil eden yüksek tepelere inşaa edilmiştir [17].

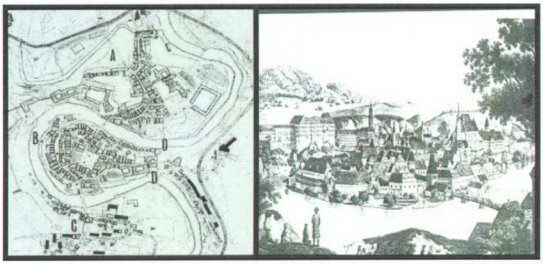

Şekil 2-6 İçerisinden Irmak Geçen Yerleşime Örnek, Batı Avrupa Kenti Ceske Krumlov [17]

Şekil 2-7 Su Ve Yüksekliğin Beraber Bulunduğu Duvarlara Çevrili Kent Tipine Örnek, Mont St. Michell [11]

Günümüzde su ve yükseklik tek başlarına veya beraber savunma amacı içermeseler de kentlerin kurulumunda ve gelişimlerinde önemli birer kimlik öğesi ve arazi kullanım kararlarını etkileyen önemli elemanlar olarak yer almaktadırlar. Bu gün su ve yüksekliğin zaman içinde birçok kültürde çekici bir anlam kazanmış olması, suyun görünümü ve varlığı, yüksek bir tepeden bakışın sağladığı görsel zenginlik kentsel tasarım zenginliği yarattığı kadar arazi değerlerini de etkilemektedir.

Kentlerin varlığını sürdürebilmesi için, ekonomik varlığını geliştirmesi gereklidir. Liman, yerleşimin hinterlandına hâkim olan bir yol üzerine veya yolların kesişim noktalarına yakın bir yerde kurulmuş olmak, kentlerin yer seçim kriterleri arasında vazgeçilmez bir yer tutmaktadır Kentlerin stratejik kesişme noktalarında veya liman, köprü, dağ geçidi gibi doğal faktörlerin belirlediği aktarma noktalarında yer almaları ekonomilerini, politik güçlerini ve kapasitelerini doğrudan etkilemektedir [16]

Su kenarına kurulmuş olan şehirlerde limanlar çok uzak yerleşimlere ulaşmak ve ticari olanakları geliştirmek için imkânlar tanımaktadırlar. su kenarında kurulmuş

olan kentler teknolojinin gelişmesiyle liman kentlerine dönüşmüş ve ticaret merkezleri haline gelmişlerdir [18].

Ulaşım şekillerinin kent formundaki etkileri önemli morfolojik faktörlerden birisidir. Günümüzde ulaşım sadece insanların ve malların bir yerden bir yere taşınması anlamını taşımaktadır. Teknolojik gelişmeler ulaşım ve irtibat fonksiyonlarının kent mekanı içerisindeki rolünü değiştirmiştir.

Kentlerin kurulumundan bu yana topografya kent formunu etkileyen en önemli etmendir. Bu bağlamda kentlerin yer aldıkları alanların eğimine göre kentleri altı grupta toplamak mümkündür; düz alanlar, eğimli alanlar, tepeler, semerler, vadiler ve su kenarında kurulmuş olan yerleşmeler [19].Düz alanlar, doğal peyzaja olanak sağlamamakla beraber, yerleşmenin her yöne bağlantısına kolay ve eşit imkan tanımaktadır. Çevrenin eşit değer kazanması ve bunun sonucu olarak her yönde serbest genişleme olanağı sağlaması düz alanda kurulmuş olan yerleşmelerin dini ve resmi bir binanın bulunduğu merkez etrafında toplanmaya yöneltmiştir.

Şekil 2-8 Düz Alanda Kurulmuş Kentler Örnek, Hammamet [14]

Eğimli alanlarda kurulmuş olan kentlerde eğim, rüzgâr ve manzara kentin formunu etkilemiştir. Tepelerde inşa edilmiş kentler de ise hem savunma amacı hem de alt yapı da sağladığı kolaylıklar göz önünde tutulmuştur [16]. Tepe kent için dominant bir unsurdur ve kentin planında özel bir rol oynamaktadır.

Şekil 2-9 Tepede Kurulmuş Kentlere Örnek, Sarzburg [35]

Su kenarında bulunan bir kent, düz eğimli yada vadi üzerinde kurulmuştur ve daha önce açıklanmış olan morfolojik etkileri barındırmaktadır. Su kenarında bulunuyor olmak kente farklı bir özellik eklemektedir. Bütün kent suya yönlenmiştir ve suyun yatay yüzeyi ile kent arasında bir bağ kurulmuştur. İster deniz ister dere ister göl olsun yerleşmeyi kendisine çeken bir odak söz konusudur. Suyun iklimsel ferahlatıcı etkisi kentin formuna ve sosyal hayatına yansımaktadır [20].

Şekil 2-10 Su Kenarına Kurulmuş Kentlere Örnek, Sarlzburg [35]

Çoğunlukla kent formu iklimsel verilerin ışığında şekillenmiştir. Kentlerin oluşumlarından bu yana ısı, nem, rüzgar ve yağmur gibi iklimsel veriler kent formunu etkilemiştir. İklimsel farlılıklar renk, malzeme, form, çatı biçimi vs. gibi binaların pek çok özelliğine yansımaktadırlar. Bu veriler bina biçimlenişindeki farklılaşmalar doğrultusunda, kent formunun oluşumunda da etkili olmuşlardır. Farklı iklim tiplerinde yerleşim dokuları da farklı karakterler göstermektedir. Sıcak iklim tiplerinde sıcaktan korunma önemli ihtiyaç olarak karşımıza çıkmaktadır. Aşırı sıcakta gölge ihtiyacı sokakların dar ve girift olarak biçimlenmesinde etkili olmuştur. Soğuk iklim bölgelerinde yerleşim güneş ışığında en fazla şekilde faydalanacak şekilde rüzgârdan korunaklı olarak gerçekleştirilmektedir. Ilımlı iklim bölgelerinde ise havadaki nem oranı yerleşimin formunu etkilemekte bu bağlamda rüzgârdan uygun değer şekilde faydalanmak üzere serbest kent formu ortaya çıkmaktadır [21]

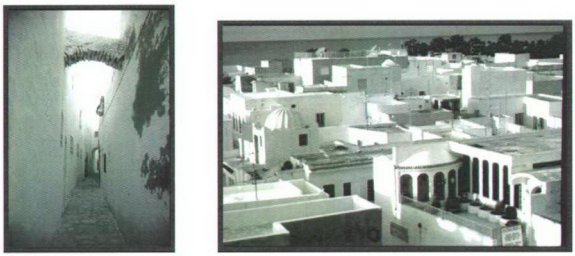

Şekil 2-11 İklimin Kent Formu Üzerindeki Etkisine Örnek, Hammamet [14]

Doğal çevre verilerinde su öğesinin iklim üzerindeki etkisi büyüktür. Su yüzeyleri çevresindeki hava sıcaklığını düzenlemektedir. Su yüzeylerinin bulunduğu alanlar yavaş soğur ve ısınır bu nedenle, çevresindeki diğer yerleşimlere göre yazın daha serin kışın daha ılıktır [22]. Su elemanının kente kattığı serinlik ve nem kentin şekillenmesinde etkili olmaktadır. Kent su öğesine göre şekillenmekte yollar ve fonksiyonlar buna göre kent içerisinde yer almaktadır.

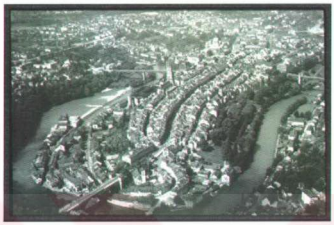

Şekil 2-12 Su Kıyısına Kurulmuş Kentlere Örnek, [14]

2.4. Kent Kimliği Açısından Su Öğesi

Kimlik bir kişinin veya bir şeyin ayıt edici karakter yada durumudur [23]. Kimlik bir insanın bir mekanı diğer mekanlardan ayırt etmesini sağlayan özellikleridir. Kimlik mekanın canlı, kendine has veya en azından kendine ait belirli bir karaktere sahip olmasıdır. Bir mekanın kimlik kazanması kişisel hatıraların duyguların ve değerlerin o mekanla ilişkilendirilmesiyle ilgilidir [24]. Mekanlar ve insanlar arasındaki ilişki kültürel algısal ve fiziksel değişkenlerin birbirilerini etkilemesinin sonucudur. Kent formu ve kentsel doku bu ilişkilerin yansımalarıdır. böyle bir etkileşim içinde kişi; düşünülebilir geçmişi, günlük deneyimleri, hareketleri ve gelecek beklentilerinin bilinçli yada bilinçsiz algılanmasını ihtiva eden bütün bir sistemdir [25]. Kişi basit olarak sadece birinin, diğer insanlarla olan ilişkisi şeklinde açıklanmaz aynı zamanda birinin günden güne yaşamı yapılandıran ve tanımlayan çeşitli fiziksel kurulumlarla olan ilişkisiyle de açıklanabilir [26]. Kişisel kimlik yerleşim kimliği ile yakından ilişkilidir. Birbiriyle etkileşimli olarak kent yaşamı, kentli karakterini oluşturur. Biz büyüdükçe kent sistemini oluşturan bir zihinsel kodlama yaparız ve bu kodlama çevresel kategoriler, içerikler ve ilişkilerin genelleştirilmesidir [28]. Benlik duygusu durağan bir olgu olmayıp, değişen sosyal ve fiziksel dünyaya karşı gelişen ve değişen tepkilerle şekillenmektedir . Kentsel kimlik değişimlerle olduğu kadar kentlinin yaşam süresi içerisindeki kalıcılıkla da tanımlanır [25].

İnsan yerleşimleri doğal sosyal ve insan yapımı çevrelerin karışımı olan kendine özgü bir formdur. Kentsel kimlik ayırt edici kimliği oluşturan, doğal, sosyal ve insan yapımı olan faktörlerin karmaşık ilişkilerini yansıtan bir mozaiktir [28].

Kentsel kimliği oluşturan üç temel unsur söz konusudur.

- Kentsel kimliğin sosyal elemanları
- Kentsel kimliğin insan yapımı elemanları, yapay çevre elemanları
- Kentsel kimliğin doğal elemanları [25]

Kentsel kimliğin sosyal elemanları temel olarak, demografik, kurumsal ve kültürel faktörlerdir. Bu faktörler;

Özellikler; toplumun dil, din, etnik özellikleri

Aile Yapısı;

Konut Dokusu

Yeme Alışkanlıkları

Sözsüz iletişim geleneği; mimikler jestler

Mahremiyet, Hemşerilik,

Yoğunluk

Çeşitli gelenekler; ticaret geleneği, yönetimsel geleneği dayanışma ve çalışma geleneği gibi.

Sosyal Kimlik; toplum içindeki statüyü oluşturan etkenler

Eğitim [25]

Kültürel elemanların kentsel kimliğin sosyal elemanları içerisinde büyük bir rol oynadığı görülmektedir. Kültür insanları insan yapan en önemli etkendir. Grupların birbirinden ayırt edilmesini ve onların tanımlanmasını sağlayan özelliğidir. Kültür bir yaşam şekli, semboller sistemi, anlam ve ayırt edici özellikler şemasıdır [29].

Kentsel kimliğin insan eliyle yapılmış elemanları, insan yapımı çevreye bağlı genellikle insan yapımı kent dokusunu ihtiva eder. Bununla beraber tüm kentsel elemanlar kentsel kimliğe katkıda bulunurlar. Kentsel kimliğin insan yapımı elemanları olarak tanımlanabilmeleri için aşağıdaki terimlerle değerlendirilmeleri gerekir [25].

Objenin görsel etkisi; doku, renk, form, oran, ölçek veya boyut gibi o objeyi diğer objelerden ayıran özellikler

Objenin anlamı; duygusal veya tarihsel etkiler bağlamında o objeyi diğer objelerden ayıran özellikler.

Objenin kullanımı; işlevsel faktörler anlamında o objeyi diğer objelerden ayıran özellikler (örneğin, dini, yönetimsel) [25].

Kentsel kimliğin doğal çevre kaynaklı elemanları yerleşimin dokusunu ve formunu etkileyen doğal faktörlerdir; iklim, topografya, coğrafya ve botanik gibi. Bir nehir veya su kaynağı bir şehrin ilk kurulumunu etkileyen faktörler arasında olabilir [30].

Su ve yükseklik bir çok kültürde yerleşim için zaman içinde çekici bir anlam kazanmıştır. Suyun görünümü ve yüksek bir tepeden bakışın sağladığı görsel imkanlar, kente kimlik kazandırmakla beraber, arazi değerlerini de olumlu yönde etkilemektedir [16]. Bu gün Boğaziçi dünya üzerinde arazi değerlerinin yüksek olduğu yerler arasındadır.

Su elemanı ile yapılan kentsel tasarım çözümlemeleri kentin fiziksel sembolü haline gelmektedir. Su kıyısında kurulmuş olan yerleşmelerde, su güçlü bir kültürel sembol ve hafızada yer eden imaj elemanı olmaktadır. Bu kentlere su yoluyla ulaşmak kentin uzaktan algılanmasını sağlamakla beraber, kent içerisinde yer alan bir su elemanın sesi o yerleşmenin kimlik öğesi haline gelmektedir [31]. Örneğin tarihi yarımadanın vapurdan algılanışı yada Venedik'te kanallarda yapılan gondol gezintileri kentin insan zihninde yer edişini etkileyen doğal kimlik öğesidir.

Şekil 2-13 Doğal Kimlik Öğesi Olarak Su Elemanı, Venedik [33]

2.5. Kentsel Mekânda Doğal Su Öğesi Örnekleri

Ülkemizde ve dünyada doğal su öğesinin yer aldığı birçok yerleşim bulunmaktadır. Doğal çevre verisi olarak derelerin, yerleşmelere kattığı zenginliğin ortaya konulması açısından, dünyadan ve ülkemizden dere kıyısında kurulmuş yerleşmeler incelenmiştir

Su ve kent denilince akla ilk gelen kentlerden birisi Venedik'tir. Her ne kadar dere kıyısı yerleşimi kategorisine girmese de Venedik'te bulunan kanalların bir çoğu, dere genişliğindedir. Bu bağlamda su öğesinin kente kazandırdıklarının incelenmesi kapsamında örnek olarak seçilmiştir.

Şekil 2-14 Venedik Kanallarında Görünüm [33]

Su Venedik için vazgeçilmez bir kimlik öğesi halindedir. Kent ile su bir arada düşünülmektedir. Venedik'te su kente kimlik kazandırmakla kalmamış aynı zamanda yaşam biçimini de şekillendirmiştir. Ulaşımdan, iklime kadar her anlamda su öğesinin etkileri kentte yansımaktadır.

Su öğesinin kentsel yaşam içinde yer aldığı başka bir kent, Amsterdam'dır. Amesterdam'da su öğesi kentin bütününde etkilidir. Ve kentin kimliğinin bir parçasıdır. Kentin içinden geçen kanallar, kenti estetik ve görsel açıdan etkilediği gibi, iklimsel olarak ta etkilemektedir. Su öğesinin olumlu bir şekilde kentsel mekan içerisinde yer almış olması, kentsel yaşam kalite düzeyini olumlu yönde etkilemekte, rekreasyonel anlamda kente çeşitlilik sağlamaktadır.

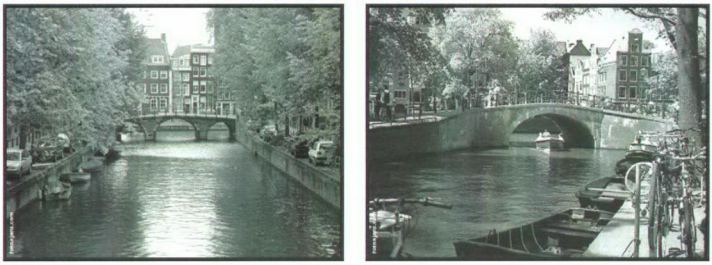

Şekil 2-15 Amsterdam'da Su Öğesinin Görünümü Ve Çevresindeki Bisiklet Yolu [34]

İçerisinden dere geçen Saraybosna'da da su öğesi çevresinin görünümünü değiştirmekte kente, estetik ve görsel anlamda zenginlik katmaktadır.

Şekil 2-16 Saraybosna'dan Görünüm [36]

Su öğesinin kent kimliğiyle özdeşleştiği başka bir kentte Mostar'dır. Su öğesinin kentte kazandırdığı eleman olan köprü kentin kimliği haline gelmiştir. Yüzyıllar boyu kent, su öğesine göre şekillenmiştir.

Şekil 2-17 Mostar'dan Görünüm, [36]

Ülkemizde içerisinden dere geçmekte olan bir çok kent bulunmaktadır. Yüzyıllarca kentlerimiz bu doğal öğenin varlığına göre şekillenmiştir. Ancak yapılan yanlış

uygulamalar ile kentsel kimliğin öğesi olan dereler kaybolmuştur. Alt yapı sistemindeki yetersizlikler zaman içerisinde derelerin kirlenmesine sebep olmuştur. Derelerin olumsuzsuzluklarının giderilmesi için üzerleri kapatılarak doğal kimliğin kaybolmasına sebep olunmuştur. Kütahya, Zeytinbağı, Beydağı bunlardan bir kaçıdır.

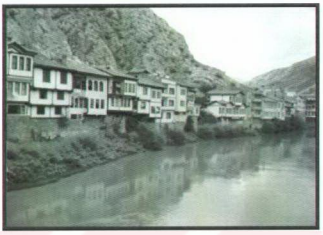

Şekil 2-18 Amasya'dan Görünüm, [34]

Amasya içerisinden su kenarında kurulmuş olan ülkemiz kentlerindendir. Yüzyıllar boyunca kent bu doğal öğenin etkisine göre kurulmuştur. Su kentin formunda birinci derecede etkili öğedir. İçerisinden geçen su öğesi, kentin kimliğinin en önemli parçalarından birisidir.

3. BÖLÜM: İSTANBUL BOĞAZİÇİ DERELERİNİN KENTSEL MEKAN İÇERİSİNDE ETKİSİNİN ARAŞTIRILMASI

3.1. Araştırma Alanlarının Seçimi

İstanbul metropoliten alanı içerisinde 106 dere bulunmaktadır [32]. Yan kollarıyla beraber bu sayı 174 e çıkmaktadır. Kentsel mekanda derelerin incelendiği bu tez kapsamında İstanbul boğazının form olarak deresel özellik gösterdiği düşünülerek, Boğaziçi'ne dökülen derelerinin araştırma kapsamına alınması uygun görülmüştür. Bu bağlamda Boğaziçi'ne dökülen 14 adet dere tespit edilmiştir. Bu 14 dere tespit edilirken derelerin debileri göz önünde tutulmuş, debisi çok az olanlar ile tamamen kaybolmuş olan dereler kapsam dışı bırakılmıştır. Tespit edilen 14 dere gösterdikleri fiziki özellikleri ve çevresi içindeki konumları bakımından sınıflandırılmıştır. Bu sınıflamaya esas olan kriterler;

Derenin fiziksel durumunu gösteren sınıflama kriterleri;

- açık dere
- kapalı dere
- yarı açık dere
- derenin toplam uzunluğu
- debisi

Çevresi içindeki konumlarını gösteren sınıflama kriterleri;

- açık alandan geçen dereler
- yerleşik alandan geçen dereler
- yerleşik ve açık alan içinden geçen dereler

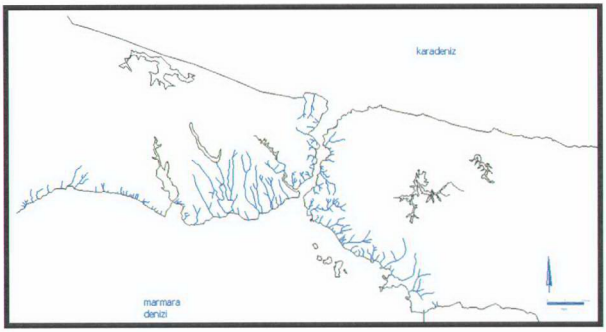

Şekil 3-1 İstanbul Dereleri [34]

Bu sınıflama kriterlerine göre İstanbul Boğazı'na dökülen 5 tip dere bulunmaktadır;

1. Tip: Üzeri açık olarak açık alan içerisinden geçen dere;
   - Beykoz, Çubuklu Deresi (Anadolu yakası)
   - Baltalimanı Deresi (Avrupa yakası)
2. Tip: Üzeri kapalı olarak yerleşik alan içerisinden geçen dere;
   - Üsküdar, İstavroz Deresi (Anadolu yakası)
   - Seyyid Ahmet Deresi (Anadolu yakası)
   - Ihlamur Deresi (Avrupa yakası)
   -Ortaköy Deresi (Avrupa yakası)
3. Tip: Üzeri açık olarak açık alan ve yerleşik alan içerisinden geçen dere;
   - Göksu Deresi (Anadolu yakası)
   - Kurbağalı Dere (Anadolu yakası)
   - Beykoz Akbaba Deresi
   - Sarıyer Çayırbaşı Deresi (Avrupa yakası)
4. Tip: Bir kısmının üzeri açık bir kısmı kapalı olarak, yerleşik alan ve açık alan içerisinden geçen dere;
   - Sarıyer Deresi (Avrupa yakası)
   - Küçüksu Deresi (Anadolu yakası)
5. Tip: Bir kısmının üzeri açık bir kısmı kapalı olarak, yerleşik alan içerisinden geçen dere;
   - Tarabya Deresi (Avrupa yakası)
   - İstinye Deresi (Avrupa yakası)

Belirlenmiş olan her tip dereden bir örnek dere seçilerek araştırmalar yapılmıştır. Seçilen örnek derelerin boğazın her iki kıyısından olmasına dikkat edilmiştir. Avrupa kıyısından iki ve Asya kıyısından üç adet örnek dere seçilmiştir. Seçilen örnek dereler şu şekildedir. 1. Tip, Üzeri açık olarak açık alan içerisinden geçen dere örneği olarak Beykoz, Çubuklu deresi, 2. Tip, Üzeri kapalı olarak yerleşik alan içerisinden geçen dere örneği olarak Üsküdar İstavroz deresi, 3. Tip, Üzeri açık olarak açık alan ve yerleşik alan içerisinden geçen dere örneği olarak Göksu deresi, 4. Tip, Bir kısmının üzeri açık bir kısmı kapalı olarak, yerleşik alan ve açık alan içerisinden geçen dere örneği olarak, Sarıyer deresi, 5. Tip, Bir kısmının üzeri açık bir kısmı kapalı olarak, yerleşik alan içerisinden geçen dere örneği olarak Tarabya deresi belirlenmiştir.

Seçilen örnek derelere ilişkin olarak alansal analitik değerlendirmelerde bulunulmuştur. Analitik değerlendirmeler, mekâna bağlı bulgular ve anket bulguları olmak üzere iki şekilde gerçekleştirilmiştir.

Mekâna bağlı bulgularda, derenin çevresinde yer alan yerleşimin arazi kullanımı, ulaşım ilişkileri ve morfolojik analizleri yapılmıştır. Bu analizlere bağlı olarak derenin çevresi ile ilişkileri sorgulanmıştır. Üç boyutlu modelleme, eğim, güneş alma durumu ve kot analizleri yapılarak derenin bulunduğu arazinin yapısı değerlendirilmiştir. Hava fotoğrafı ve yerinde çekilen fotoğraflarla derenin fiziksel koşulları ortaya konulmuştur. Bu bulguların ışığında seçilen örnek dereler için bir kalite puanlaması yapılarak, matriks oluşturulmuştur. Matriks oluşturulurken, derenin özellikleri, derenin çevresi ile kurduğu ilişkiler ile dere ve kullanıcıları ile kurulan ilişkiler olarak üç ana başlık belirlenmiştir. Bu ana başlıklar altında belirlenmiş olan kriterlere 0'dan 5'e kadar puanlama yapılmıştır. En olumlu özellikte olan dereye 5 puan olumsuz özellikte olan dereye 0 puan verilmiştir. Puanlama sonucunda alınan toplam değerler ışığında derelerin kentsel yaşamsal kalite durumları incelenmiş ve sonuçları ortaya konulmuştur.
Dere kullanıcılarının dere ile kurdukları ilişkilerin saptanması için, alansal anket çalışması yapılmıştır. Yapılacak anket sayıları için %2 örneklem oranı belirlenmiştir. Buna göre, Çubuklu deresi için 20 adet, Üsküdar istavroz deresi için 20 adet, Göksu deresi için 20 adet, Sarıyer deresi için 32 adet ve Tarabya deresi için 25 adet anket yapılmıştır. Yüz yüze yapılan görüşmelerde, anket soruları iki ana bölümden oluşturulmuştur. Birinci bölümde deneğin kimliğinin tespit edilmesi amacıyla, cinsiyeti, yaşı, doğum yeri ve eğitim durumu sorulmuştur. İkinci bölümde, deneğin mekân ve kentle kurduğu ilişkilerin saptanmasına yönelik olarak, kaç yıldır İstanbul'da yaşadığı, kaç yıldır derenin bulunduğu semtte yaşadığı sorulmuştur. Kullanıcılar tarafından derenin bulunduğu semtin kentsel kimlik öğelerinin neler olarak belirlenmesi amacıyla, yaşadığınız semt denilince aklınıza gelen 5 öğenin neler olduğu ve deneklerin yaşadıkları mekânda bir derenin olduğunun farkında olup olmadıkları sorgulanmıştır. Dere ile kurulan ilişkilerin sorgulanması ise derenin eski halinin nasıl olduğu, çevreye kattığı olumlu ve olumsuz özelliklerin neler olduğu ve bu özelliklerin nasıl geliştirileceğini düşündükleri sorularak değerlendirilmiştir. Deneklerin sınırlandırılmaması açısından açık uçlu soru yöntemi benimsenmiştir. Sonuçlar daha sonra gruplanarak ortak bir dile dönüştürülmüştür. Anket bulgularının

ortaya konulmasından tümevarım yöntemi benimsenmiştir. Öncelikle seçilen her örnek derenin anket bulguları ayrı olarak değerlendirilmiştir. Sonrasında tüm dere tipleri için ortak bir değerlendirme yapılmıştır.

Tablo 1 Boğaziçi Derelerinin Sınıflanması

	Fiziksel Özellikler						Çevresel Özellikler		
Dere Adı	**Konumu**	**Açık**	**Kapalı**	**Yarı Açık**	**Toplam Uzunluk**	**Q100 m3/sn**	**Açık Alandan Geçen**	**Yerleşik Alandan Geçen**	**Yerleşik ve Açık Geçen**
Kurbağalı Dere	Anadolu	X			39580	387,5			X
Seyyid Ahmet Deresi	Anadolu		X		4610	93,05		X	
İstavroz Deresi	Anadolu		X		4020	72,49		X	
Küçüksu Deresi	Anadolu			X	18230	225,7			X
Göksu Deresi	Anadolu	X			5130	89,47			X
Beykoz Çubuklu Deresi	Anadolu	X			10300	142	X		
Beykoz Akbaba Deresi	Anadolu	X			19970	227,4			X
Ihlamur Deresi	Avrupa		X		2330	53,52		X	
Ortaköy Deresi	Avrupa		X		2290	58,46		X	
Baltalimanı Deresi	Avrupa	X			6300	91,05	X		
İstinye Deresi	Avrupa			X	3360	64,77		X	
Tarabya Deresi	Avrupa			X	540	40,37		X	
Sarıyer Deresi	Avrupa			X	4500	60,12			X
Sarıyer Çayırbaşı Deresi	Avrupa	X			8890	67,5			X

Seçilen örnek derelerin Fiziksel ve Sosyal araştırmaları yapılmadan önce, İstanbul'daki derelerin ıslahında kullanılan yöntemlerin irdelenmesi yerinde olacaktır. İstanbul kentsel alanından drenaj sistemlerinin su miktarları kontrol düzeyinin düşüktür. İlk yağmursuyu ve yüzey suları ıslahı ile ilgili iyileştirme çalışmaları 1971 yılında Scandiaconsult, 1976 yılında ise Camp-Tekser tarafından incelenmiş, son zamanlarda ise yerel atık su ve yüzey suları sistemlerinin röleve haritalarının oluşturulmasına yönelik çalışmalar arttırılmıştır. Son İski master planında İstanbul metropoliten alanında yer alan 106 derenin iyileştirmesine yönelik çalışmalar yapılmıştır.

İski'nin hazırladığı master plana göre, İstanbul'da dere ıslahı için benimsenmiş olan dere ıslah kesiti bulunmaktadır. [Şekil 3.1.2] bunlar açık kanal tipi kesit ve kutu menfez tipti kesit. Kutu menfez tipi dere ıslah kesiti açık kanal tipi kesitten daha pahalıdır ve ıslah yapısı üzerinden yol geçen dar vadilerde kullanılmaktadır.
İstanbul derelerinin özelliklerine göre dere ıslah yapısı duvar yükseklikleri ile ilgili özellikler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Duvar Yüksekliği (m.)	Su Derinliği (m.)	Maksimum Hız(m/sn)	Maksimum Hız Yüksekliği (m.)
2,5	2,0	3,15	0,51
3,0	2,5	3,62	0,67
3,5	3,0	4,00	0,82
4,0	3,5	4,43	1,00
4,5	4,0	4,78	1,16
4,8	4,3	5,00	1,27

Tablo 2 Boğaziçi Derelerinin Sınıflanması

İSKİ ve belediyelerin dere ıslahları ile ilgili olarak mühendislik yaklaşımları söz konusudur. Derenin kent içerisinde nasıl gözükeceği ile ilgili kaygılar taşımamaktadır. Kutu menfez tipi ıslah derelerin kapatılması, kanal içerisine alınmasını öngörmektedir. Bu yöntem daha çok yağmur suyu ile beslenen su toplama alanları için kullanılmaktadır. Açık kanal tipi ıslahta ise şehrin içerisinde dik beton duvarların olduğu ıslah yapıları ortaya çıkmaktadır.

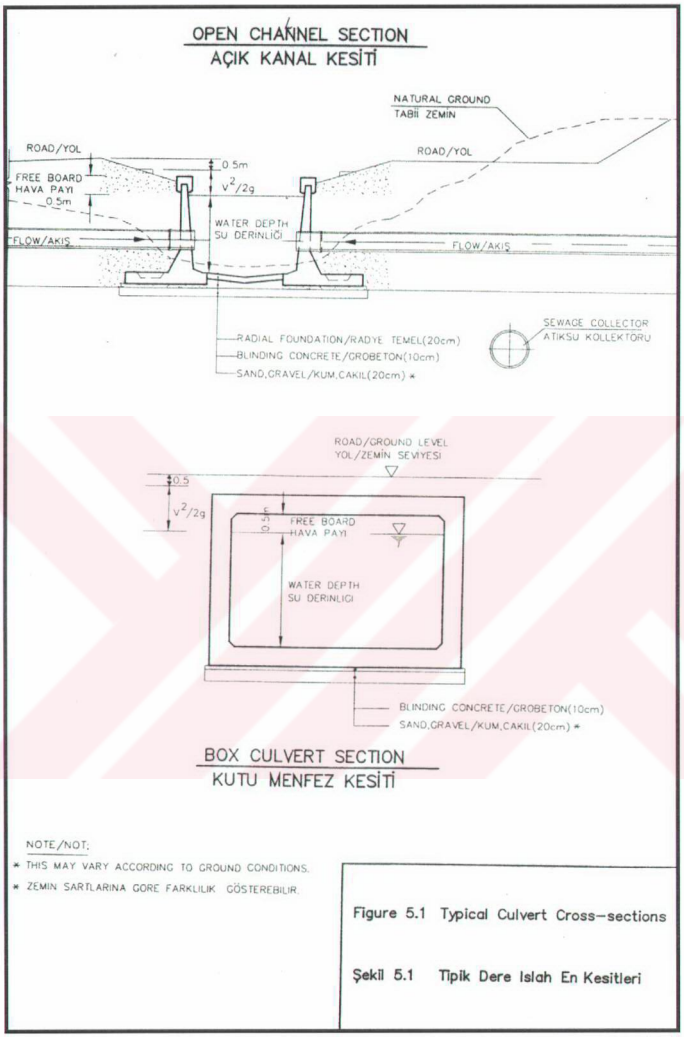

Şekil 2 İSKİ Dere Kesitleri

3.2. Fiziksel Çevreye Yönelik Araştırma Bulguları Ve Değerlendirilmesi

Seçilmiş olan Boğaziçi örneklem alanında belirlenen dereler üzerine fiziksel çevreye yönelik araştırmalar yapılarak derlerin mevcut durumları irdelenmiş ve kentsel mekan içerisinde çevresel ilişkileri sorgulanmıştır.

3.2.1. Beykoz Çubuklu Deresi Örneği

Üzeri açık olarak açık alan içerisinden geçen dere örneği olarak seçilen, Beykoz Çubuklu deresi, Çubuklu havzasından doğup doğu-batı yönünde akarak, üzeri açık biçimde Boğaziçi'ne dökülmektedir. Boğaz'a yakın olan kısımları açık alan olarak kullanılmaktadır. Etrafında yoğun konut dokusu gözükmektedir.

Beykoz Çubuklu deresi ulaşım ilişkileri değerlendirildiğinde, yerleşmenin topografyasından kaynaklanan girift bir yapısı vardır. Ulaşımda herhangi bir kademelenme algılanmamaktadır. Ana yol olarak Anadolu yakası sahil yolu derenin üzerinden köprü ile geçmektedir. Boğaza yakın olan kısımlarda derenin üzeri kapatılarak bir kısmı yer altına alınmıştır. Yerleşmenin sahilden içerilere doğru ulaşımını sağlayan yol, dereye paralel olarak gitmektedir.

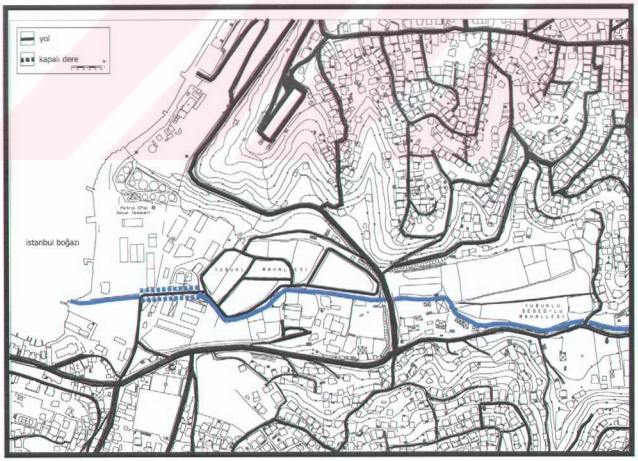

Şekil 3-3 Beykoz Çubuklu Deresi Ulaşım İlişkileri

Çubuklu deresini etrafındaki yerleşmenin arazi kullanımı değerlendirildiğinde, Anadolu yakası sahil yolunun doğusunda yer alan bölgede derenin çevresi açık alan olarak düzenlenmiştir. Bu bölgenin kuzey kısmında petrol ofisinin dolum tesisleri yer

almaktadır. Aynı yönde geniş orman alanı bulunmaktadır. Sahil yolunun batı kısmında yoğun konut yerleşimi bulunmaktadır. Ticaret fonksiyonu sahil yolunun etrafında ağırlıklı olarak yer almaktadır. Çalışma alanı içerisinde sosyal donatı alanı olarak bir adet öğretmen evi, cami ve spor alanı olara düzenlenmiş alan yer almaktadır.

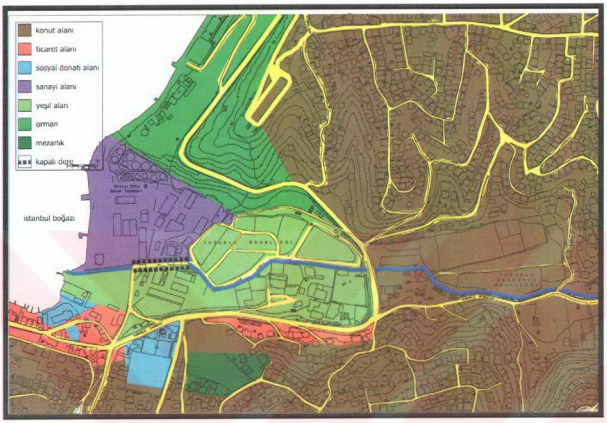

Şekil 3-4 Beykoz Çubuklu Deresi Arazi Kullanımı

Dere etrafında yerleşimin çevresel özellikleri irdelendiğinde, Çubuklu deresi doğu-batı yönünde yer almaktadır. Yerleşimin bulunduğu yamaçlarda topografyanın hareketli yapısı, derenin algılanmasında farklı bakış açısı olanakları sağlamaktadır. Vadi kuzeyden İstanbul'un hakim rüzgar yönüne kapalı olup, doğu tarafından boğaz esintilerine açıktır.

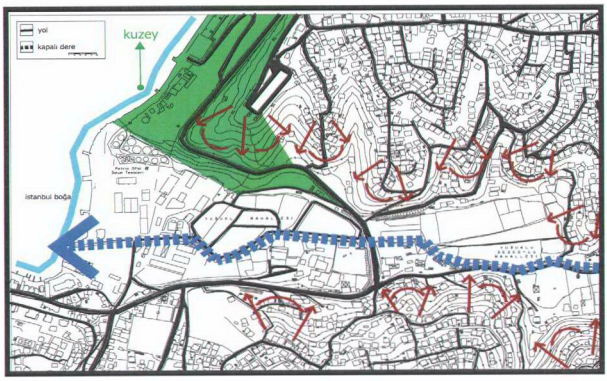

Şekil 3-5 Beykoz Çubuklu Deresi Çevresel İlişkiler

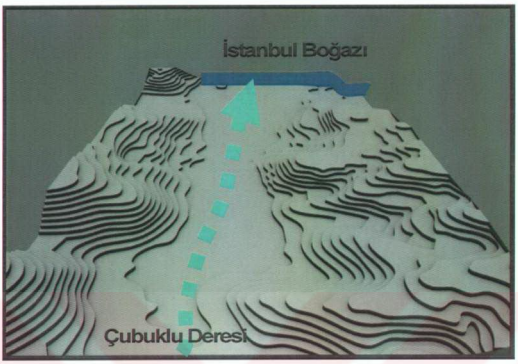

Şekil 3-6 Beykoz Çubuklu Deresi Morfolojisi

Kentsel mekanın algılanması bakımından topografyanın etkisi göz önüne alınarak, yapılan üç boyutlu modellemeye göre, Çubuklu deresi vadi tabanında yer almaktadır. Etrafındaki eğimli alanlar, yerleşmenin organik karaktere sahip olmasını sağlamaktadır. Güneyde yer alan yamaçlar derenin bulunduğu vadiye gölge düşürmektedir.[bkz.Ek1]. Derenin doğu batı aksında yer alması, Boğaz esintilerinin vadiye girişini kolaylaştırmaktadır. Vadi çevresinde yerleşimin karakterini belirleyen, dik yamaçlar bulunmaktadır.[bkz.Ek1]. Topografyanın etkisiyle, Boğaz'dan iç kısımlara ulaşımı sağlayan ana ulaşım aksının, dereye paralel olarak yapılanmasına neden olmuştur.

Şekil 3-7 Beykoz Çubuklu Deresi Hava Fotoğrafı

Beykoz Çubuklu deresi hava fotoğrafı değerlendirildiğinde, derenin Boğaz'a yakın kısımların yoğun yerleşim alanı görülmektedir. Sahilden yamaçlara doğru orman alanları bulunmaktadır.

Çubuklu deresi etrafındaki, açık alanlar tanımsızdır. Dere ıslahı çalışması beton kesit içerisinde yapılmıştır. Bu durum, debinin düşük olduğu dönemlerde kentsel mekan içerisinde beton koridor görünümü oluşmasına neden olmaktadır. Beton kesit, bakımı yapılmadığı için zaman içerisinde atıklarla ve çamurla dolmakta, yüksekliği bakımından, kullanıcılara tehlike oluşturmaktadır.

Şekil 3-8 Beykoz Çubuklu Deresi Görünüm

Açık alan içerisinde yer alan spor alanı bakımsız ve etkin kullanılmamaktadır. Açık alanlar, herhangi bir düzenleme yapılmaksızın yeşillendirilmiştir. Yapılan peyzaj düzenlemesi, dere kıyısının aktif olarak kullanılmasına olanak tanımamaktadır.

Şekil 3-9 Beykoz Çubuklu Deresi Yeşil Alan Düzenlemesi

Yerleşimin Boğaz'dan iç kısımlarla ulaşım bağlantısını sağlayan yolun dereye paralel olarak, çok yakınından geçmesi dere kıyısının rekreatif olarak kullanılmasını engellemektedir.

Şekil 3-10 Yol ile Çubuklu Deresi İlişkisi

3.2.2. Üsküdar İstavroz Deresi Örneği

Üzeri kapalı olarak yerleşik alandan geçen dere örneği olarak belirlenen, Üsküdar İstavroz deresi, Çamlıca tepelerinin batı yönünden kaynaklanıp Beylerbeyi içerisinden geçerek İstanbul Boğazına dökülmektedir. Kentsel alan içerisinde kapalı kesitte yer almakta olup üzeri yol olarak kullanılmaktadır. Etrafında yoğun yerleşim bulunmaktadır.

Üsküdar İstavroz deresi ulaşım ilişkileri değerlendirildiğinde, topografyanın etkisiyle yollar eğim yönüne paralel olarak şekillenmiştir. Ulaşımda herhangi bir kademelenme algılanmamaktadır. Yerleşmeyi besleyen ana yol Anadolu yakası sahil yoludur. Denizden yerleşmenin iç kısımlarına doğru, ulaşım İstavroz deresinin üzerindeki yol ile sağlanmaktadır. Eğimin etkisiyle yollar birbirine paraleldir.

İstavroz deresinin etrafındaki yerleşmenin arazi kullanımı değerlendirildiğinde, Anadolu yakası sahil yolu ile deniz arasında kalan alanda tarihi nitelikli alan (Beylerbeyi sarayı) yer almaktadır. Bu alandan kuzeye doğru ilerledikçe, sahil yolu etrafında ticaret yoğun bölge bulunmaktadır. Derenin etrafındaki alan yoğun konut dokusuna sahiptir. Boğaz köprüsünün yamaçlarında ve eğimin çok dik olduğu yerlerde yeşil alanlara rastlanmaktadır.

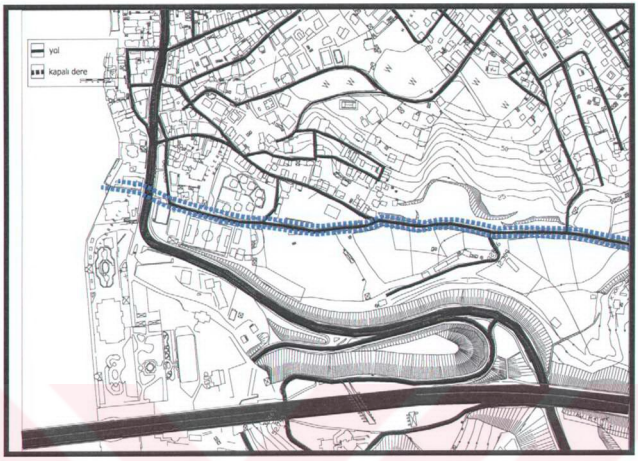

Şekil 3-11 İstavroz Deresi Ulaşım İlişkileri

Şekil 3-12 İstavroz Deresi Arazi Kullanımı

İstavroz deresi etrafında yerleşimin çevresel özellikleri değerlendirildiğinde, İstavroz deresi güneydoğu -kuzeybatı yönünde bulunmaktadır. Yerleşimin bulunduğu yamaçların hareketli yapısı, derenin bulunduğu vadiye değişik noktalardan bakışı zenginleştirmektedir. Derenin bulunduğu vadi kuzey yönüne tam kapalı olmayıp, İstanbul' un hakim rüzgarına ve boğaz esintilerine açıktır.

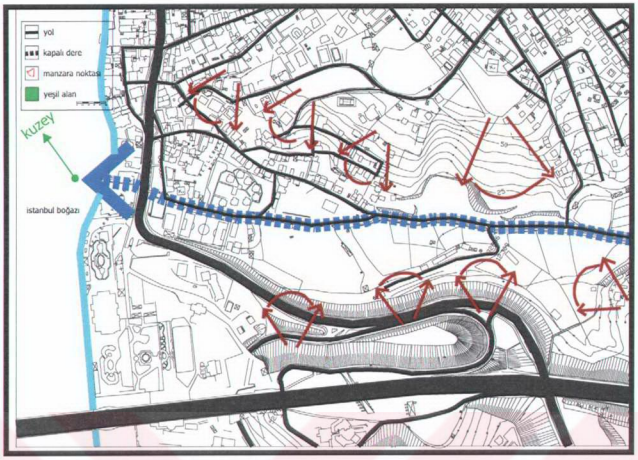

Şekil 3-13 İstavroz Deresi Çevresel İlişkiler

Kentsel mekanın algılanması için topografyanın etkisi göz önüne alınarak yapılan üç boyutlu modellemeye göre, İstavroz deresi vadi tabanında bulunmaktadır. Derenin doğusunda, batısına göre daha eğimli alanlar söz konusudur.[bkz.Ek2]. Çevresinde yer alan yamaçlar vadinin güneş almasını engellememektedir.[bkz.Ek2] Derenin üzerini halihazırda kapalı olması ve üzerinin yol olması etrafının tamamen yapılaşmış olmasına neden olmuştur. Derenin bulunduğu vadi İstanbul'un hakim rüzgarına açık bir konumda yer almaktadır.

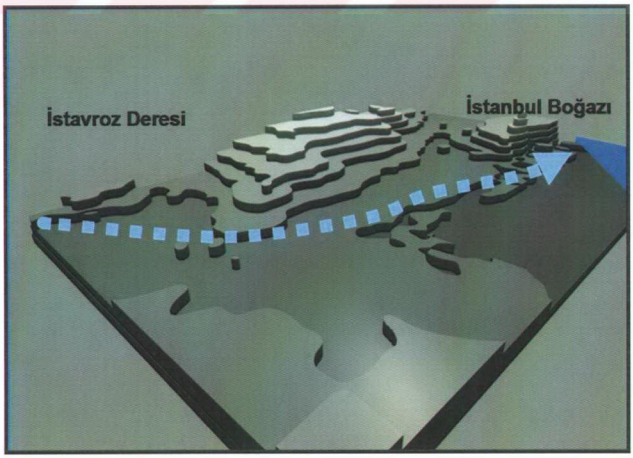

Şekil 3-14 İstavroz Deresi Üç Boyutlu Mekansal Analizi

Şekil 3-15 İstavroz Deresi Hava Fotoğrafı

Üsküdar İstavroz deresinin üzerinin kapalı olması etrafında yapılaşma olmasına neden olmuştur. Mevcut durumda derenin üzeri kapatılarak yol haline getirilmiştir. Bu yol Anadolu yakası sahil yolunu, iç kısımlardaki yerleşmelere bağlayan yol durumundadır. Etrafında yapılaşma olmuştur. Şu an derenin üzerindeki yol bir çok binaya mahreç vermektedir. İstavroz deresi alt yapı sisteminin bir parçası haline gelmiş durumdadır.

Şekil 3-16 Üsküdar İstavroz Deresi Mevcut Durum

Dere yüzeyden algılanabilirliğini tamamen kaybetmiştir. Etrafındaki eğimli alanlarda yapılaşmalar söz konusudur.

3.2.3. Göksu Deresi Örneği

Üzeri açık olarak açık alan ve yerleşik alan içerisinden geçen dere örneği için seçilen Göksu deresi, elmalı barajından doğup, Anadolu hisarının yanından boğaza dökülmektedir.

Göksu deresi ulaşım ilişkileri irdelendiğinde, Anadolu yakası sahil yolu derenin üzerinden bir köprü ile geçmektedir. Göksu deresinin iki yanından sahil ile iç kısımlar arasında bağlantıyı sağlamakta olan yollar geçmektedir. Göksu deresi bu iki yolun arasında kalmaktadır.

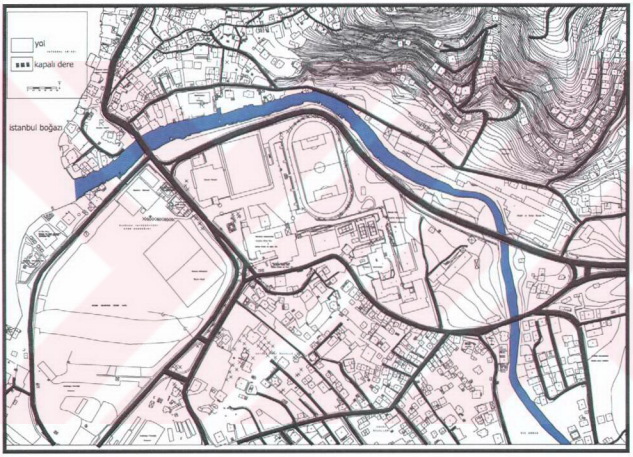

Şekil 3-17 Göksu Deresi Ulaşım İlişkileri

Göksu deresinin etrafındaki yerleşimin arazi kullanım durumu, derenin etrafındaki alanlar yeşil alan ve sosyal donatı alanı olarak kullanılmaktadır. Derenin boğaza döküldüğü yerde, tarihi nitelikli yapılar bulunmaktadır. Anadolu yakası sahil yolu etrafında, ticaret yoğun bir kullanım bulunmaktadır. Derenin kuzeyinde ve güneyindeki yamaçlarda konut yoğun kullanım bulunmaktadır. Derenin kuzeyinde, mezarlık alanı bulunmaktadır.

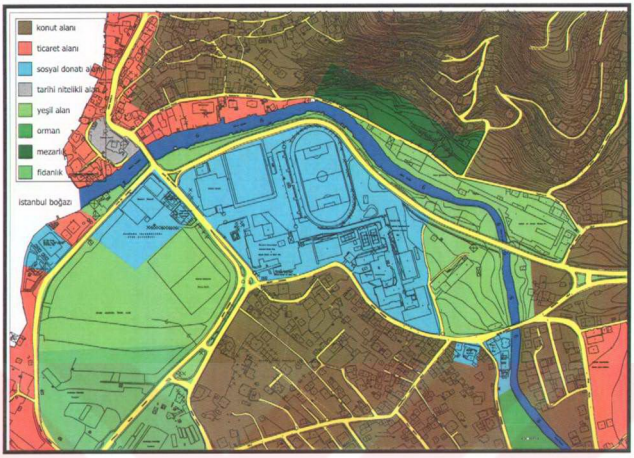

Şekil 3-18 Göksu Deresi Arazi Kullanımı

Göksu deresi etrafında yerleşimin çevresel özellikleri değerlendirildiğinde, Göksu deresi güneybatı - doğu yönünde bulunmaktadır. Göksu deresinin etrafında yer alan yerleşimin eğimli yapısı derenin değişik noktalardan algılanmasına olanak tanımaktadır. Derenin bulunduğu vadi kuzey yönüne kapalı olup, İstanbul' un hakim rüzgarına kapalıdır. Dere boğaza döküldüğü yerden Boğaz esintilerine açıktır.

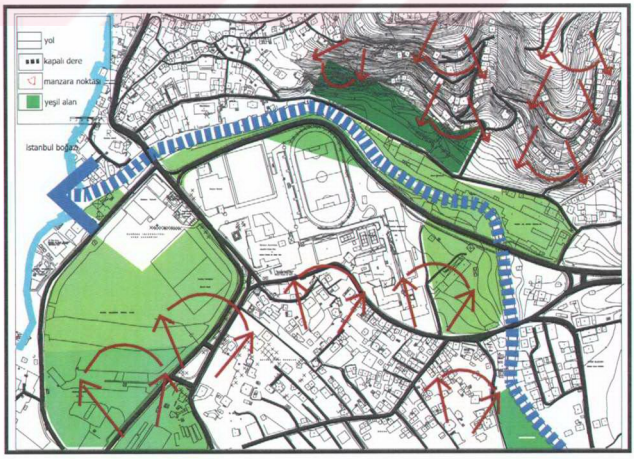

Şekil 3-19 Göksu Deresi Çevresel İlişkiler

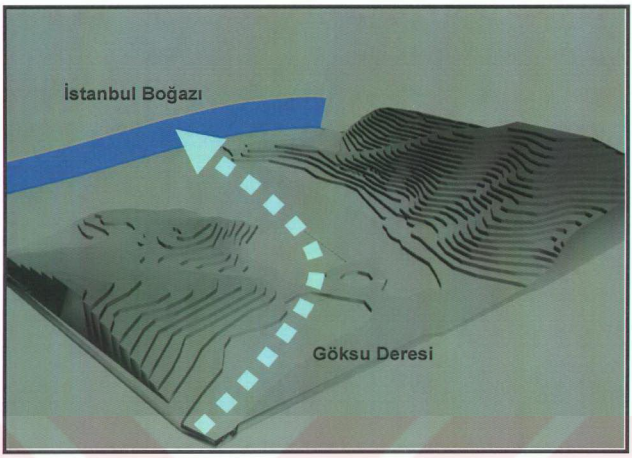

Şekil 3-20 Göksu Deresi Morfolojisi

Göksu deresinin morfolojisine bakıldığında, derenin kuzeyi ve güneyindeki arazinin eğimli yapısı dikkat çekmektedir.[bkz.Ek3] Bu eğimli alanlar derenin bulunduğu vadiye gölge düşürmekte, ışık oyunları oluşturarak zenginlik kazandırmaktadır.[bkz.Ek3] Göksu deresinin yer aldığı vadi güneybatı – doğu yöndedir. Derenin bulunduğu vadinin üç boyutlu modellenmesi, etrafındaki yerleşmelerden vadinin algılanmasının yüksek olduğunu ortaya koymaktadır.

Şekil 3-21 Göksu Deresi Hava Fotoğrafı

Göksu deresi hava fotoğrafı değerlendirildiğinde, dere etrafında yoğun bir yapılaşma olmadığı görülmektedir. Derenin etrafındaki yamaçlarda, yeşil alanlar algılanmaktadır.

Göksu deresi, çevresindeki yerleşime görsel ve sosyal zenginlik kazandırmaktadır. Dere kıyısı, sadece çevresinde yaşayanların değil, İstanbul'da yaşayanlar tarafından da tercih edilen bir kullanım zenginliğine sahiptir.

Şekil 3-22 Göksu Deresinin Boğazla Birleştiği Yer

Göksu deresindeki su miktarının fazla olması, dere içerisinde sandalla gezinti, balık tutmak gibi sosyal aktiviteleri gerçekleştirme imkanı tanımaktadır.

3.2.4. Sarıyer Deresi Örneği

Bir kısmının üzeri açık bir kısmı kapalı olarak, yerleşik alan ve açık alan içerisinden geçen dere örneği olarak seçilen Sarıyer deresi, Bahçeköy-Zekeriyaköy yolu güney yönündeki ormanlık arazilerden kaynaklanmaktadır. Sarıyer yerleşiminin içinden kapalı kesitte geçerek İstanbul Boğazına dökülmektedir.

Sarıyer deresinin ulaşım ilişkileri değerlendirildiğinde, derenin kapalı kesitte olan kısmı Sarıyer yerleşmesinin ana aksını oluşturmaktadır. Sahile yakın kısımlarda ulaşım sitemi grid özellik göstermektedir. İç kısımlarda ise topografyadan kaynaklanan organik yapı söz konusudur. Derenin üzerinde yer alan ana aksa paralel olarak yerleşmenin iç kısımlarına giden iki farklı yol bunmaktadır. Bu paralel yollar derenin üstünün açıldığı noktada birleşmektedir.

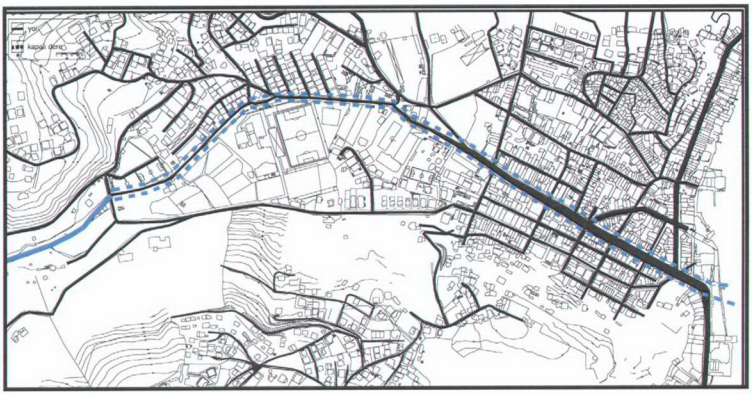

Şekil 3-23 Sarıyer Deresi Ulaşım İlişkileri

Sarıyer deresi arazi kullanımı değerlendirildiğinde, derenin üzerinden geçen yolun her iki tarafı sahilden iç kısımlara doğru ağırlıklı olarak ticaret fonksiyonunu barındırmaktadır. İç kısımlarda ise konut yoğun bir kullanım söz konusudur. Derenin her iki yanındaki yamaçlarda konut yoğun arazi kullanımı vardır. Derenin güneyinde kalan tepelerde ormanlık alanlar yer almaktadır. Derenin üzerindeki yolun bittiği yerden itibaren, derenin çevresinde yeşil alanlar başlamaktadır.

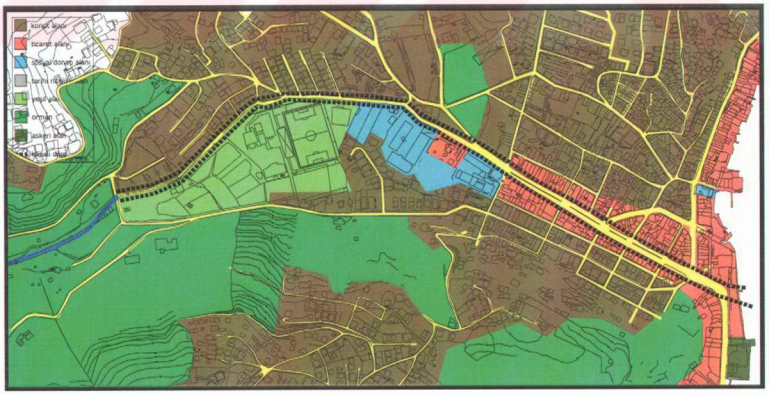

Şekil 3-24 Sarıyer Deresi Arazi Kullanımı

Sarıyer deresi çevresinin çevresel özellikleri değerlendirildiğinde, derenin etrafındaki yamaçlardan derenin bulunduğu vadiye bakış noktaları bulunmaktadır. Dere etrafındaki yamaçların hareketli yapısı, manzara elde etmede çeşitlilik sağlamaktadır. Derenin sahile yakın kısımlarının üzerinin kapalı olması, etrafından fark edilmesini engellemektedir. Güneydeki orman alanları derenin açık kısımlarında derenin her iki yanına doğru devam etmektedir. Sarıyer deresi doğu – batı istikametinde akmaktadır. İstanbul'un hakim rüzgar yönüne kapalıdır. Etraftaki yoğun yerleşimin etkisiyle boğaz esintileri hissedilmemektedir.

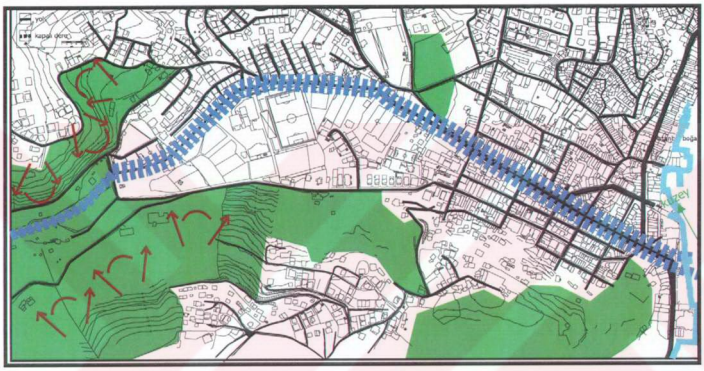

Şekil 3-25 Sarıyer Deresi Çevresel İlişkiler

Sarıyer deresinin morfolojine bakıldığında, derenin güneyinde yüksek bir tepe bulunmaktadır.[bkz.Ek49 Güneyde bulunan yüksek tepeler derenin bulunduğu vadiye gölge düşürmektedir.[bkz. Ek4] Kuzeyinde ise topografya daha az eğimlidir. Derenin açık olan kısmında, her iki yönde de eğim fazladır. Sahilde ise eğim oldukça yumuşaktır.[bkz.Ek4]

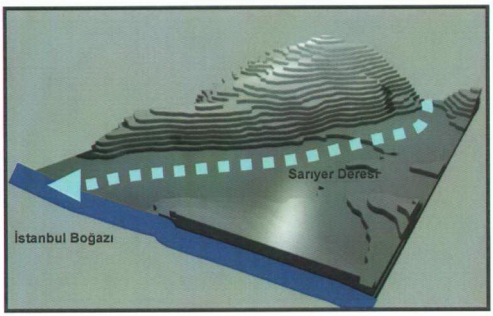

Şekil 3-26 Sarıyer Deresi Üç Boyutlu Mekansal Analizi

Sarıyer deresi hava fotoğrafına göre, derenin kapalı kesitte olan kısmının etrafında yoğun yerleşim söz konusudur. Derenin güneyinde bulunan tepede orman alanı yer almaktadır. Derenin açık kısmının etrafında yerleşim bulunmamaktadır.

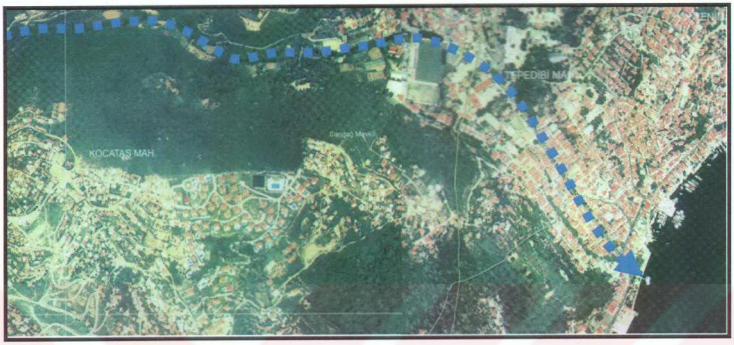

Şekil 3-27 Sarıyer Deresi Hava Fotoğrafı

Sarıyer deresi yerleşim içerisinden kapalı olarak geçtiği için, fark edilebilirliliğini kaybetmiştir. Derenin üzerinin açıldığı kısımda, kirlilik ve kötü koku oluşmaktadır.

Şekil 3-28 Sarıyer Deresinin Üzerinin Açıldığı Kısım

Beton kesit kent içerisinde olumsuz görüntüler oluşturmaktadır. Olumsuz görüntünün yanı sıra yüksekten düşme tehlikesi de söz konusudur. Dere alt yapı sisteminin parçası gibi görülmektedir.

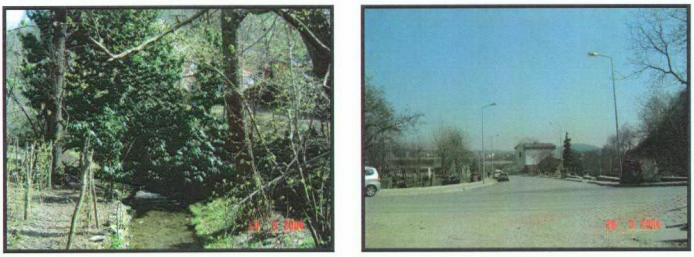

Şekil 3-29 Sarıyer Deresi Açık-Kapalı Kısımdan Görünüş

3.2.5. Tarabya Deresi Örneği

Bir kısmının üzeri açık bir kısmı kapalı olarak, yerleşik alan içerisinden geçen dere örneği olarak seçilen Tarabya deresi, Tarabya sırtların başlayıp, yerleşimin içerisinden geçerek, Tarabya koyuna dökülmektedir.

Tarabya deresi ulaşım ilişkileri değerlendirildiğinde, topografyadan kaynaklanan girift yapı söz konusudur. Tarabya deresinin bir kısmı, yerleşmenin sahilden iç kısımlara doğru bağlantısını sağlayan ana yolun altından geçmektedir.

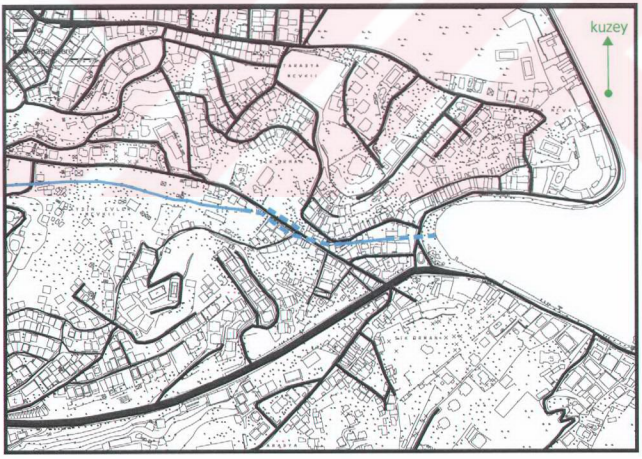

Şekil 3-30 Tarabya Deresi Ulaşım İlişkileri

Tarabya deresi çevresel arazi kullanımı irdelendiğinde, Avrupa yakası sahil yolunun etrafı ticaret yoğun alan olarak kullanılmaktadır. Tarabya deresinin çevresinde konut yoğun kullanım söz konusudur. Derenin açık kısmının etrafında, tanımsız açık

alanlar yer almaktadır. Açık alanlarda özel bir düzenleme söz konusu olmadığı gibi alansal olarak da oldukça dar ve küçüktür.

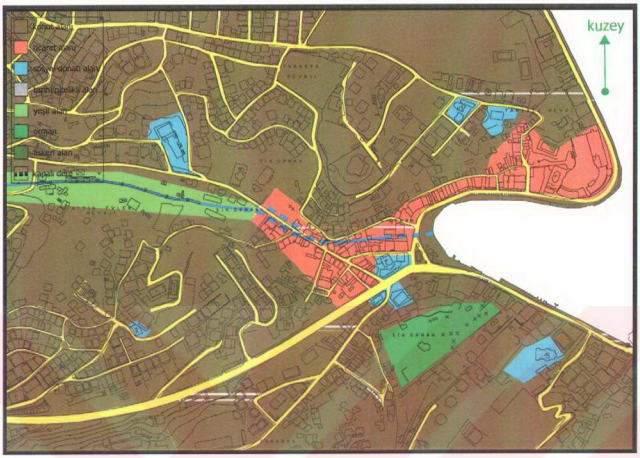

Şekil 3-31 Tarabya Deresi Arazi Kullanımı

Tarabya deresinin çevresindeki yerleşimin çevresel ilişkileri irdelendiğinde, derenin etrafındaki yerleşimin topografyası oldukça hareketlidir. Eğim fazla dik olmamakla beraber, yamaçların hareketliliği çevreye görsel zenginlik kazandırmaktadır.

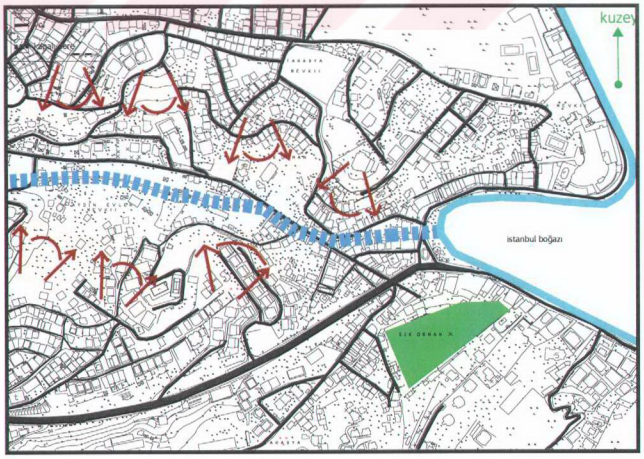

Şekil 3-32 Tarabya Deresi Çevresel İlişkiler

Tarabya deresi çevresinin üç boyutlu modellemesinde, topografyanın hareketli yapısı gözükmektedir. Tarabya deresi doğu – batı yönünde akmakta olup, İstanbul'un hakim rüzgarına kapalı vadi içerisinde yer almaktadır. Topografyanın hareketli yapısı, çevresindeki yerleşime her noktadan farklı manzara imkanı sunmaktadır. Vadi çevresindeki eğimli alanlar derenin bulunduğu vadiye gölge düşürmektedir.[bkz.Ek5]

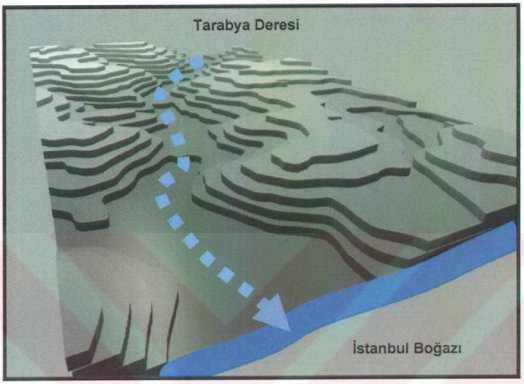

Şekil 3-33 Tarabya Deresi Morfolojisi

Tarabya deresinin hava fotoğrafına bakıldığında, derenin etrafında yoğun bir yerleşim olduğu görülmektedir. Dere etrafındaki yerleşimin yapısı, hareketli topografyanın etkisiyle organiktir. Derenin bulunduğu vadinin etrafında parça parça orman alanları söz konusudur.

Şekil 3-34 Tarabya Deresi Hava Fotoğrafı

Tarabya deresinin kapalı olarak yerleşimin içerisinden kapalı olarak geçmektedir. Kapalı kısmın üzeri yol olup etrafındaki yerleşime mahreç vermektedir. Tarabya dersi atık su kanalı olarak kullanılmaktadır. Yerleşimin içerisinden geçtiği yerlerde açık kısımları söz konusudur. Açık kısımlar, görsel kirlilik yaratmakta, çevreye kötü koku yaymaktadır. Bu olumsuzlukların yanında kış aylarında taşkın tehlikesi ve düşme tehlikesi de söz konusudur.

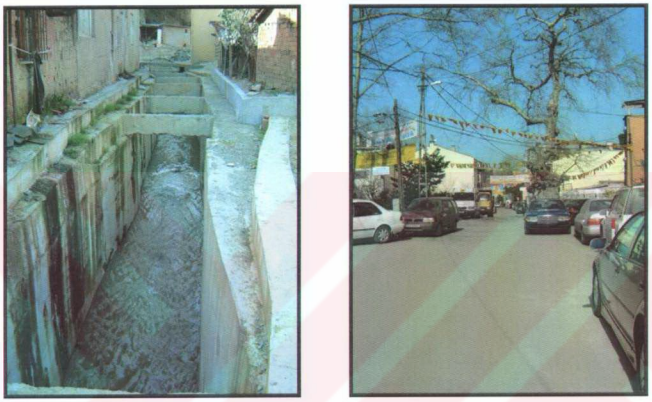

Şekil 3-35 Tarabya Deresi Açık – Kapalı Kısımdan Görünüm

3.2.6. Araştırma Kapsamındaki Derelerin Genel Değerlendirilmesi

Seçilen örnek dereler, derelerin özellikleri, çevresi ile kurduğu ilişkiler ve dere kullanıcıları ile kurduğu ilişkiler bakımından üç ana başlık altında değerlendirilmiştir. Seçilen dereler değerlendirilirken bir tablo oluşturulmuştur ve belirlenmiş kriterlere göre puanlama yapılmıştır. Olumsuz özellikleri için derelere en düşük 0 puan, olumlu özellikleri için 5 puan verilmiştir. Buna göre ideal olan toplam, 65 puandır. Toplam puanı, 0-25 puan arasında olan dereler, kentsel yaşam kalitesi bakımından olumsuz, kentsel kimlik olma özelliğini yitirmiş ve morfolojik olarak kaybolmuş derelerdir. Toplam puanı 26-50 arasında olan dereler, kentsel yaşam kalitesi bakımından geliştirilmesi gerekli, kentsel kimlik olma özelliği tekrar kazandırılabilir durumda olan derelerdir. Toplam puanı 51 puan ve üzerinde olan dereler ise kentsel yaşam kalitesi bakımından olumlu, kentsel kimlik olma özelliğini kaybetmemiş derelerdir.

Derenin özellikleri, gözükebilirliği, su miktarı, kirliliği, etrafa yaydığı kötü koku ve taşkın tehlikesi kriterleri bakımından puanlanmıştır. Bu puanlamaya göre, seçilen dereler içerisinde en olumlu durumda olan dere, Göksu deresidir. İkinci sırada, Beykoz Çubuklu deresi, üçüncü sırada, Sarıyer deresi, dördüncü sırada, Tarabya deresi ve beşinci sırada Üsküdar istavroz deresi yer almaktadır. Göksu deresi gözükebilirlik ve su miktarı kriterleri bakımından en olumlu dere iken, İstavroz deresi, üzerinin kapalı olması ve çevresindeki yoğun yerleşim nedeniyle beslenememesinden dolayı en olumsuz deredir. Kirlilik, kötü koku ve taşkın tehlikesi göstermesi bakımından, İstavroz deresi ve Tarabya deresi olumsuz durumdadırlar. Her iki dere çevresindeki yerleşime olumsuz özellik katmakta yaşamsal kalite düzeyini düşürmektedirler.

Derenin çevresiyle kurduğu ilişkiler, değerlendirilirken erişilebilirlik, çevresinin kullanılabilirliği, bakım ve onarımı, çevresel bina yoğunluğu ve görsel zenginlik kriterleri esas alınmıştır. Buna göre, erişilebilirlik ve çevresinin kullanılabilir olması bakımından en olumlu olan dere Göksu deresidir. İkinci sırada Çubuklu deresi gelmektedir. İstavroz ve Tarabya dereleri en olumsuz derelerdir. Derenin çevresine kattığı görsel zenginlik bakımından en olumlu özellik gösteren, Göksu deresidir. Göksu deresinden başka mevcut hali ile çevresine görsel zenginlik katan dere bulunmamaktadır. Üzeri açık ve açık alandan geçerek denize dökülen dere olmasına rağmen bakım ve onarımı olumsuz olduğu için Çubuklu deresinin çevresine görsel zenginlik katmadığı düşünülmektedir. Sarıyer, İstavroz ve Tarabya dereleri yerleşik alan içerisinden kapalı olarak aktıkları için çevresine görsel zenginlik katmamaktadır.

Derenin kullanıcıları ile kurduğu ilişkiler bakımından değerlendirmesi yapılırken, derenin farkında olma, olumlu olarak tanımla ve olumsuz olarak tanımla kriterleri esas alınmıştır. Göksu ve Çubuklu deresi, etrafında yaşayanlar tarafından fark edilirken, Sarıyer deresi yerleşik alan içerisinden kapalı olarak geçtiği için daha az fark edilir durumdadır. Tarabya deresi ise olumsuz özellikleri yüzünden kullanıcıları tarafından dere değil atık su kanalı olarak bilinmektedir. İstavroz deresi ise tamamen kapalı olması nedeniyle, çevresinde yaşayanlar tarafından fark edilmemektedir. Çevresinde yaşayanlar tarafından Göksu deresi sosyal yaşama kattığı zenginlik ve görsel zenginlik gibi unsurlardan dolayı olumlu olarak tanımlanmaktadır. Çubuklu deresi ise etrafında yer alan yeşil alanların bir parçası olması nedeniyle olumlu olarak tanımlanmaktadır. İstavroz deresi etrafında yaşayanlar tarafından bilinmediği için

olumlu ya da olumsuz olarak tanımlanamamaktadır. Tarabya deresi ise etrafında yaşayanlar tarafından olumsuz olarak tanımlanmaktadır.

Bu bağlamda, seçilen örnek dereler içerisinde, toplam puanı 51 ve üzerinden olan dere Göksu deresi olarak tespit edilmiştir. Göksu deresi, kentsel yaşam kalitesi bakımından etrafındaki yaşamı olumlu yönde etkilemektedir. Kentsel kimliğin doğal öğesi olma özelliğini devam ettirmektedir. Toplam puanı 26 – 50 puan arasında olan dereler, Çubuklu deresi (49), Sarıyer deresi (35) ve Tarabya deresi (27)'dır. Çubuklu deresi gösterdiği özellikler bakımından bir üst seviyeye daha yakınken, Tarabya deresi bir alt seviyeye daha yakındır. Bu dereler, yapılacak müdahalelerle kentsel yaşama tekrar kazandırılabilir durumda olan derelerdir.İstavroz deresi, bütün değerlendirme kriterlerine göre en düşük toplam puanı(7) almıştır. Buna göre, dere kaybolmuştur ve yeniden kente kazandırılması mümkün değildir.

Tablo 3 Boğaziçi Dereleri Genel Değerlendirilmesi

Dere Tipi	1.Tip	2.Tip	3.Tip	4.Tip	5.Tip
Dere Adı	**Çubuklu**	**İstavroz**	**Göksu**	**Sarıyer**	**Tarabya**
Derenin Özellikleri					
Gözükebilirlik	5	0	5	4	3
Su Miktarı	2	1	5	4	3
Kirlilik	4	1	4	3	2
Kötü Koku	4	1	4	3	1
Taşkın Tehlikesi	3	1	4	2	1
Toplam	18	4	22	16	10
Derenin Çevresi İle Kuruduğu İlişkiler					
Erişilebilirlik	5	0	5	3	2
Çevresinin Kullanılabilirliği	4	1	5	2	1
Bakım ve Onarım	2	1	3	1	1
Çevresel Bina Yoğunluğu	5	1	4	2	1
Görsel Zenginlik	3	0	5	2	1
Toplam	19	3	22	10	6
Dere Kullanıcıları İle Kurulan ilişkiler					
Farkındalık	5	0	5	4	3
Olumlu Olarak Tanımlanma	4	0	5	3	2
Olumsuz Olarak Tanımlanma	3	0	5	2	2
Toplam	12	0	15	9	7
Genel Toplam	**49**	**7**	**59**	**35**	**27**

3.3. Sosyal Çevreye Yönelik Araştırma Bulguları Ve Değerlendirilmesi

3.3.1. Beykoz Çubuklu Deresi Anket Bulguları ve Değerlendirilmesi

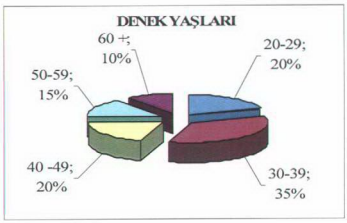

YAŞ	%
20-29	20
30-39	35
40 -49	20
50-59	15
60 +	10
TOPLAM	100

Şekil 3-36 Beykoz Çubuklu Deresi, Denek Yaşları

Dere ile olan ilişkilerin araştırılması kapsamında Beykoz Çubuklu deresi için 20 kişiyle görüşülmüştür. Yapılan anketlerde, görüşülen denekler en yüksek oranda (%35) 30–39 yaş aralığında, %20'si 20-29 yaş aralığında, %20'si 40-49 yaş aralığında, %15'i 50-59 yaş aralığında ve %10'u 60 yaş ve üzerindedir.

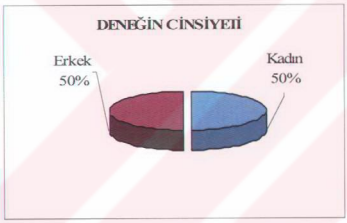

CİNSİYET	%
Kadın	50
Erkek	50
TOPLAM	20

Şekil 3-37 Beykoz Çubuklu Deresi, Denek Cinsiyetleri

Görüşülen deneklerin %50'sini kadınlar, %50'sini erkekler oluşturmaktadır.

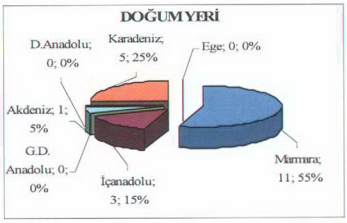

BÖLGE	%
Marmara	55
İç Anadolu	15
G.D. Anadolu	0
Akdeniz	5
D.Anadolu	0
Karadeniz	25
Ege	0
TOPLAM	100

Şekil 3-38 Beykoz Çubuklu Deresi, Deneklerin Doğum Yerleri

Doğum yerlerine bakıldığında, deneklerin %55'i Marmara Bölgesinde, %25'i Karadeniz Bölgesinde, %15'i İç Anadolu Bölgesinde ve %5'i Akdeniz Bölgesinde

doğmuştur. Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu Bölgelerinde doğmuş olan denek bulunmamaktadır.

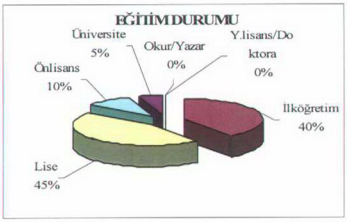

OKUL	%
Okur/Yazar	0
İlköğretim	40
Lise	45
Önlisans	10
Üniversite	5
Y.lisans/Doktora	0
TOPLAM	100

Şekil 3-39 Beykoz Çubuklu Deresi, Deneklerin Eğitim Durumu

Görüşülen deneklerin eğitim durumlarına bakıldığında, %45'i lise, %40'ı ilköğretim, %10'u önlisans ve %5'i üniversite mezunlarından oluşmaktadır. Yüksek lisans ve doktora eğitimi almış denek bulunmamaktadır.

YIL	%
0-5 yıl	0
5-10 yıl	10
10-15 yıl	40
15-20 yıl	25
20 yıldan fazla	25
TOPLAM	100

Şekil 3-40 Beykoz Çubuklu Deresi, İstanbul'da Yaşam Süreleri

Görüşme yapılan deneklerin, %25'i 20 yıldan fazla süredir İstanbul'da yaşamakta iken, %65'i 10–20 yıldır İstanbul'da yaşamaktadır. 5-10 yıldır İstanbul'da yaşayanlar %10'dur ve 0-5 yıl arasında İstanbul'da yaşamakta olan denek bulunmamaktadır.

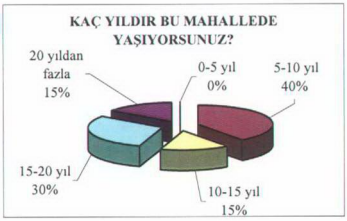

YIL	%
0-5 yıl	0
5-10 yıl	40
10-15 yıl	15
15-20 yıl	30
20 yıldan fazla	15
TOPLAM	100

Şekil 3-41 Beykoz Çubuklu Deresi, Semtte Yaşam Süreleri

Görüşülen deneklerin %15'i bu semtte 20 yıldan uzun süredir yaşarken, %45' 10 yıldan fazla süredir bu semtte yaşamaktadır. %40'ı 5-10 yıl arasında bu semtte yaşamaktadır. Görüşülen denekler arasında 5 yıldan daha az süredir bu semtte

yaşayan kimse bulunmamaktadır. Genel olarak bakıldığında, görüşme yapılan kişilerin, % 60'ı 10 yıldan uzun süredir bu semtte yaşamaktadır.

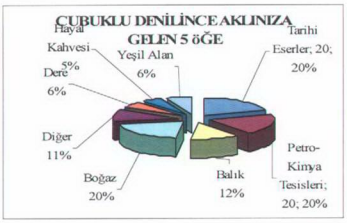

ÖĞE	%	Sıralama
Tarihi Eserler	20	1
Petro-Kimya Tesisleri	20	1
Boğaz	20	1
Balık	12	2
Yeşil Alan	6	3
Dere	6	3
Hayal Kahvesi	5	4
Diğer	11	5
TOPLAM (Öğe Sayısı)	**100**	

Şekil 3-42 Beykoz Çubuklu Deresi Kentsel Kimlik Öğeleri

Yapılan görüşmelerde, Çubuklu denilince akla gelen 5 öğe sorulduğunda, birinci sırada akla gelen üç öğe tespit edilmiştir. Tüm denekler; tarihi eserler, petro-kimya tesisleri ve Boğaz'ı kentsel kimlik elemanı olarak ifade etmişlerdir. İkinci sırada balık, 3. sırada, Çubuklu deresi ve yeşil alanlar yer almıştır. Kentsel kimliğin araştırılmasının yapıldığı bu soru kapsamında, bir eğlence mekânı olan Çubuklu Hayal kahvesi 4. sırada yer almıştır. Yeşil alanlar ve Çubuklu deresinin denekler tarafından belirtilmiş olması, yörede yaşayanların zihinlerinde derenin ve etrafındaki yeşil alanların kentsel kimliğin bir elemanı olduğu anlamına gelmektedir. Deneklerin %11'i kentsel kimlik elemanı olarak, farklı kişisel tanımlamalarda bulunmuştur bunlar diğer başlığı adı altında 5. sırada yer almıştır.

CEVAP	%
Evet	100
Hayır	0
TOPLAM	**100**

Şekil 3-43 Beykoz Çubuklu Deresinin Farkında Olma Durumu

Beykoz Çubuklu deresi çevresinde oturanlarla yapılan görüşlerde görüşme yapılan deneklerin tamamı Çubuklu deresinin farkında olduğunu belirtmiştir. Derenin

üzerinin açık olması, yüzeyden akıyor olması, etrafında yaşayan kullanıcıların derenin farkında olma durumunu etkilemektedir.

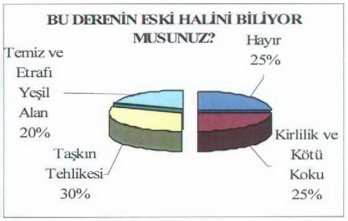

AÇIKLAMA	%
Hayır	25
Kirlilik ve Kötü Koku	25
Taşkın Tehlikesi	30
Temiz ve Etrafı Yeşil Alan	20
TOPLAM	**100**

Şekil 3-44 Beykoz Çubuklu Deresinin Eski Hali

Beykoz çubuklu deresinin eski hali sorulduğunda, deneklerin %25'i derenin eski halini bilmediklerini söylemişlerdir. %55'i kirlilik, kötü koku ve taşkın tehlikesi olduğunu söyleyerek derenin eski halinin olumsuz olduğunu ifade etmişlerdir. %20'si ise Çubuklu deresinin eskiden temiz ve etrafı yeşil alan olan bir dere olduğunu dile getirmiştir. Derenin eski halinin algılanmasındaki bu farklılaşmanın nedeni olarak bu semtte yaşama sürelerinin farklılaşması gösterilebilir. Bu semtte 20 yıldan uzun süredir yaşayanlar derenin eski halini olumlu olarak görmekteyken, daha kısa süredir yaşayanlar derenin eski halini olumsuz olarak nitelemektedirler. Bu durum son 10 senedir derenin olumlu olarak algılanmasını sağlayacak bir kentsel düzenleme çalışması yapılmadığı durumunu ortaya koymaktadır.

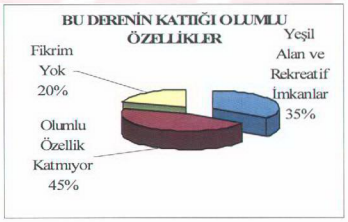

AÇIKLAMA	%
Yeşil Alan ve Rekreatif İmkanlar	35
Olumlu Özellik Katmıyor	45
Fikrim Yok	20
TOPLAM	**100**

Şekil 3-45 Beykoz Çubuklu Deresinin Çevreye Kattığı Olumlu Özellikler

Çubuklu deresinin çevresine kattığı olumlu özellikler sorulduğunda, deneklerin %45'i derenin çevreye olumlu bir özellik kattığını düşünmediklerini belirtmiştir. %35' ise derenin etrafındaki yeşil alanı ve rekreasyon imkanlarının derenin çevreye kattığı olumlu bir özellik olduğunu belirtmiştir. Görüşme yapılan kişilerin %20'si bu konuyla ilgili bir fikri olmadığını söylemiştir. Genel olarak değerlendirme

yapıldığında görüşme yapılan kişilerin %65'ine göre Çubuklu deresinin çevresine olumlu bir özellik katmadığı yönündedir. Derenin mevcut durumdaki düzenlemesi, kullanıcıların derenin çevresine katacağı olumlu özelliklerin farkında olmamasına sebep olmaktadır çünkü mevcut düzenlemeler dere ve etrafının aktif olarak kullanılmasına olanak tanımamaktadır.

AÇIKLAMA	%
Fikrim Yok	50
Düzenlenerek ve Temizlenerek	50
TOPLAM	**100**

Şekil 3-46 Beykoz Çubuklu Deresinin Olumlu Özelliklerin Geliştirilmesi

Deneklerle yapılan görüşmelerde, derenin sahip olduğu olumlu özelliklerin nasıl daha iyi hale getirileceği sorusuna deneklerin %50'si düzenlenerek ve temizlenerek daha olumlu bir hale getirilebilir cevabını vermiştir. Bu konuda görüşülen kişilerin %50'sinin fikri bulunmamaktadır. Bu durum deneklerin aklında olumlu bir dere örneğinin olmayışından, yapılabileceklerin neler olabileceğini düşünememesinden kaynaklanmaktadır.

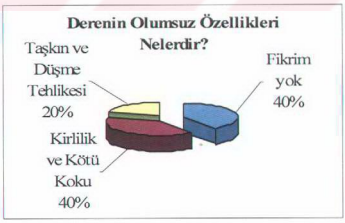

AÇIKLAMA	%
Fikrim yok	40
Kirlilik ve Kötü Koku	40
Taşkın ve Düşme Tehlikesi	20
TOPLAM	**100**

Şekil 3-47 Beykoz Çubuklu Deresi Olumsuz Özellikleri

Yapılan görüşmelerde Beykoz çubuklu deresinin olumsuz özelliği olarak kirlilik ve kötü koku %40 oranında dile getirilmiştir. %20 oranında düşme tehlikesi ve taşkın tehlikesi olduğunu denekler tarafından düşünülmektedir. Görüşülen deneklerin %20'sinin derenin çevresine kattığı olumsuz özellikleri hakkında bir fikre sahip olmadığı gözlemlenmiştir.

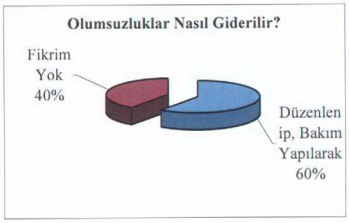

AÇIKLAMA	%
Düzenlenip, Bakım Yapılarak	60
Fikrim Yok	40
TOPLAM	**100**

Şekil 3-48 Beykoz Çubuklu Deresi Olumsuz Özelliklerin Giderilmesi

Deneklere, belirtmiş oldukları olumsuz özelliklerin nasıl ortadan kaldırılabileceği sorulduğunda, %60'ı etrafının düzenlenmesinin ve bakım yapılmasının gerekliliğini ortaya koymuşlardır. %40'ı ise bu olumsuzlukların nasıl giderileceği konusunda fikre sahip olmadıklarını belirtmişlerdir.

Beykoz Çubuklu deresinin açık olarak yeşil alan içerisinde yer alması, semtte yaşayanların dereye karşı farkındalıklarını sağlamaktadır. Derenin etrafında yeşil alanların bolca bulunması, semtte yaşayanların bu dereyi ve yeşil alanları semtin kimlik öğesi olarak görmesine neden olmuştur. Derenin ıslah biçimi düşme tehlikesi, taşkın tehlikesi gösterdiğinin düşünülmesine yol açmaktadır. Etrafındaki yeşil alanlarda tanımlanmış bir fonksiyonun bulunmayışı semtte yaşayanlar tarafından, bakım yapılma ve düzenleme ihtiyacı olduğu yönünde değerlendirilmektedir.

3.3.2. Üsküdar İstavroz Anket Bulguları ve Değerlendirilmesi

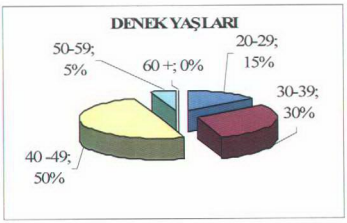

YAŞ	%
20-29	15
30-39	30
40 -49	50
50-59	5
60 +	0
TOPLAM	**100**

Şekil 3-49 Üsküdar İstavroz Deresi, Denek Yaşları

Üsküdar İstavroz deresi sosyal çevre analizleri yapılırken 20 kişiyle görüşülmüştür. Görüşülen deneklerin, %50'si 40-49 yaş aralığında, %30'u 30-39 yaş aralığında,

%15'i 20-29 yaş aralığına ve %5'i 50-59 yaş aralığında yer almaktadır. 60 yaş ve üzerinde yaş grubuna dâhil denekle görüşme yapılmamıştır.

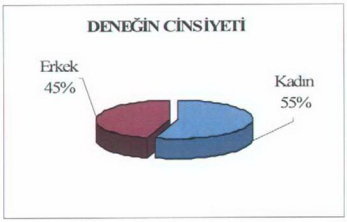

CİNSİYET	%
Kadın	55
Erkek	45
TOPLAM	100

Şekil 3-50 Üsküdar İstavroz Deresi, Denek Cinsiyetleri

Görüşme yapılan deneklerin %55'ini kadın kullanıcılar oluştururken, %45' ini erkekler kullanıcılar oluşturmaktadır.

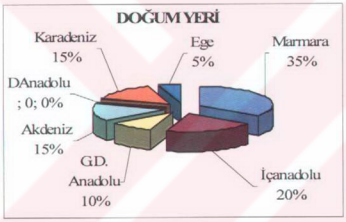

BÖLGE	%
Marmara	35
İç.Anadolu	20
G.D. Anadolu	10
Akdeniz	15
D.Anadolu	0
Karadeniz	15
Ege	5
TOPLAM	100

Şekil 3-51 Üsküdar İstavroz Deresi, Deneklerin Doğum Yerleri

Görüşülen deneklerin, %35'inin doğum yeri Marmara Bölgesi, %20'sinin doğum yeri İç Anadolu bölgesi, %15'inin doğum yeri Karadeniz Bölgesi ve Akdeniz bölgesi, %10'nun doğum yeri Güneydoğu Anadolu bölgesidir. Doğu Anadolu bölgesinde doğan denek bulunmamaktadır.

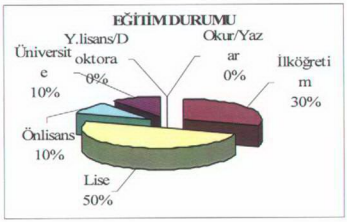

OKUL	%
Okur/Yazar	0
İlköğretim	30
Lise	50
Önlisans	10
Üniversite	10
Y.lisans/Doktora	0
TOPLAM	100

Şekil 3-52 Üsküdar İstavroz Deresi, Deneklerin Eğitim Durumları

Görüşülen deneklerin eğitim durumlarına bakıldığında, %50'i lise, %30'ı ilköğretim, %10'u önlisans ve %10'i üniversite mezunlarından oluşmaktadır. Yüksek lisans ve doktora eğitimi almış denek bulunmamaktadır.

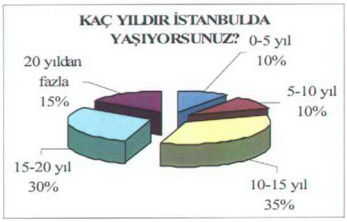

YIL	%
0-5 yıl	10
5-10 yıl	10
10-15 yıl	35
15-20 yıl	30
20 yıldan fazla	15
TOPLAM	**100**

Şekil 3-53 Üsküdar İstavroz Deresi, İstanbul'da Yaşama Süreleri

Görüşme yapılan deneklerin, %15'i 20 yıldan fazla süredir İstanbul'da yaşamakta iken, %65'i 10-20 yıldır İstanbul'da yaşamaktadır. 5-10 yıldır İstanbul'da yaşayanlarla, 0-5 yıl arasında İstanbul'da yaşamakta olanlar da %10'u oluşturmaktadır.

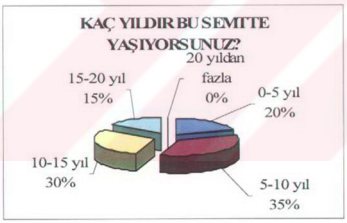

YIL	%
0-5 yıl	20
5-10 yıl	35
10-15 yıl	30
15-20 yıl	15
20 yıldan fazla	0
TOPLAM	**100**

Şekil 3-54 Üsküdar İstavroz Deresi, Semtte Yaşam Süreleri

Görüşülen deneklerin %35'i bu semtte 5-10 yıldır yaşarken, %45'i 10 yıldan fazla süredir, %20'si 0-5 yıl arasında bu semtte yaşamaktadır. Görüşülen denekler arasında 20 yıldan daha fazla süredir bu semtte yaşayan bulunmamaktadır.

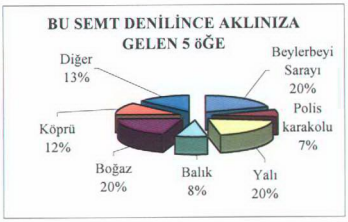

Öğe	%	Sıralama
Beylerbeyi Sarayı	20	1
Polis karakolu	7	4
Yalı	20	1
Balık	8	3
Boğaz	20	1
Köprü	12	2
Diğer	13	5
TOPLAM	**100**	

Şekil 3-55 Üsküdar İstavroz Deresi Kentsel Kimlik Öğeleri

Yapılan görüşmelerde, Üsküdar İstavroz mahallesi denilince akla gelen 5 öğe sorulduğunda, birinci sırada akla gelen üç öğe tespit edilmiştir. Tüm denekler; Beylerbeyi sarayı, yalıları ve Boğaz'ı kentsel kimlik elemanı olarak ifade etmişlerdir. İkinci sırada Boğaziçi köprüsü, 3. sırada, balık yer almıştır. 4. sırada sahilde bulunan polis karakolu ifade edilmiştir, deneklerin %13'ü farklı kişisel tanımlamalarda bulunulmuştur bunlar diğer başlığı adı altında 5. sırada yer almıştır. Doğal kimliğin bir öğesi olarak derenin belirtilmemiş olmasının nedeni, derenin yerin altında yer alması ve kullanıcıların farkında olmamasından kaynaklandığı düşünülebilir.

CEVAP	%
Evet	20
Hayır	80
TOPLAM	**100**

Şekil 3-56 Üsküdar İstavroz Deresinin Farkında Olma Durumu

Denklerle yapılan görüşmelerde, burada bir dere olduğunun farkında mısınız sorusuna, %80 hayır cevabının vermiştir. Deneklerin %20'si burada bir dere olduğunu bilmektedir. burada bir dere olduğunun farkında olanlar, 15-20 yıl dan beri bu semtte yaşanlardır.

AÇIKLAMA	%
Hayır	100
TOPLAM	**100**

Şekil 3-57 Üsküdar İstavroz Deresinin Eski Hali

Denekler Üsküdar İstavroz dersinin eski halini bilmemektedir. 15-20 yıldan beri burada yaşayıp derenin farkında olan deneklerde derenin eski halini hatırlamamaktadırlar. Derenin üstünün kapatılmış olması, doğal çevre kimliğinin kaybolmasına neden olmaktadır.

3.3.3. Göksu Deresi Anket Bulguları ve Değerlendirilmesi

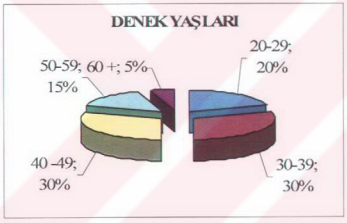

YAŞ	%
20-29	20
30-39	30
40 -49	30
50-59	15
60 +	5
TOPLAM	**100**

Şekil 3-58 Göksu Deresi, Denek Yaşları

Göksu deresi sosyal çevre verilerinin araştırılması kapsamında 20 kişiyle görüşülmüştür. Görüşülen deneklerin yaşlarına bakıldığında deneklerin %30'u 30-39 yaş aralığında, %30'u 40-49 yaş aralığında, %20'si 20-29 yaş aralığında ve %20'si 50 yaşın üzerindedir.

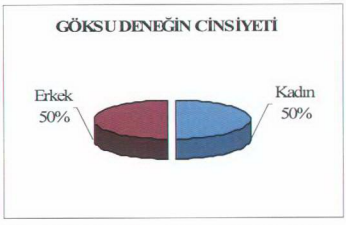

CİNSİYET	%
Kadın	50
Erkek	50
TOPLAM	**100**

Şekil 3-59 Göksu Deresi, Denek Cinsiyetleri

Görüşme yapılan deneklerin %50'sini erkek kullanıcılar oluştururken, %50'sine de kadın kullanıcılar oluşturmaktadır.

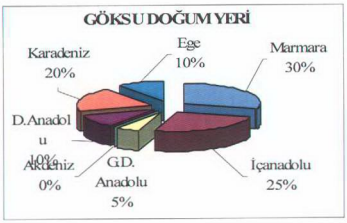

BÖLGE	%
Marmara	30
İç Anadolu	25
G.D. Anadolu	5
Akdeniz	0
D.Anadolu	10
Karadeniz	20
Ege	10
TOPLAM	100

Şekil 3-60 Göksu Deresi, Deneklerin Doğum Yerleri

Göksu Deresi etrafında yaşayanlarla yapılan görüşmelerde, deneklerin %30'unun doğum yeri Marmara bölgesidir. Bundan sonra en çok %25 İç Anadolu Bölgesi, %20'i Karadeniz Bölgesi, %10 Ege Bölgesi ve %5 Güneydoğu Anadolu bölgesinde doğanlar bulunmaktadır. Doğu Anadolu ve Akdeniz bölgesinde doğmuş olan denek ile görüşülmemiştir.

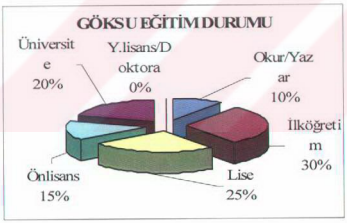

OKUL	%
Okur/Yazar	10
İlköğretim	30
Lise	25
Önlisans	15
Üniversite	20
Y.lisans/Doktora	0
TOPLAM	100

Şekil 3-61 Göksu Deresi, Deneklerin Eğitim Durumu

Görüşülen deneklerin eğitim durumlarına bakıldığında, %30'i ilköğretim, %20'si Üniversite, %15'i önlisans ve %10'nu okur-yazarlardan oluşmaktadır. Yüksek lisans ve doktora eğitimi almış denek bulunmamaktadır.

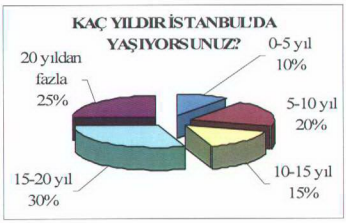

YIL	%
0-5 yıl	10
5-10 yıl	20
10-15 yıl	15
15-20 yıl	30
20 yıldan fazla	25
TOPLAM	**100**

Şekil 3-62 Göksu Deresi, İstanbul'da Yaşama Süreleri

Görüşme yapılan deneklerin, %25'i 20 yıldan fazla süredir İstanbul'da yaşamakta iken, %45'i 10-20 yıldır İstanbul'da yaşamaktadır. 5-10 yıldır İstanbul'da yaşayanlar %20'dir ve 0-5 yıl arasında İstanbul'da yaşamakta olanlar %10'dur.

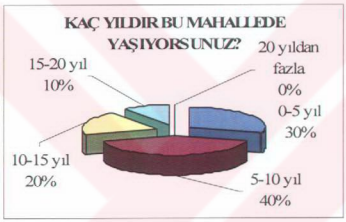

YIL	%
0-5 yıl	30
5-10 yıl	40
10-15 yıl	20
15-20 yıl	10
20 yıldan fazla	0
TOPLAM	**100**

Şekil 3-63 Göksu Deresi, Semtte Yaşama Süreleri

Görüşülen deneklerin, %40'ı 5-10 yıldır bu semtte yaşmaktadır. 0-5 yıldır bu semtte yaşayanlar %30, 10-15 yıl yaşayanlar ise %20, 15-20 yıl yaşayanlar ise %10'dur. Görüşme yapılan kişilerin %70'i 10 yıldan fazla süredir İstanbul'da yaşamakta iken bu semtte 10 yıldan uzun süredir yaşayanlar %30'dur.

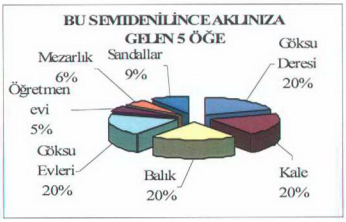

Öğe	%	Sıralama
Göksu Deresi	20	1
Kale	20	1
Balık	20	1
Göksu Evleri	20	1
Sandallar	9	2
Mezarlık	6	3
Öğretmen evi	5	4
TOPLAM (Öğe Sayısı)	**100**	

Şekil 3-64 Göksu Deresi Kentsel Kimlik Öğeleri

Deneklerle yapılan görüşmelerde, Göksu deresinin bulunduğu semtin, kentsel kimlik öğelerinin neler olduğu sorulduğunda, görüşülen deneklerin tamamı Göksu deresini, Anadolu hisarı kalesini, Göksu evlerini ve balığı söylemişlerdir. Göksu deresi bulunduğu semtte yaşayanlar tarafından kentsel kimliğin doğal öğesi olarak görülmektedir. Göksu deresinin kullanım biçimiyle ilişkili olarak sandallar, kentsel kimliğin öğesi olarak 2. sırada en çok belirtilen öğe olmuştur. Bu bağlamda Göksu deresi hem kullanım açısından hem de doğal çevre öğesi olarak semtte yaşayanlar tarafından kentsel kimliğin güçlü bir öğesi olarak tanımlanmıştır. Kentsel kimliğin insan eliyle yapılmış öğesi olarak kale ve Göksu evleri aynı şekilde semtte yaşayanlar tarafından kimlik öğesi olarak belirtilmiştir.

CEVAP	%
Evet	100
Hayır	0
TOPLAM	**100**

Şekil 3-65 Göksu Deresinin Farkında Olma Durumu

Yapılan görüşmelerde bu semtte yaşayan deneklerin tümü Göksu deresinin farkındadırlar.

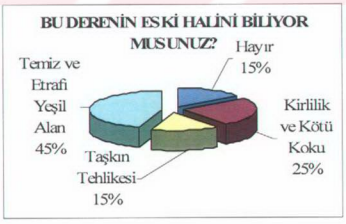

AÇIKLAMA	%
Hayır	15
Kirlilik ve Kötü Koku	25
Taşkın Tehlikesi	15
Temiz ve Etrafı Yeşil Alan	45
TOPLAM	**100**

Şekil 3-66 Göksu Deresinin Eski Hali

Görüşülen deneklere Göksu deresinin eski hali sorulduğunda, deneklerin %45'i derenin eski halinin temiz ve etrafı yeşil alan olduğunu belirtmişlerdir. %25'i kirlilik ve kötü koku, %15'i ise taşkın tehlikesi olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda

görüşülen deneklerin, %40'ı derenin eski halinin olumsuz olduğu görüşündedir. %15'i ise, derenin eski halini bilmemektedir.

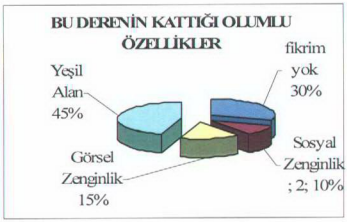

AÇIKLAMA	%
fikrim yok	30
Sosyal Zenginlik	10
Görsel Zenginlik	15
Yeşil Alan	45
TOPLAM	**100**

Şekil 3-67 Göksu Deresinin Olumlu Özellikleri

Göksu deresinin semte kattığı olumlu özellikler, görsel zenginlik kattığını düşünen %15, sosyal aktiviteler bakımından zenginlik kattığını düşünen %10 ve yeşil ve rekreasyon alanı olarak olumlu özellik kattığını düşünen %45 oranındadır. Görüşülen kişilerin %30'nun Göksu deresinin yaşadıkları semte kattığı olumlu özellikler hakkında fikri bulunmamaktadır. Göksu deresinin, mevcut durumu doğal çevreden kaynaklanan kentsel kimlik öğesi olmanın yanı sıra, etrafında yaşayanlar tarafından %70 oranla, semte bir olumlu özellik kattıkları düşünülmektedir. Dere etrafında yapılacak düzenlemelerle %30 olan fikrim yok oranının daha da azalması mümkün olacaktır.

AÇIKLAMA	%
Fikrim yok	25
Düzenlenerek ve Temizlenerek	75
TOPLAM	**100**

Şekil 3-68 Göksu Deresinin Olumlu Özelliklerin Geliştirilmesi

Göksu deresinin olumlu özelliklerinin geliştirilmesi ile ilgili olarak deneklerin %75'i dere kıyısında bir düzenleme yapılması ve derenin temizlenmesi yönünde görüşlerini bildirmişlerdir. Görüşülen deneklerin %25'i derenin olumlu özelliklerinin nasıl geliştirileceği hakkında fikre sahip değildir.

AÇIKLAMA	%
Fikrim yok	5
Kirlilik ve Kötü Koku	95
TOPLAM	**100**

Şekil 3-69 Göksu Deresinin Olumsuz Özellikleri

Görüşülen deneklerin %95'i Göksu dersinin olumsuz özelliği olarak kirlilik ve kötü koku olduğunu belirtmişlerdir. %5'i derenin semte kattığı bir olumsuz özellik olmadığını düşünmektedir.

AÇIKLAMA	%
Düzenlenip, Bakım Yapılarak	100
TOPLAM	**100**

Şekil 3-70 Göksu Deresinin Olumsuz Özelliklerinin Giderilmesi

Yapılan görüşmelerde denklerin tamamı Göksu deresinin olumsuz özelliklerinin giderilmesiyle ilgili olarak temizlenip bakım yapılması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Düzenleme çalışmalarının tek başına yeterli olmayacağı sonrasındaki bakımında önemli olduğu vurgulanmaktadır.

3.3.4. Sarıyer Deresi Anket Bulguları ve Değerlendirilmesi

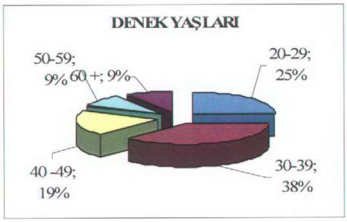

YAŞ	%
20-29	25
30-39	38
40 -49	19
50-59	9
60 +	9
TOPLAM	**100**

Şekil 3-71 Sarıyer Deresi Denek Yaşları

Sarıyer deresi sosyal çevre verilerinin değerlendirilmesi kapsamında 32 kişyle görüşülmüştür. Yapılan görüşmeler kapsamında deneklerin yaşları, %38 30-39 yaş aralığında, %25'i 20-29 yaş aralığında, %19'u 40-49 yaş aralığında, %18'i 50 yaş ve üzerindedir.

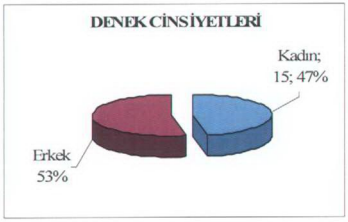

CİNSİYET	%
Kadın	47
Erkek	53
TOPLAM	**100**

Şekil 3-72 Sarıyer Deresi Denek Doğum Yerleri

Sarıyer dersinde yapılan görüşmelerde, deneklerin %47'si kadın, %53'ü erkek deneklerden oluşmaktadır.

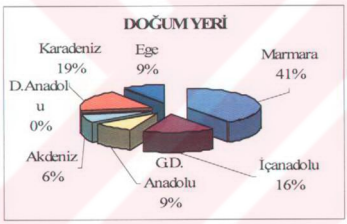

BÖLGE	%
Marmara	41
İç Anadolu	16
G.D. Anadolu	9
Akdeniz	6
D.Anadolu	0
Karadeniz	19
Ege	9
TOPLAM	**100**

Şekil 3-73 Sarıyer Deresi Denek Doğum Yerleri

Deneklerle yapılan görüşmelerde, Sarıyer deresi kullanıcılarının doğum yerleri, %41'i Marmara Bölgesi, %19'u Karadeniz bölgesi, %16'sı İç Anadolu bölgesi, %9 Ege ve Güneydoğu Anadolu %6 Akdeniz bölgesi olarak tespit edilmiştir. Doğum yeri Doğu Anadolu bölgesi olan denek bulunmamaktadır.

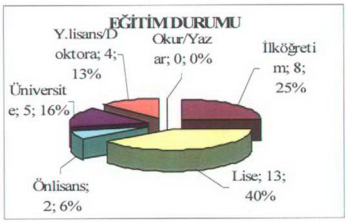

OKUL	%
Okur/Yazar	0
İlköğretim	25
Lise	40
Önlisans	6
Üniversite	16
Y.lisans/Doktora	13
TOPLAM	**100**

Şekil 3-74 Sarıyer Deresi Eğitim Durumu

Görüşülen deneklerin eğitim durumlarına bakıldığında, en fazla %45 lise mezunları bulunmaktadır. Önlisans ve üzerinde eğitimi olanların oranı %35'tir. İlköğretim mezunu olanların oranı %25'tir.

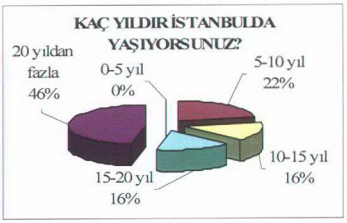

YIL	%
0-5 yıl	0
5-10 yıl	22
10-15 yıl	16
15-20 yıl	16
20 yıldan fazla	46
TOPLAM	**100**

Şekil 3-75 Sarıyer Deresi İstanbul'da Yaşama Süreleri

Görüşülen Sarıyer deresi kullanıcılarının, %46'sı 20 yıldan uzun süredir İstanbul'da yaşamaktadır. 10 yıldan fazla süredir İstanbul'da yaşayanların oranı %32'dir ve 5-10 yıl arasında İstanbul'da yaşayanların oranı %22'dir.5 yıldan daha az süredir İstanbul'da yaşayan denek bulunmamaktadır.

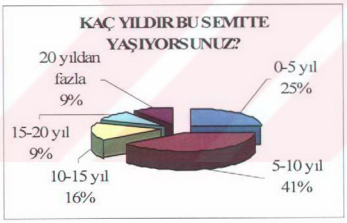

YIL	%
0-5 yıl	25
5-10 yıl	41
10-15 yıl	16
15-20 yıl	9
20 yıldan fazla	9
TOPLAM	**100**

Şekil 3-76 Sarıyer Deresi İstanbul'da Semtte Süreleri

Görüşme yapılan deneklerin, %41'i 5-10 yıl arasında bu semtte yaşamaktadır. 0-5 yıl arasında bu semtte yaşayanların oranı, %25'tir. 10-15 yıldan beri bu semtte yaşayanların oranı %16, 15 yıldan fazla süredir bu semtte yaşayanların oranı %18'dir.

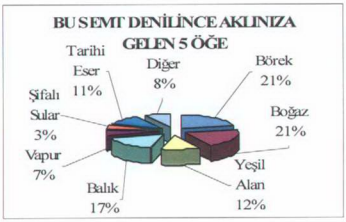

Öğe	%	Sıralama
Börek	21	1
Boğaz	21	1
Balık	17	2
Yeşil Alan	12	3
Tarihi Eser	11	4
Vapur	7	5
Şifalı Sular	3	6
Diğer	8	7
TOPLAM (Öğe Sayısı)	**100**	

Şekil 3-77 Sarıyer Deresi Kentsel Kimlik Öğeleri

Deneklerle yapılan görüşmelerde, Sarıyer deresinin bulunduğu semtin kentsel kimlik öğelerinin neler olduğu sorulduğunda, görüşülen deneklerin tamamı Sarıyer böreği ve boğazı ifade etmişlerdir. 2. sırada balık, 3. sırada yeşil alanlar, 4. sırada tarihi eserler, 5. sırada vapur ve 6. sırada şifalı sular dile getirilmiştir. Deneklerin %8'i bu soruya kişisel cevaplar vermiştir bunlar diğer başlığı altında toplanmıştır. Sarıyer deresi çevresinin kentsel kimliği sosyal çevre öğeleri olarak börek ve balık, doğal çevre öğeleri olarak yeşil alan ve şifalı sular, yapma çevre öğesi olarak ta tarihi eserler ön plana çıkmıştır. Sarıyer deresi direk olarak kentsel kimliğin doğal çevre öğesi olarak ifade edilmemiş olsa dahi, şifalı sular öğesi kullanıcıların gözünde kimlik öğesi olarak, yüzey sularının var olduğunu göstermektedir.

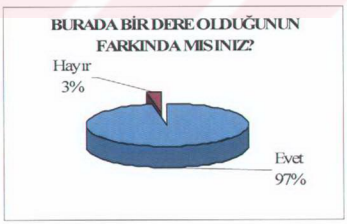

CEVAP	%
Evet	97
Hayır	3
TOPLAM	**100**

Şekil 3-78 Sarıyer Deresi Farkında Olma Durumu

Denklerle yapılan görüşmelerde, burada bir dere olduğunun farkında mısınız sorusuna, %97 evet cevabının vermiştir. Deneklerin %3'si burada bir dere olduğunu bilmemektedir.

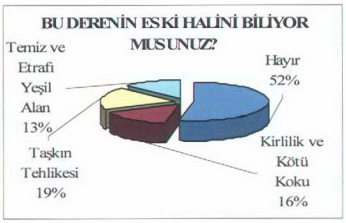

AÇIKLAMA	%
Hayır	52
Kirlilik ve Kötü Koku	16
Taşkın Tehlikesi	19
Temiz ve Etrafı Yeşil Alan	13
TOPLAM	**100**

Şekil 3-79 Sarıyer Deresinin Eski Hali

Görüşülen deneklere Sarıyer deresinin eski hali sorulduğunda, deneklerin %52'si derenin eski halini bilmediklerini belirtmişlerdir. %19'u taşkın tehlikesi olduğunu, %16'i ise kirlilik ve kötü koku olduğunu belirtmiştir. Görüşülen deneklerin %13'ü derenin eski halinin temiz ve etrafı yeşil alan olduğunu belirtmiştir. Buna göre, derenin eski halini bilen deneklerin çoğunluğu, derenin eski halinin olumsuz olduğu görüşündedir.

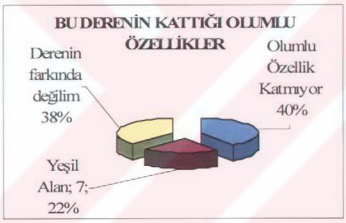

AÇIKLAMA	%
Olumlu Özellik Katmıyor	40
Yeşil Alan	22
Derenin farkında değilim	38
TOPLAM	**100**

Şekil 3-80 Sarıyer Deresi Olumlu Özellikler

Yapılan görüşmelerde, deneklerin %38'i Sarıyer deresinin farkında değilken, %40'ı derenin yaşadıkları semte olumlu bir özellik kattığını düşünmemektedir. %22'si derenin etrafındaki yeşil alanların olumlu olduğu görüşündedir. Sarıyer deresinin bit kısmı yerin altında olduğu için yaşayanların çoğu derenin farkında değildir. Bu nedenle derenin olumlu özellik kattığını düşünmemektedirler. Etrafındaki yeşil alanları olumlu bulanlar derenin yerleşimin içlerine doğru olan açık kısmını kastetmektedirler.

AÇIKLAMA	%
Fikrim yok	25
Derenin farkında değilim	37
Düzenlenerek ve Temizlenerek	38
TOPLAM	**100**

Şekil 3-81 Sarıyer Deresinin Olumlu Özelliklerinin Geliştirilmesi

Deneklerle yapılan görüşmelerde, Sarıyer deresinin olumlu özelliklerini nasıl geliştirileceği sorulduğunda, deneklerin %38'i derenin temizlenip etrafının düzenlenerek daha da olumlu hale geleceğini belirtmiştir. %37'si derenin yerin altından aktığı için olumlu özelliklerinin farkında olmadığını söylemiştir. %8'i de bu konuda fikri olmadığını beyan etmiştir. Sarıyer deresinin yerleşik alan içerisinden geçen kısmının kapalı olması etrafında yaşayanlar tarafından algılanmasını da etkilemektedir. Derenin kentsel yaşam yönünden daha da olumlu hale gelmesi için kapalı kısmın açılmasını öneren kimse olmamıştır. Bu durum, mevcut haline alışılmış olmanın ötesinde açık olan kısmının da olumlu özellik göstermeyişindedir.

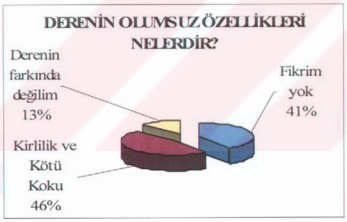

AÇIKLAMA	%
Fikrim yok	41
Kirlilik ve Kötü Koku	46
Derenin farkında değilim	13
TOPLAM	**100**

Şekil 3-82 Sarıyer Deresi Olumsuz Özellikleri

Yapılan görüşmelerde deneklerin %46'sı kirlilik ve kötü kokuyu derenin açık kısmı için olumsuz özellik olarak belirtmişlerdir. %54'ü ise derenin olumsuz özelliğinin farkında olmadıklarını belirtmişlerdir.

AÇIKLAMA	%
Düzenlenip, Bakım Yapılarak	34
Fikrim yok	66
TOPLAM	**100**

Şekil 3-83 Sarıyer Deresi Olumsuz Özelliklerin Giderilmesi

Sarıyer deresinin olumsuz özelliklerinin giderilmesi için neler yapılabileceği sorulduğunda deneklerin %34'ü açık kısmının düzenlenip bakım yapılarak olumsuz özelliklerin giderilebileceğini düşündüklerini belirtmişlerdir. %66'sının bu konuyla ilgili fikri yoktur. Fikri olmayanların bu kadar fazla olmasının nedeni yerleşik alan içerisinden derenin kapalı olarak geçmesi ve kullanıcıların derenin farkında olmamalarıdır. Bu durum kentsel kimliğin doğal çevre öğesi olan Sarıyer deresin kimlik özelliği olmaktan çıkmış olduğunun da bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

3.3.5. Tarabya Deresi Anket Bulguları ve Değerlendirilmesi

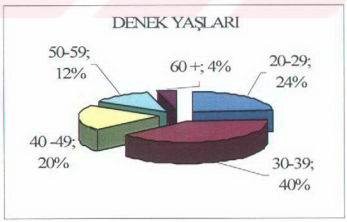

YAŞ	ADET
20-29	24
30-39	40
40 -49	20
50-59	12
60 +	4
TOPLAM	**100**

Şekil 3-84 Tarabya Deresi Denek Yaşları

Tarabya deresi sosyal çevre verilerinin değerlendirilmesi kapsamında 25 kişiyle görüşme yapılmıştır. Yapılan görüşmelerde deneklerin yaşları, %40 oranında 30-39 yaş aralığında, %24 oranında 20-29 yaş aralığında, %20 oranında 40-49 yaş aralığında, %16 oranında 50 yaş ve üzerindedir.

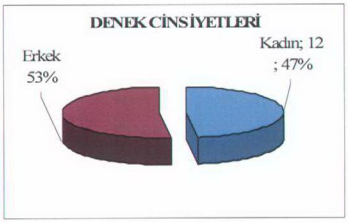

CİNSİYET	%
Kadın	47
Erkek	53
TOPLAM	**100**

Şekil 3-85 Tarabya Deresi Denek Cinsiyetleri

Görüşülen deneklerin %47'sini kadınlar, %53'sini erkekler oluşturmaktadır.

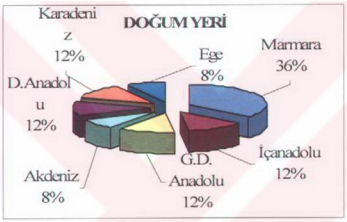

BÖLGE	%
Marmara	36
İç Anadolu	12
G.D. Anadolu	12
Akdeniz	8
D.Anadolu	12
Karadeniz	12
Ege	8
TOPLAM	**100**

Şekil 3-86 Tarabya Deresi Deneklerin Doğum Yerleri

Tarabya deresi etrafında yaşayanlarla yapılan görüşmelerde, deneklerin %36'sının doğum yeri Marmara bölgesidir. Bundan sonra, %12'si İç Anadolu Bölgesi, %12'si Karadeniz Bölgesi, %12 Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu bölgesinde doğanlar bulunmaktadır. Ege ve Akdeniz bölgesinde doğmuş olanlar %8'ini oluşturmaktadır.

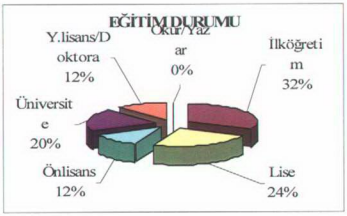

OKUL	%
Okur/Yazar	0
İlköğretim	32
Lise	24
Önlisans	12
Üniversite	20
Y.lisans/Doktora	12
TOPLAM	**100**

Şekil 3-87 Tarabya Deresi Eğitim Durumu

Görüşülen deneklerin eğitim durumlarına bakıldığında, en fazla %32 ilköğretim mezunları bulunmaktadır. Lise mezunlarının oranı %24'tür. Önlisans ve üzerinde eğitimi olanların oranı %44'tür.

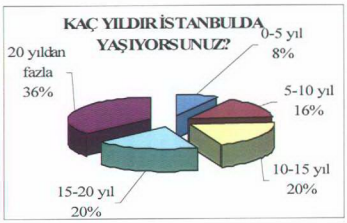

YIL	%
0-5 yıl	8
5-10 yıl	16
10-15 yıl	20
15-20 yıl	20
20 yıldan fazla	36
TOPLAM	100

Şekil 3-88 Tarabya Deresi İstanbul'da Yaşama Süreleri

Görüşme yapılan deneklerin, %36'sı 20 yıldan fazla süredir İstanbul'da yaşamakta iken, %40'i 10-20 yıldır İstanbul'da yaşamaktadır. 5-10 yıldır İstanbul'da yaşayanlar %16 ve 0-5 yıl arasında İstanbul'da yaşamakta olanlar da %8'i oluşturmaktadır.

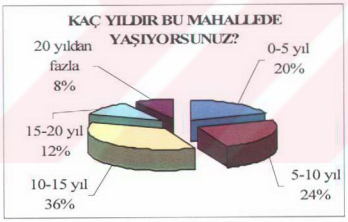

YIL	%
0-5 yıl	20
5-10 yıl	24
10-15 yıl	36
15-20 yıl	12
20 yıldan fazla	8
TOPLAM	100

Şekil 3-89 Tarabya Deresi Semtte Yaşama Süreleri

Görüşülen deneklerin %8'i bu semtte 20 yıldan uzun süredir yaşarken, %48' 10 yıldan fazla süredir bu semtte yaşamaktadır. %24'ı 5-10 yıl arasında bu semtte yaşamaktadır. Görüşülen denekler arasında 5 yıldan daha az süredir bu semtte yaşayanların oranı %20'dir.

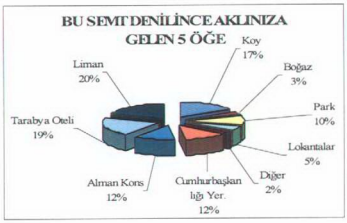

Öğe	ADET	Sıralama
Tarabya Oteli	25	1
Liman	25	1
Koy	21	2
Alman Konsolosluğu	15	3
Cumhurbaşkanlığı Yer	15	3
Park	12	4
Lokantalar	6	5
Boğaz	4	6
Diğer	2	7
TOPLAM (Öğe Sayısı)	125	

Şekil 3-90 Tarabya Deresi kentsel Kimlik Öğeleri

Deneklerle yapılan görüşmelerde, Tarabya deresinin bulunduğu semtin kentsel kimlik öğelerinin neler olduğu sorulduğunda, görüşülen deneklerin tamamı Tarabya Oteli ve yat limanını ifade etmişlerdir. 2. sırada Tarabya koyu, 3. sırada Alman konsolosluğu ve Cumhurbaşkanlığı yerleşkesi, 4. sırada park, 5. sırada sahildeki lokantalar ve 6. sırada Boğaz dile getirilmiştir. Deneklerin %2'si bu soruya kişisel cevaplar vermiştir bunlar diğer başlığı altında toplanmıştır. Tarabya deresi çevresinin kentsel kimliği yapılaşmış çevre öğeleri olarak Tarabya Oteli ve yat limanı, doğal çevre öğesi olarak Tarabya koyu, çıkmıştır. Tarabya deresi kentsel kimlik açısından kullanıcılar tarafından dile getirilmemiştir.

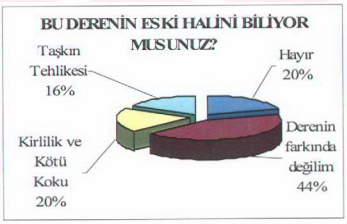

AÇIKLAMA	%
Hayır	20
Derenin farkında değilim	44
Kirlilik ve Kötü Koku	20
Taşkın Tehlikesi	16
TOPLAM	**100**

Şekil 3-91 Tarabya Deresinin Eski Hali

Görüşülen deneklere Tarabya deresinin eski hali sorulduğunda, deneklerin %44'ü derenin farkında olmadığını belirtmiştir. %20'si kirlilik ve kötü koku, %16'sı ise taşkın tehlikesi olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda görüşülen deneklerin, %36'sı

derenin eski halinin olumsuz olduğu görüşündedir. %44'ü ise Tarabya' da dere olduğunun farkında değildir. %20'si ise, derenin eski halini bilmemektedir.

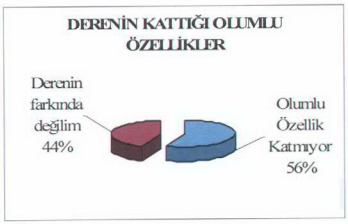

AÇIKLAMA	%
Olumlu Özellik Katmıyor	56
Derenin farkında değilim	44
TOPLAM	**100**

Şekil 3-92 Tarabya Deresinin Olumlu Özellikleri

Görüşülen deneklerin %56'sı Tarabya deresinin semtlerine olumlu bir özellik kattığını düşünmezken, %44'ü semtlerinde dere olduğunun farkında olmadıklarını belirtmiştir. Tarabya deresinin sahile yakın kısımlarının kapalı olması ve iç kısımlarında, derenin debisini arttıracak bir düzenleme olmaması nedeniyle etrafında yaşayanlar tarafından algılanmamasına neden olmaktadır.

AÇIKLAMA	%
Fikrim yok	56
Derenin farkında değilim	44
TOPLAM	**100**

Şekil 3-93 Tarbaya Deresi Olumlu Özelliklerinin Geliştirilmesi

Görüşülen deneklerin tamamı Tarabya dersinin yaşadıkları semte olumlu özellik katmasıyla ilgili olarak olumlu bir şey söylemiştir. Bu bağlamda olumlu özelliklerin nasıl geliştirileceği ile ilgili olarak ta düşünceleri bulunmamaktadır. Deneklerin %44'ü derenin farkında değilken, geriye kalan %56'sı derenin nasıl olumlu hale getirileceği ile ilgili olarak yorum yapmamıştır. Daha öncede bahsedildiği gibi derenin sahile yakın kısmının kapalı olması, açık kısmında da özel bir düzenleme bulunmaması, etrafında yaşayanlar tarafından derenin fark edilmemesine neden olmaktadır.

AÇIKLAMA	%
Taşkın Tehlikesi	16
Derenin farkında değilim	44
Kirlilik ve Kötü Koku	40
TOPLAM	**100**

Şekil 3-94 Tarabya Deresinin Olumsuz Özellikleri

Görüşülen deneklerin %44'ü Tarabya deresinin farkında değil iken, %40'ı kötü koku ve kirlilik olarak semte olumsuz özellik kattığını belirtmişlerdir. %16'sı ise derenin taşkın tehlikesi yaratmasının olumsuz özellik olduğunu düşünmektedir.

AÇIKLAMA	%
Üzeri Tamamen Kapatılarak	36
Derenin Farkında Değilim	44
Düzenlenerek ve Temizlenerek	20
TOPLAM	**100**

Şekil 3-95 Tarabya Deresinin Olumsuz Özelliklerinin Giderilmesi

Yapılan görüşmelerde deneklerin %20'si, Tarabya deresinin olumsuz özelliklerinin giderilmesinin düzenlenerek ve temizlenerek mümkün olacağını belirtirken, %36'sı derenin üzerinin tamamen kapatılarak yerin altına alınmasını bir çözüm olarak görmektedir. Derenin farkında olmayan deneklerin oranı %44'tür. Tarabya deresinin olumsuzluklarının giderilmesi ile ilgili olarak deneklerin, derenin üzerinin tamamen kapatılmasını önermesi derenin olumsuz özelliklerinin, koku, görsel kirlilik ve taşkın tehlikesi gibi yaşamsal kaliteyi etkileyen sorunlar olmasıdır. Derenin mevcut halinin iyileştirilebileceğinin ve tekrar kazandırılabileceğine inanmamalarından kaynaklanmaktadır.

3.3.6. Boğaziçi Dereleri Bütünsel Anket Bulguları Ve Değerlendirilmesi

Boğaziçi'ne dökülen derelerin genel değerlendirilmesi için her dere tipi kullanıcıları ile yapılmış olan anketlerin toplu değerlendirilmesi yapılmıştır. Toplam 117 kullanıcı ile görüşülmüştür.

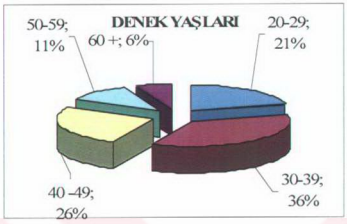

YAŞ	%
20-29	21
30-39	36
40 -49	26
50-59	11
60 +	6
TOPLAM	100

Şekil 3-96 Boğaziçi Dereleri Denek Yaşları

Görüşme yapılan deneklerin yaşlarına bakıldığında, %62 oranında 30-49 yaş aralığındadır. %21 oranında 20-29 yaş aralığında deneklerle görüşülmüştür. %17 oranında 50 yaş üzerinde olan denekler bulunmaktadır.

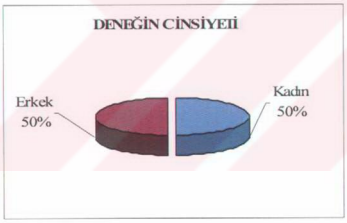

CİNSİYET	%
Kadın	50
Erkek	50
TOPLAM	100

Şekil 3-97 Boğaziçi Dereleri, Denek Cinsiyetleri

Deneklerin cinsiyetlerinden kaynaklanabilecek sapmanın önlenmesi için görüşülen deneklerin yarısı kadın yarısı erkek deneklerden oluşmuştur

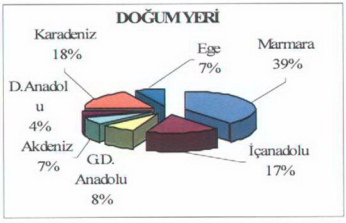

BÖLGE	%
Marmara	39
İç Anadolu	17
G.D. Anadolu	8
Akdeniz	7
D.Anadolu	4
Karadeniz	18
Ege	7
TOPLAM	100

Şekil 3-98 Boğaziçi Dereleri, Doğum Yeri

Deneklerin doğum yerlerine bakıldığında en çok Marmara bölgesi (%39), arkasından sırasıyla sırada Karadeniz (%18) ve İç Anadolu (%17) bölgeleri gelmektedir.

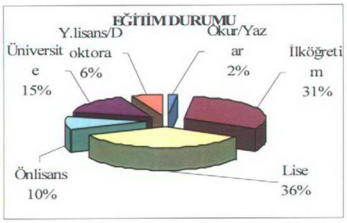

OKUL	%
Okur/Yazar	2
İlköğretim	31
Lise	36
Ön lisans	10
Üniversite	15
Y.lisans/Doktora	6
TOPLAM	100

Şekil 3-99 Boğaziçi dereleri, Deneklerin Eğitim Durumu

Görüşülen deneklerin, eğitim durumlarına bakıldığında, %36 oranında lise, %31 oranında ilköğretim mezunları bulunmaktadır. Yükseköğrenim mezunu deneklerin oranı %31'dir.

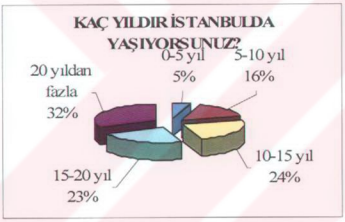

YIL	%
0-5 yıl	5
5-10 yıl	16
10-15 yıl	24
15-20 yıl	23
20 yıldan fazla	32
TOPLAM	100

Şekil 3-100 Boğaziçi Dereleri ,İstanbul'da Yaşam Süreleri

Görüşme yapılan deneklerin, %32'sı 20 yıldan fazla süredir İstanbul'da yaşamakta iken, %47'i 10–20 yıldır İstanbul'da yaşamaktadır,5–10 yıldır İstanbul'da yaşayanlar %16 ve 0–5 yıl arasında İstanbul'da yaşamakta olan deneklerin oranı %5'tir.

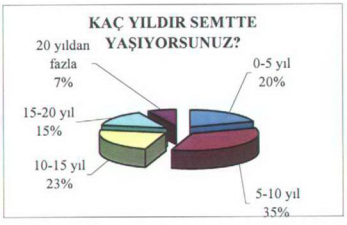

YIL	%
0-5 yıl	20
5-10 yıl	35
10-15 yıl	23
15-20 yıl	15
20 yıldan fazla	7
TOPLAM	100

Şekil 3-101 Boğaziçi Dereleri, Semtte Yaşama Süreleri

Görüşülen deneklerin %7'i derelerin bulunduğu semtte 20 yıldan uzun süredir yaşarken, %45' 10 yıldan fazla süredir bu semtte yaşamaktadır. %35'ı 5-10 yıl arasında derelerin bulunduğu semtte yaşamaktadır. Görüşülen denekler arasında 5 yıldan daha az süredir aynı semtte yaşayanların oranı %20'dir.

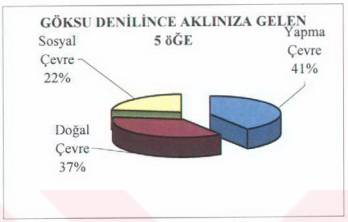

Öğe	Tekrar Sayısı	%	Sıralama
Yapma Çevre	240	41	1
Doğal Çevre	214	37	2
Sosyal Çevre	131	22	3
TOPLAM (Öğe Sayısı)	**585**	**100**	

Şekil 3-102 Boğaziçi Dereleri, Kentsel Kimlik Öğeleri

Yapılan görüşmelerde deneklere, yaşadıkları yer denilince aklınıza gelen 5 öğe sorulduğunda, birinci sırada yapma çevre öğeleri (%41, tarihi eserler, liman, yalı), ikinci sırada doğal çevre öğeleri (%37, yeşil alan, boğaz, koy), üçüncü sırada sosyal çevre öğeleri (%22,balık, vapur, lokantalar) oranlarında belirtilmiştir.

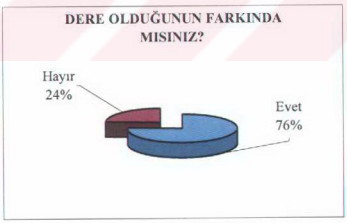

CEVAP	%
Evet	76
Hayır	24
TOPLAM	**100**

Şekil 3-103 Boğaziçi Dereleri Farkındalık Durumu

Boğaziçi derelerinin etrafında oturan kullanıcılarla yapılan görüşmelerde, denekler %76 oranında derelerin farkında olduklarını bildirmişlerdir. Farkında olmayanların oranı %24'tür. Derenin farkında olma durumunu derenin üzerinin açık olması etkilemektedir.

AÇIKLAMA	%
Hayır	52
Kirlilik ve Kötü Koku	17
Taşkın Tehlikesi	16
Temiz ve Etrafı Yeşil Alan	15
TOPLAM	100

Şekil 3-104 Boğaziçi Derelerinin Eski Hali

Semtlerinde bulunan derenin eski hali deneklere sorulduğunda, deneklerin %52'si derenin eski halini bilmediklerini belirtmiştir. Derenin eski halinin olumsuz (kirlilik, kötü koku ve taşkın tehlikesi) olduğunu belirtenlerin oranı %33'tür. Derenin eski halinin olumlu (temiz etrafı yeşil alan) olarak belirtenlerin oranı %15'tir. Genel olarak değerlendirildiği Boğaziçi derelerinin eski hali denekler tarafın olumsuz olarak nitelenmiştir.

AÇIKLAMA	%
Fikrim Yok	9
Olumlu Özellik Katmıyor	30
Yeşil Alan ve Rekreatif İmkânlar	20
Sosyal Zenginlik	2
Görsel Zenginlik	3
Derenin farkında değilim	36
TOPLAM	100

Şekil 3-105 Boğaziçi Derelerinin Olumlu Özellikleri

Hâlihazır durumda dereni bulundukları semte kattıkları olumlu özellikler sorulduğunda deneklerin %30'u derenin olumlu özellik katmadığını belirtmiştir. %25'i derenin, yeşil alan, sosyal ve görsel zenginlik gibi olumlu özellik kattığını belirtmiştir. Bu konuda fikri olmayanlar ve derenin farkında olmayanların oranı ise %45'tir.

AÇIKLAMA	%
Fikrim yok	32
Derenin farkında değilim	36
Düzenlenerek ve Temizlenerek	32
TOPLAM	100

Şekil 3-106 Boğaziçi Dereleri Olumlu Özelliklerin Geliştirilmesi

Görüşme yapılan denekler, olumlu özelliklerin geliştirilmesi ile ilgili olarak, düzenleme ve temizleme yapılarak geliştirileceğini düşünen deneklerin oranı %32'dir. Derenin farkında olmadığını belirten ve bu konuda fikri olmayan deneklerin oranı %68'dir.

AÇIKLAMA	%
Fikrim yok	19
Kirlilik ve Kötü Koku	44
Taşkın ve Düşme Tehlikesi	7
Derenin farkında değilim	30
TOPLAM	100

Şekil 3-107 Boğaziçi Dereleri Olumsuz Özellikler

Derelerin olumsuz özelliği olarak %44 oranında kirlilik ve kötü koku belirtilmiştir. %7 oranında taşkın ve düşme tehlikesi olumsuz özellik olarak dile getirilmiştir. Derenin farkında olmayanlar ile bu konuda fikri olmayanların oranı %49'dur.

AÇIKLAMA	%
Fikrim Yok	25
Düzenlenip, Bakım Yapılarak	41
Üzeri Tamamen Kapatılarak	8
Derenin Farkında Değilim	26
TOPLAM	100

Şekil 3-108 Boğaziçi Dereleri Olumsuz Özelliklerin Geliştirilmesi

Görüşülen deneklerin %41'i derelerin olumsuz özelliklerinin düzenlenip, bakım yapılarak giderileceği görüşündedir. Derenin tamamen kapatılarak olumsuzlukların giderileceğini belirtenlerin oranı %8'dir.

3.3.7. Boğaziçi Dereleri Anket Bulgularının Genel Değerlendirilmesi

Örnek olarak seçilen 5 farklı tip derenin, farklı kullanıcılarıyla yapılan görüşmelerde deneklerin kimliklerinin sorgulanması soncunda elde edilen veriler aşağıdaki gibidir.

Görüşülen denekler, %62 oranında 30-39 yaş arasındadır. %21 oranında 20-29 yaş aralığında ve %17 oranında 50 yaş ve üzerindedir. Görüşülen deneklerin cinsiyetleri %50 oranında kadın ve %50 oranında erkekler deneklerden oluşmaktadır. Doğum yerlerine göre, en fazla Marmara Bölgesi doğumlu denekle görüşülmüştür (%39). Bundan sonra, ikinci ve üçüncü sıra için doğum yerlerinde belirgin bir farklılaşma gözlemlenmemiştir. %18 oranında Karadeniz bölgesi ve %17 oranında İç Anadolu bölgesinde doğanlarla görüşmeler yapılmıştır. Görüşme yapılan deneklerin eğitim durumları açısından değerlendirildiğinde, birinci sırada % 36 oranıyla lise mezunları gelmektedir, ikinci sırayı %31 oranıyla ilköğretim mezunları oluşturmaktadır.Yüksek öğrenim görmüş deneklerin oranı %31'dir. Denekler İstanbul'da yaşama sürelerine göre değerlendirildiğinde, 20 yıldan uzun süredir İstanbul'da yaşayan deneklerin oranı en fazladır (%32). İkinci sırada 10–15 yıldan beri İstanbul'da yaşayan denekler (%28), üçüncü sırada 15-20 yıldır İstanbul'da yaşayan denekler (%27) yer almaktadır. Buna göre görüşülen denklerin %59'u 15 yıldan uzun süredir İstanbul'da yaşamaktadır. Deneklerin dere çevresinde yer alan semtte yaşama süreleri sorgulandığında, birinci sırayı, 5-10 yıldır semtte yaşayan denekler oluşturmaktadır (%35). İkinci sırada 10-15 yıl arası semtte aynı semtte yaşayan denekler (%23), üçüncü sırada 0-5 yıldan beri yaşayan denekler ve dördüncü sırada 15 yıldan uzun süredir derenin çevresinde yaşayan denekler oluşturmaktadır (%22). Buna göre, görüşülen deneklerin %80'ni 5 yıldan daha uzun süredir derenin etrafındaki semtte yaşamaktadırlar. Bu bağlamda, görüşülen deneklerin, derenin çevresine kattığı olumlu ve olumsuz özellikleri değerlendirebilecek kadar süredir bu semtte yaşadıkları söylenebilir. Genel olarak görüşme yapılan denek profili, 20-39 yaş aralığında, Marmara bölgesinde doğmuş olan, 20 yıldan fazla süredir İstanbul'da, 5-15 yıl arasında derenin bulunduğu semtte yaşamakta olan deneklerdir.

Görüşülen deneklerin kent ve mekanla kurduğu ilişkilerin sorgulanması sonucunda elde edilen veriler aşağıdaki gibidir.

Derenin etrafında yer alan semtin kentsel kimlik öğelerinin neler olduğunu değerlendirmek amacıyla deneklere yöneltilen bu semt denilince aklınıza gelen 5 öğe nedir? sorusuna verilen cevaplarda derelerin bulunduğu semtte baskın olarak kentsel kimliğin yapma çevre öğeleri belirtilmiştir. Boğaz'ın varlığı deneklerin ikinci sırada doğal çevreden kaynaklanan kimlik öğelerini söylemelerine neden olmuştur. Sosyal çevreden kaynaklanan kimlik öğeleri ise üçüncü sırada belirtilmiştir. Kentsel

kimliğin bir öğesi olarak dere yalnızca Üzeri açık olarak yerleşik alandan geçen dere tipi örneği Göksu deresinde söylenmiştir. Derenin yakın çevresin oturanlara sorulan burada bir dere olduğunun farkında mısınız? Sorusuna denekler %76 oranında evet cevabını vermiştir. Semtte yaşama sürelerine bakılınca bu durum olası bir durumdur. Derenin eski halinin nasıl olduğu kullanıcılara sorulduğunda, denekler %52 oranında derenin eski halini bilmediklerini belirtmişlerdir. Derenin eski halinin, kirlilik, kötü koku ve taşkın tehlikesi gibi olumsuz özellikler olduğunu belirten deneklerin oranı %33'tür. Temiz ve etrafı yeşil alan olarak olumlu yönde belirtenlerin oranı %15'tir. Bu durum, semt yaşama süreleri ile ilişkilendirildiğinde, son 15 yıldır derelerin fiziksel durumlarında değişiklik olmadığı söylenebilir. Şu anda derenin semtlerine kattığı olumlu özellik sorulduğunda, denekler %36 oranında derenin günlük yaşam içerisinde farkında olmadıklarını ifade etmişlerdir. Derenin farkında olmayan kullanıcılar üzeri kapalı olan derelerin çevresinde yaşamaktadırlar. %30 oranında denekler, derenin bulunduklara semte olumlu bir özellik katmadığını düşünmektedir. Olumlu özellik katmadığını düşünülen dereler, üzeri açık ve rekreasyon alnından geçen dere tipi Çubuklu, bir kısmı açık bir kısmı kapalı yerleşik ve açık alandan geçen dere tipi Sarıyer ve bir kısmı açık bir kısmı kapalı tamamen yerleşik alandan geçen Tarabya dereleridir. Üzeri tamamen kapalı olan İstavroz deresi kullanıcıları derenin farkında olmadıklarını belirtmişlerdir. Buna göre, derenin üzerinin açık olması tek başına olumlu bir özellik katmayacağını ortaya koymaktadır. Denekler %25 oranında derenin bulundukları semte, yeşil alan, sosyal ve görsel zenginlik kattığını ifade etmiştir. Olumlu özellik kattığı düşünülen dereler ise Çubuklu, Göksu ve Sarıyer dereleridir. Bu derelerin ortak özellikleri üzeri açık olan kısımlarının yeşil alan içerisinden geçmesi ve yeşil alanların kullanılıyor olmasıdır. Çubuklu ve Sarıyer deresi kullanıcıları derenin olumlu özelliğinden çok etrafındaki yeşil alanların olumlu olduğunu düşünmektedirler. Göksu deresi kullanıcıları ise Göksu deresinin, sosyal ve görsel zenginlik kattığını belirtmektedirler. Bu olumlu özelliklerin geliştirilmesiyle ilgili olarak, denekler %32 oranında derenin temizlenerek ve etrafının düzenlenerek derenin olumlu özelliğinin geliştirilebileceğini belirtmişlerdir. Derenin farkında olmayan ve olumlu özelliklerin nasıl geliştirileceği konusunda fikri olmayanların oranı %68'dir. Derenin etrafındaki semte kattığı olumsuz özellikler sorulduğunda en çok kirlilik ve kötü koku (%44) belirtilmiştir. Olumsuz özellik olarak taşkın ve düşme tehlikesini belirtenlerin oranı % 7'dir. Yerin altından aktığı için derenin farkında olmayanlar ve fikri olmayanların oranı %49'dur. Bu olumsuz özelliklerin

giderilmesi ile ilgili olarak denekler %48 oranında temizlenip bakım yapılaması gerektiği görüşündedir. Dere çevresinde sadece düzenleme yapmanın olumsuzlukları gidermekte yeterli olmayacağı bakımında yapılması gerektiği ortaya konulmaktadır. Nitekim üzeri açık olarak yeşil alan içerisinde geçen dere örneği Çubuklu ve tamamen açık olarak yerleşik alandan geçen Göksu deresi kullanıcıları da kirlilik ve kötü kokunun olumsuz olduğu görüşündedir. Sadece Tarabya deresi kullanıcıları üzeri tamamen kapatılarak (%8) olumsuzlukların giderilebileceğini düşünmektedir.

Genel olarak anket bulguları değerlendirildiğinde, üzeri tamamen açık olan derelerin algılanabilirliğinin daha fazla olduğunu söylemek mümkündür. Derenin çevresinde yaşayanlar derelerin hâlihazırdaki durumlarının olumsuzlukları nedeniyle çevreye kattığı özelliklerin farkında değildirler. Kentsel kimliğin doğal elemanlarından olan dereler çevresinde yaşayanlar tarafından bir kimlik öğesi olarak görülmemektedir. Sadece olumlu özelliklere sahip olan Göksu deresi kullanıcıları tarafından, kimlik unsuru olarak tanımlanmıştır. Kullanıcıları tarafından olumlu olarak görülen Göksu deresinde bile olumsuz özellik olarak kirlilik, kötü koku ve taşkın tehlikesi karşımıza çıkmaktadır.

Derenin üzerinin açık olması etrafında yaşayanların farkındalığını arttırmaktadır. Açık olan derelerin kullanım durumları yaşamsal kaliteyi olumlu/olumsuz yönde etkilemektedir. 4. tip (açık olan kısmı yeşil alan içerisinden geçen) dere olan Sarıyer deresi kullanıcıları derenin etrafına olumlu özellik kattığını düşünmektedir. Ancak 5. tip (açık olan kısmı yerleşik alandan geçen) dere olan Tarabya deresi kullanıcıları derenin çevreye kirlilik, kötü koku ve taşkın tehlikesi gibi olumsuz özellikler kattığını ifade etmektedir. Bu durum çevresel kullanım özelliklerinden ve derenin fiziksel koşullarından kaynaklanmaktadır. Tarabya deresinin açık kısmının çevresinde yerleşim bulunmakta iken, Sarıyer deresinin açık kısmının etrafı yeşil alandır. Sarıyer deresinin açık kısmı temiz ve olumlu bir görüntü sergilemekte iken, Tarabya deresi kirlilik ve kötü koku unsuru olarak kentsel mekanda yer almaktadır.

Derelerin olumsuz özellikleri olarak, kirlilik ve kötü koku, taşkın ve düşme tehlikesi belirtilmiştir. Tüm sorularda fikrim yok ve derenin farkında değilim yanıtı oldukça belirgin bir orandadır. Bu durum derelerin kentsel mekan içerisinde etkin olarak kaynaklanmamasından kaynaklanmaktadır.

Dereler kentsel yaşamın parçası olarak kullanılmamaktadır. Olumlu ve olumsuz özelliklerin giderilmesinin, düzenlenerek ve bakım yapılarak sağlanabileceği düşünülmektedir. Bu durum, mevcutta düzenleme çalışması yapılmış olan derelerin bakımsızlıktan dolayı olumsuz durumda olmalarından kaynaklanmaktadır. Mevcut durumuyla kentsel düzenleme yapılmamış olan derelerin kentsel yaşama kazandırılmaları, derelerin de göz önüne alınarak yapılacak kentsel tasarım çalışmaları ile mümkün olacağı düşünülmektedir.

Tablo 4 Boğaziçi Dereleri Sosyal Çevre Analizi

Dere Tipi	1.Tip	2.Tip	3.Tip	4.Tip	5.Tip		
Dere Adı	Çubuklu	İstavroz	Göksu	Sarıyer	Tarabya	Toplam	%
	%	%	%	%	%	117	100
Yaş							
20-29	20	15	20	25	24	25	21
30-39	35	30	30	38	40	41	36
40 -49	20	50	30	19	20	31	26
50-59	15	5	15	9	12	13	11
60 +	40	0	5	9	4	7	6
Cinsiyet							
Kadın	50	55	50	60	48	58	50
Erkek	50	45	50	40	52	59	50
Doğum Yeri							
Marmara	55	35	30	41	36	46	39
İç Anadolu	15	20	25	16	12	20	17
G.D. Anadolu	0	10	5	9	12	9	8
Akdeniz	5	15	0	6	8	8	7
D.Anadolu	0	0	10	0	12	5	4
Karadeniz	25	15	20	19	12	21	18
Ege	0	5	10	9	8	8	7
Eğitim Durumu							
Okur/Yazar	0	0	10	0	0	2	2
İlköğretim	40	30	30	25	32	36	31
Lise	45	50	25	41	24	43	36
Önlisans	10	10	15	6	12	12	10
Üniversite	5	10	20	16	20	17	15
Y.lisans/Doktora	0	0	0	12	12	7	6
İstanbul'da Yaşama Süresi							
0-5 yıl	0	10	10	0	8	6	5
5-10 yıl	10	10	20	22	16	19	16
10-15 yıl	40	35	15	15	20	28	24
15-20 yıl	25	30	30	15	20	27	23
20 yıldan fazla	25	15	25	48	36	37	32
Semtte Yaşama Süresi							
0-5 yıl	0	20	30	25	20	23	20
5-10 yıl	40	35	40	41	24	42	35
10-15 yıl	15	30	30	16	36	27	23
15-20 yıl	30	15	10	9	12	17	15
20 yıldan fazla	15	0	0	9	8	8	7
Kentsel Kimlik Öğeleri Sıralama							
Yapay	1	1	1	3	1	1.sırada	1.sırada
Doğal	2	2	2	1	2	2.sırada	2.sırada
Sosyal	3	3	3	2	3	3.sırada	3.sırada
Derenin Farkında Olma Durumu							
Evet	100	20	100	97	56	89	76
Hayır	0	80	0	3	44	28	24
Derenin Eski Halini Biliyor Musunuz?							
Hayır	25	100	15	53	64	61	52
Kirlilik ve Kötü Koku	25	0	25	16	20	20	17
Taşkın Tehlikesi	30	0	15	19	16	19	16
Temiz ve Etrafı Yeşil	20	0	45	12	0	17	15
Derenin Kattığı Olumlu Özellikler							
Fikrim Yok	20	0	30	0	0	10	9
Olumlu Özellik Katmıyor	45	0	0	41	56	36	30
Yeşil Alan ve Rekreatif	35	0	45	22	0	23	20
Sosyal Zenginlik	0	0	10	0	0	2	2
Görsel Zenginlik	0	0	15	0	0	3	3
Derenin farkında değilim	0	100	0	37	44	43	36
Derenin Kattığı Olumlu Özellikler Nasıl Geliştirilir?							
Fikrim yok	50	0	25	26	56	37	32
Derenin farkında değilim	0	100	0	37	44	43	36
Düzenlenerek ve	50	0	75	37	0	37	32
Derenin Kattığı Olumsuz Özellikler							
Fikrim yok	40	0	5	41	0	22	19
Kirlilik ve Kötü Koku	40	0	95	47	40	52	44
Taşkın ve Düşme	20	0	0	0	16	8	7
Derenin farkında değilim	0	100	0	12	44	35	30
Derenin Kattığı Olumsuz Özellikler Nasıl Giderilir?							
Fikrim Yok	40	0	0	66	0	29	25
Düzenlenip, Bakım	60	0	100	34	20	48	41
Üzeri Tamamen	0	0	0	0	36	9	8
Derenin Farkında	0	100	0	0	44	31	26

4. BÖLÜM: Sonuçlar

Doğal çevrenin sürdürülmesi kapsamında, ülkemiz kentlerinde, üzeri kapatılan veya kentsel mekân içerisinde sağlıksız olarak yer alan derelerin, kentsel kimliğin bir öğesi olarak kente yeniden kazandırılması bağlamında, kentsel yaşam kalite düzeyini arttırmak için yapılacak çalışmalara yardımcı olmak amacıyla bu tez çalışması hazırlanmıştır. Bu amaca yönelik olarak tez çalışmasının hipotezi,
"Derelerin sağlıklı biçimde kentsel mekân içerisinde yer almaları veya kentlere yeniden kazandırılmaları, kentlere, kimlik, estetik ve görsel açıdan zenginlik katacak ve yaşam kalite düzeyini olumlu yönde etkileyecektir" olarak belirlenmiştir.

Tez çalışmasının hipotezinin sınanması için, İstanbul Boğaziçi derelerinin sınıflaması yapılmış, belirlenen her tip dere için örnek dere seçilmiştir. Örnek dereler seçilirken, Boğaziçi'ne dökülen dereler debileri bakımından incelenmiş, debisi çok az olanlar ile tamamen kaybolmuş olan dereler kapsam dışında bırakılmıştır. Buna göre Boğaziçi'ne dökülen 14 adet dere tespit edilmiştir. Tespit edilen dereler fiziki özellikleri (açık/kapalı/yarı açık, uzunluk, debi) ve çevresel özellikleri (yerleşik alandan, yeşil alandan, yerleşik ve yeşil alandan geçen) bakımından sınıflanmıştır. Sınıflama sonucunda her bir dereden örnek seçilerek, fiziksel ve sosyal çevreye yönelik araştırmalar yapılmıştır. Yapılan araştırmalardan elde edilen sonuçlar aşağıda açıklanmıştır.

Fiziksel çevreye yönelik olarak yapılan araştırmalar sonucunda; derelerin sahip oldukları, doğal eğim ve akış yönü/şiddeti, atık suların uzaklaştırılmasında ve alt yapı sisteminin çözülmesinde kolaylık sağlamalarından dolayı, derelerin üzeri kapatılarak alt yapı sistemin bir parçası olarak kullanıldıkları tespit edilmiştir. Böylece, kentin doğal kimlik özelliklerinden birisi olan dereler ve dere yatakları kaybolmaktadır. Topografik eşiğin aşılamadığı, dik yamaçlı yerleşimlerde, dere yataklarının üzerine veya hemen yanına paralel yol yapılarak ulaşım sistemi çözümlenmektir. Bu durum dereye erişimi engellemekte, etrafındaki yerleşimlerde yaşayanların kullanımlarını kısıtlamaktadır. Sonuç olarak dereler kentsel yaşamın bir parçası olamamaktadırlar. İSKİ yönetmeliklerine bağlı olarak yapılan dere ıslah çalışmaları derelerin mühendislik açısından ıslah edilmesini göz önünde tutmakta ve kentsel mekâna katacağı zenginliği göz ardı etmektedir. Yapılan fiziksel analizler sonucunda, bu ıslah çalışmaları derelerin kentsel alanda, dik beton koridorlar içerisinden akmasına

sebep olmaktadır. Bu durum zamanla bu alanda biriken, atıklar ve kirletici unsurların etkisiyle görsel açıdan olumsuzluk yaratmaktadır. Aynı zamanda derelerin debilerinin düşük olduğu zamanlarda bu alanlar boş beton koridorlar olarak kentsel alan içinde bulunmakta, görsel açıdan uygunsuzluğun yanı sıra, düşme tehlikesi gibi yaşamsal tehlikelere sebep olmaktadır. Sonuç olarak dereler kentsel alan içerisinde gerek yapılan ıslah çalışmalarının uygunsuzluğu, gerek derenin varlığını göz önüne alan kentsel tasarım çalışmalarının yokluğu nedenleri ile, kimlik özelliklerini kaybetmiş, kentsel mekana görsel ve estetik açıdan olumsuz özellikler katan duruma gelmişlerdir. Yapılacak olan ıslah çalışmalarında, İstanbul derelerinin yapısı göz önüne alınarak yapılması, bir başka deyişle, debisi düşük olan zamanları da göz önünde bulundurulması derelerin kentsel mekâna zenginlik katacak bir unsur haline gelmesini sağlayacaktır. Üzeri kapatılmış derelerin kentsel mekâna ve yaşam kalite düzeyine katacağı olumlu etkiler göz önüne alınarak yeniden kente kazandırılmaları hem kentsel kimliğin korunması hem de sürdürülebilirlik kapsamında kentlerimizi daha yaşanabilir kentler haline getirecektir.

Yapılan sosyal çevreye yönelik araştırmaların sonuçlarına göre, derelerin olumsuz bir öğe haline getirilmesi, en çok, kirlilik, kötü koku ve taşkın tehlikesi nedenleri ile yaşam kalite düzeyini olumsuz olarak etkilediği belirlenmiştir. Yapılan anket çalışmalarından, üzeri kapalı olan derelerin, yerin altında olduğu için görülebilirliklerini kaybettiği ve bu yüzden çevresinde yaşayanlar tarafından doğal kimliğin bir öğesi olarak algılanmadıkları sonucuna varılmıştır. Açık olan derelerin ise, kirlilik, kötü koku taşkın tehlikesi ya da su miktarının yetersizliği gibi olumsuz özellikleri nedeniyle, kentsel kimlik öğesi olma özelliklerini yitirdikleri ve kullanıcıların yaşamsal kalitelerini olumsuz yönde etkiledikleri sonucuna varılmıştır. Farklı dere tipleri üzerinde yapılan sosyal çevreye yönelik çalışmalardan, üzeri kapalı olan derelerin açık olan derelere göre kullanıcıları tarafından fark edilmediği, fark edilmiş olsa dahi kentsel yaşamın içerisinde düşünülmediği ortaya çıkmıştır. Dere çevresinde yaşayanlar tarafından, açık olan kısımların da olumsuz özelliklerinden dolayı kapatılması önerilmiştir. Derelere erişilebilirliğin az olması, çevresinin kullanılabilir durumda olmaması, bakım ve onarımının yapılmaması kentsel yaşamın bir parçası haline gelememesine neden olmaktadır. Elde edilen verilere göre, derelerin üzerinin kapatılması ya da olumsuz olarak kentsel yaşam içerisinde yer alması, yaşamsal kalite düzeyini olumsuz etkilediği ve doğal çevreden kaynaklanan

kimliğin kaybolmasına neden olduğu sonucuna varılmıştır. Anket sonuçlarına göre dere kullanıcıları, dere çevresinde yapılacak bir düzenleme ve bakım çalışması ile derenin yaşadıkları çevreye rekreasyonel ve estetik açıdan olumlu özellikler katacağını düşünmektedirler.

Dere kullanıcıları; üzeri açık olan, çevresel kullanım olanakları sağlayan ve temiz olan derelerin, suyun olumlu görüntüsü ve sesi ile psikolojik huzur verdiğini düşünmektedir. Derenin çevresel kullanım olanakları, (dere kenarında yürüyüş yapabilme, balık tutmak, yüzmek vs.) sosyal hayatı zenginleştirmekte, kentsel yaşam kalite düzeyini olumlu yönde etkilemektedir.
Yapılan fiziksel ve sosyal araştırmalarda, olumsuz olan derelerin temizlenerek, kentsel düzenlemeler yapılarak ve bakımları yapılarak kent yaşamı içerisine kazandırmalarının, çevresel estetik ve kullanımı zenginleştireceği ortaya çıkmıştır. Üzeri kapalı olan derelerin kente yeniden kazandırılması, üzerinin açılması derenin doğal özelliklerini kaybedip kaybetmediğine, çevresindeki yerleşimin yoğunluğuna ve ulaşım ilişkileri içerisindeki konumu gibi bir takım verilere bağlı olduğu gözlemlenmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda, doğal özelliklerini kaybetmemiş olan derelerin kentlere yeniden kazandırılması, kentsel yaşam kalite düzeyini olumlu yönde etkileyeceği gibi kente estetik ve görsel açıdan da zenginlik katacağı sonucuna varılmıştır.

Tez çalışmasının hipotezi doğrulanmıştır. Doğal kimlik öğesi olan derelerin kente yeniden kazandırılmasının yaşam kalite düzeyini olumlu yönde etkileyeceği amacına yönelik olarak yapılan çalışmalar göstermiştir ki, dereler kentsel yaşam içerisinde yeterince katılamamaktadır. Kentsel mekâna zenginlik katan ve kent yaşamı içerisinde yerini alana dereler azınlıktadır. Bu özellikler, üzeri tamamen açık olan, çevresel kullanım olanakları sağlayabilen derelerde görülmektedir. Üzeri açık olan dereler, dere etrafındaki kentsel mekâna görsel ve estetik zenginlik katmanın yanında, su sesinin ve görüntüsünün verdiği psikolojik rahatlık ve rekreatif kullanım çeşitliliği (balık tutmak, sandalla gezmek vs.) sağlamaktadır. Sadece kentsel yaşam kalite düzeyini olumlu etkilemekle kalmayıp, kentsel mekânın kimliği olma özelliğini de taşımaktadırlar. Yapılan fiziksel ve sosyal çalışmaların sonucunda, derelerin olumsuz hale gelmeleri ve üzerlerinin kapatılmasının en önemli nedeni olarak kirlilik, kötü koku, taşkın tehlikesi olduğu ortaya çıkmıştır. Kimlik özelliğini

kaybetmiş ve kentsel yaşam kalite düzeyini olumsuz etkileyen derelerin, üzeri kapalı ve yerleşik alan içerisinden geçen dereler oldukları tespit edilmiştir. Derelerin kent yaşamına kazandırılmalarını sağlamak amacıyla yapılacaklar arasında, seçilen ıslah yönteminin kentsel tasarım kriterleri bakımından ve kent kimliği bakımdan değerlendirilerek, sürdürülebilirlik esasına dayanan çalışmalar yapmak birinci sıradadır. Yaşamsal kalite düzeyini arttırıcı kentsel düzenlemeler yapılırken, doğal çevre verileri göz önünde tutulmalı ve gelecek nesillere aktarılması sağlanarak sürdürülebilir gelişim modeli benimsenmelidir. Hızlı kentleşmenin bir sonucu olarak kentlerimizde, doğal özelliklerini kaybetmiş, alt yapı ve ulaşım sisteminin bir parçası haline gelmiş olan derelerin yeniden kente kazandırılmaları gerek ekonomik gerek, fiziki şartlar nedeniyle mümkün değildir. Ancak henüz doğal özelliklerini kaybetmemiş olan dereler için sürdürülebilirlik esas olmalıdır ve yaşamsal kalite düzeyini artırmada, kentsel kimliğin doğal çevre öğesi olarak derelerin kente kazandırılmaları için gereken düzenlemeler yapılmalıdır.

KAYNAKLAR

[1] Breheny, M.J., Sustainable Development and Urban Form, Universty of Reading.

[2] Houghton, G., 1994. Sustainable Cities, Collin Hunter Pres

[3]DiSano, J., Indıcators Of Sustaınable Development: Guidelines And Methodologies

[4] Jones, D., 2002. Quality of Life; Using qol Indicators, Audit Commission Report, Audit Commision Publications, London

[5] Erkut, G., 1995. Kentsel Mekan ve Yaşam Kalitesi, Bildiriler, Mimari ve Kentsel Çevrede Yaşam Kalitesi Arayışları, Taşkışla, İstanbul

[6] Reed, P., Brown, G., 2003. Public Land Managament and Quality of Life Neighboring Communities, Accepted for Publication in Forest Science.

[7] Rapoport, A., 1977. Human Aspects of Urban Form, Pergomon Pres, Oxford.

[8] Motloch, J., Introduction to Landscape Design, John Wiley & Sons Inc.

[9] Haris, C. W., Dines, N. T., 1988. Time Saver Standarts For Architecture, Mc Graw – Hill Publishing Company.

[10] Uzun, A., 2001. İstanbul'un Açık Alanlarında Su Donatılarının Kullanımı Üzerine Araştırmalar, 1. Uluslar arası Kent Mobilyaları Sempozyumu, İstanbul.

[11] Wilson, A., 1986. Aquatecture, Architecture and Water, The Architecture Pres, London.

[12] Booth, K.N., 1995. Basic Elements of Lanscape Architecture Desing, Elsevier.

[13] **Whitehand, J.W.R.,** Recent Advances in Urban Morphology, Urban Studies, Romen Paddise Presp.

[14] **Kubat,A.S.,** Fotoğraf Arşivi

[15] **Vance, J.E.,** 1990. The Continuing City; Urban Morphology in Western Civilization, Johns Hopkins University Press.

[16] **Lozano, E. E.,** 1990. Community Design and The Culture of Cities: The Crossroad and The Wall, Cambrige Universty Press.

[17] **Mumford, L.,** 1961. The city in history : its origins, its transformations, and its prospects, London; Secker&Warburg

[18] **Rapoport, A.,** 1990. History and precedent in environmental design, New York; Plenum Pres

[19] **Özdeş, G.,** 1972. Şehirciliğe Giriş Ve Toplum Ölçeği, İstanbul.

[20] **Lynch, Kevin.,** 1977. Growing up in cities : studies of the spatial environment of adolescence in Cracow, Melbourne, Mexico City, Salta, Toluca, and Warszawa, Cambridge, Mass.; MIT Press

[21] **Rapoport, Amos.,** 1977. Human aspects of urban form : towards a man-environment approach to urban form and design, Oxford; Pergamon Pres

[22] **Booth, G.,** 2002.Ten principles for reinventing American's suburban business districts, Urban land Inst.

[23] **.....,** 1983. Webster's Ninth New Collegiate Dictionary

[24] **Lynch, K.,** 1981. A theory of good city form. Cambrige, MIT pres.

[25] **Ocakçı, M.,** 1995. Elements of urban identity: The case of the Beykoz Distict of İstanbul, University of California at Berkeley.

[26] **Proshanky,H.M., Abbe, K.F., Kamitof, R.,** 1983. Place identity: Physical world socialization of thr self, Journal of Environmental Psychology, 57-83

[27] **Appleyard, D.,** 1976. Planning a pullaristic city. Cambrige, The MIT pres.

[28] Ocakcı, M., 1993. Şehir Kimliği ve çevre ilişkileri, Bursa, Uludağ Üniversitesi.

[29] Rapoport, A., 1989. Foreword,culture and design, S.M. Low, ed., Philadelphia: university of Pennsylvania pres.

[30] Jacobs, A.B., 1985. Looking at cities, Harward universty press.

[31] Eckbo, E., 1998. People in landscape, uppe saddle river, N.J. prentice hall.

[32] İSKİ Master Plan Raporu, 1999,İstanbul su temini kanalizasyon ve drenaj atıksu arıtma ve uzaklaştırma master planı, yağmur suyu derenajı, İSKİ.

[33] www.jollytour.com

[34] Alhanlıoğlu, G. Fotoğraf Arşivi

[35] Alhanlıoğlu, İ. Fotoğraf Arşivi

[36] Alhanlıoğlu,D. Fotoğraf Arşivi

EK 1

Beykoz Çubuklu Deresi Eğim Durumu

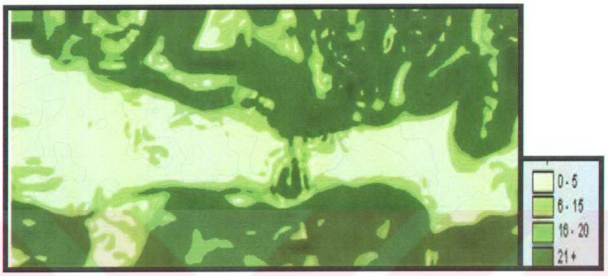

Beykoz Çubuklu Deresi Güneş Alma Durumu

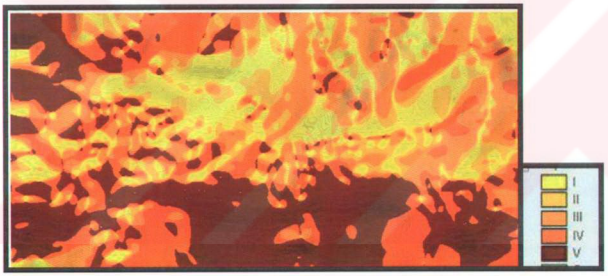

Beykoz Çubuklu Deresi Yükseklik Durumu

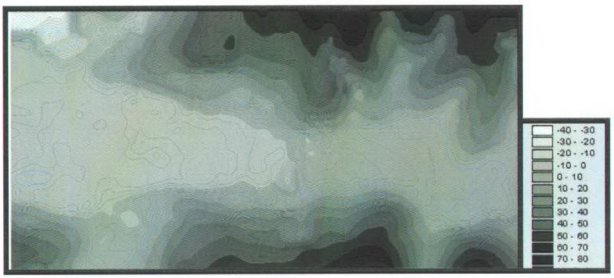

EK 2

Üsküdar İstavroz Deresi Eğim Durumu

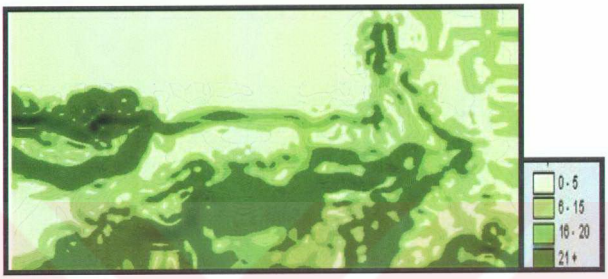

Üsküdar İstavroz Deresi Güneş Alma Durumu

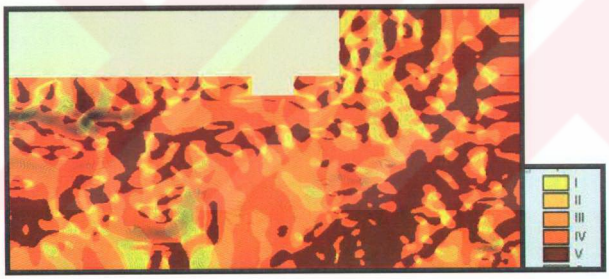

Üsküdar İstavroz Deresi Yükseklik Durumu

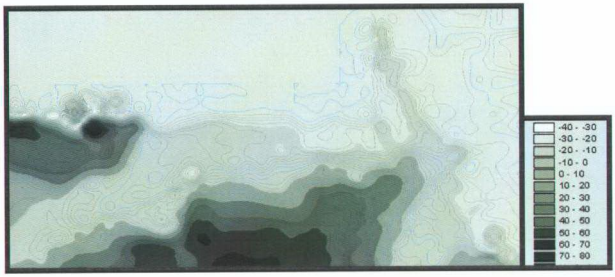

EK 3

Göksu Deresi Yükseklik Durumu

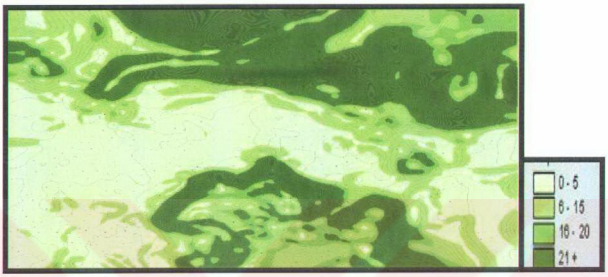

Göksu Deresi Güneş Alma Durumu

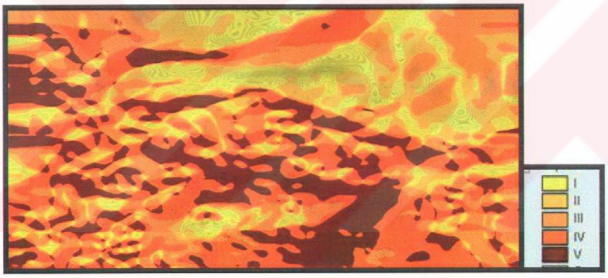

Göksu Deresi Yükseklik Durumu

EK 4

Sarıyer Deresi Yükseklik Durumu

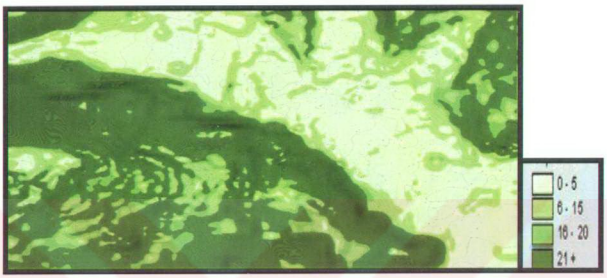

Sarıyer Deresi Güneş Alma Durumu

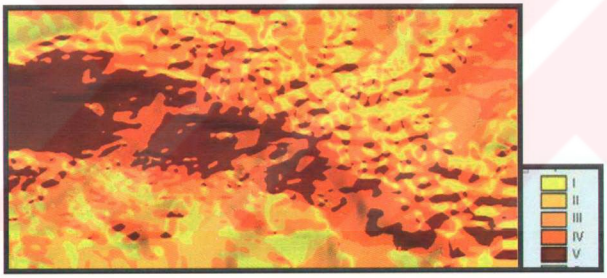

Sarıyer Deresi Yükseklik Durumu

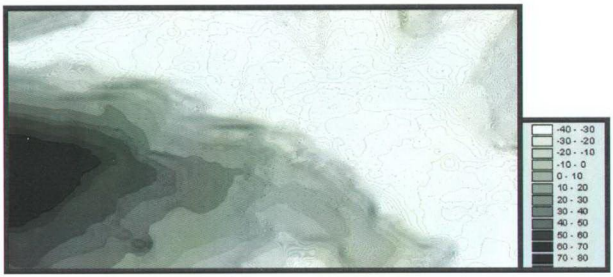

EK 5

Tarabya Deresi Yükseklik Durumu

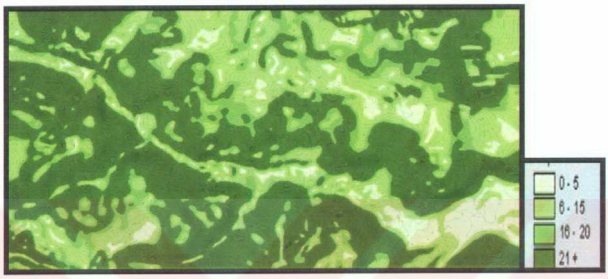

Tarabya Deresi Güneş Alma Durumu

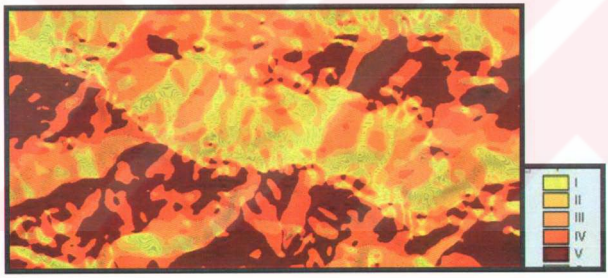

Tarabya Deresi Yükseklik Durumu

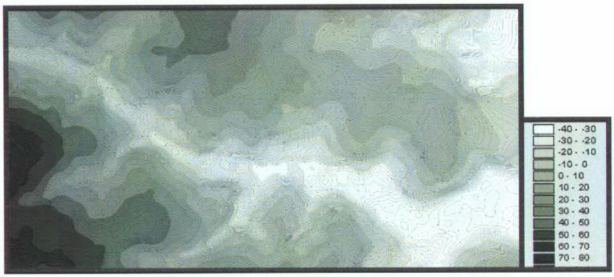

EK 6

1.DENEĞİN KİMLİĞİ

1.1. Cinsiyet.....

1.2. Yaşınız.....

1.3. Doğum yeri.....

1.4. Eğitim durumunuz?
a) Okur yazar
b) İlkokul
c) Ortaokul
d) Lise
e) Yüksekokul
f) Üniversite
g) Master / Doktora

1.4. Meslek.....

2. DENEĞİN MEKAN VE KENTLE KURDUĞU İLİŞKİLER

2.1. Kaç yıldır İstanbul'da yaşıyorsunuz?
0-5 yıl
5-10 yıl
10-15 yıl
15-20 yıl
20 yıldan fazla

2.2. Kaç yıldır bu mahallede yaşıyorsunuz?
0-5 yıl
5-10 yıl
10-15 yıl
15-20 yıl
20 yıldan fazla

2.3. Bu semti düşününce aklınıza gelen ilk 5 öğeyi yazın. (fiziksel ya da sosyal)

1.
2.
3.
4.
5.

2.4. Burada bir dere olduğunun farkında mısınız?

a) Evet
b) Hayır

EVET İSE;

2.5. Bu derenin eski halini biliyor musunuz? Biliyorsanız yazınız.

2.6. Bu derenin var olmasının çevreye kattığı olumlu etkiyi yazınız.

2.7. Sizce bu olumlu özelliler daha da nasıl geliştirilir?

2.8. Bu derenin var olmasının çevreye kattığı olumsuz etkiler var mıdır? Var ise yazınız.

2.9. Sizce bu olumsuz özellikler nasıl giderilir?

ÖZGEÇMİŞ

Gülcemal ALHANLIOĞLU, 5 Ocak 1978 Bursa'da doğdu. Öğrenim hayatına , Lütfü Banat İlkokulunda başladı, Muhittin Üstündağ Ortaokulunu tamamladıktan sonra, Orhan Cemal Fersoy Lisesini 1.likle ve İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlaması Bölümünü 3.lükle bitirdi. Lisans eğitimi sırasında, Bitirme Çalışmasında "jüri özel ödülü" nü almaya hak kazandı. Daha sonra İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Disiplinler Arası, Kentsel Tasarım Programında yüksek lisans yapmaya başladı. 1,5 seneden beri inşaat sektörünün önde gelen firmalarından birinde, Pazarlama Satış ve Kurumsal İletişim Departmanında çalışmaktadır.